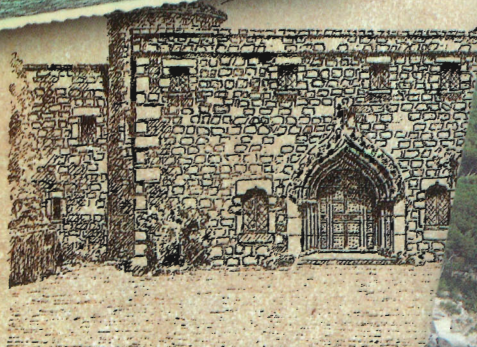
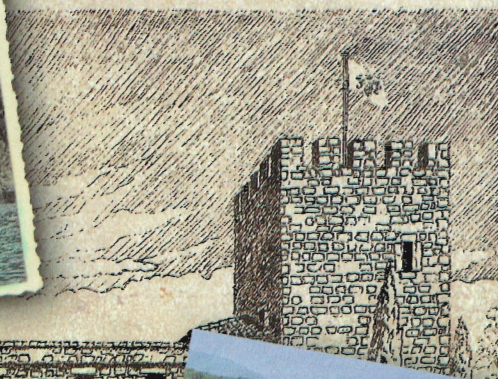

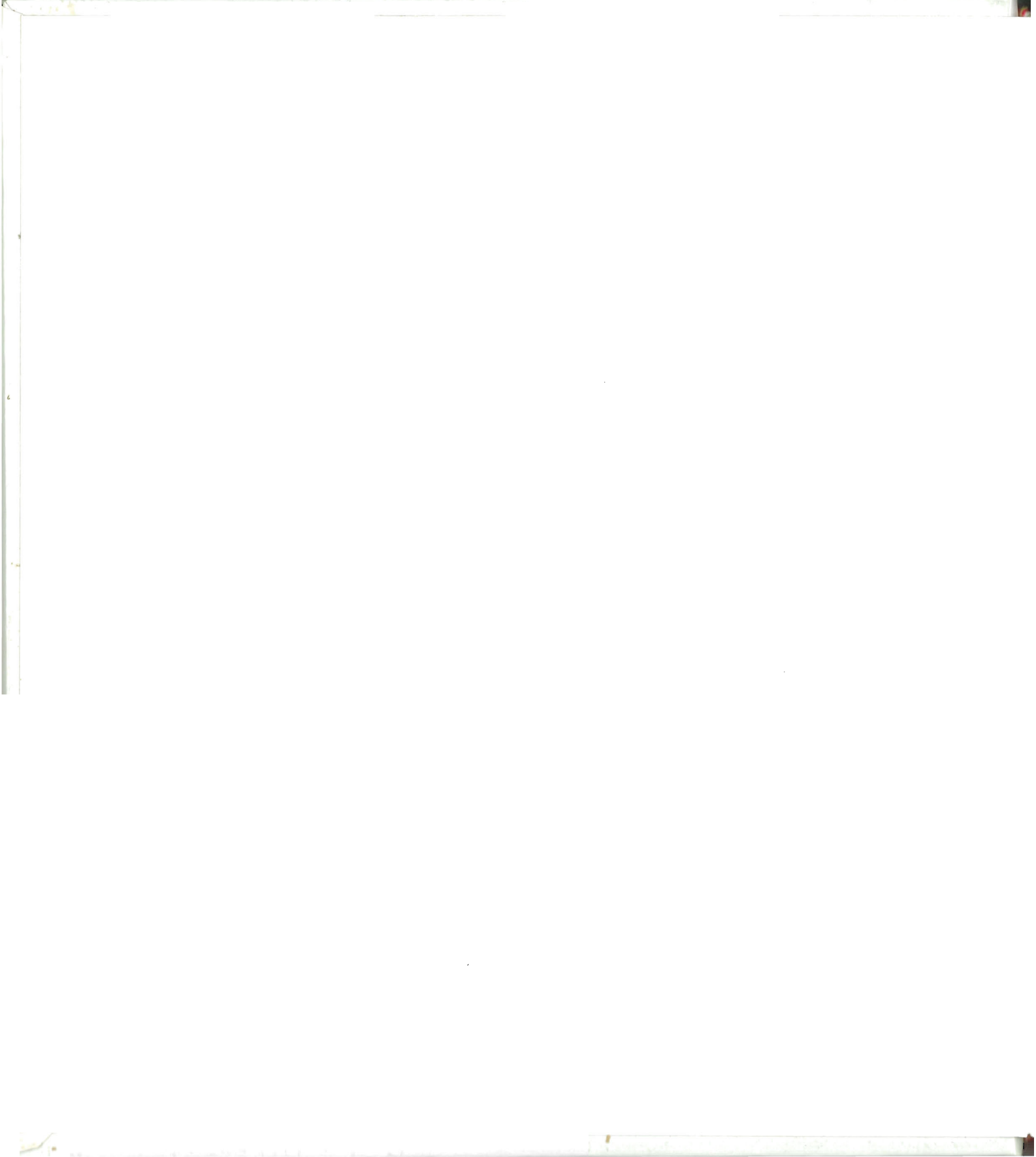
Grans hores de la Costa Brava

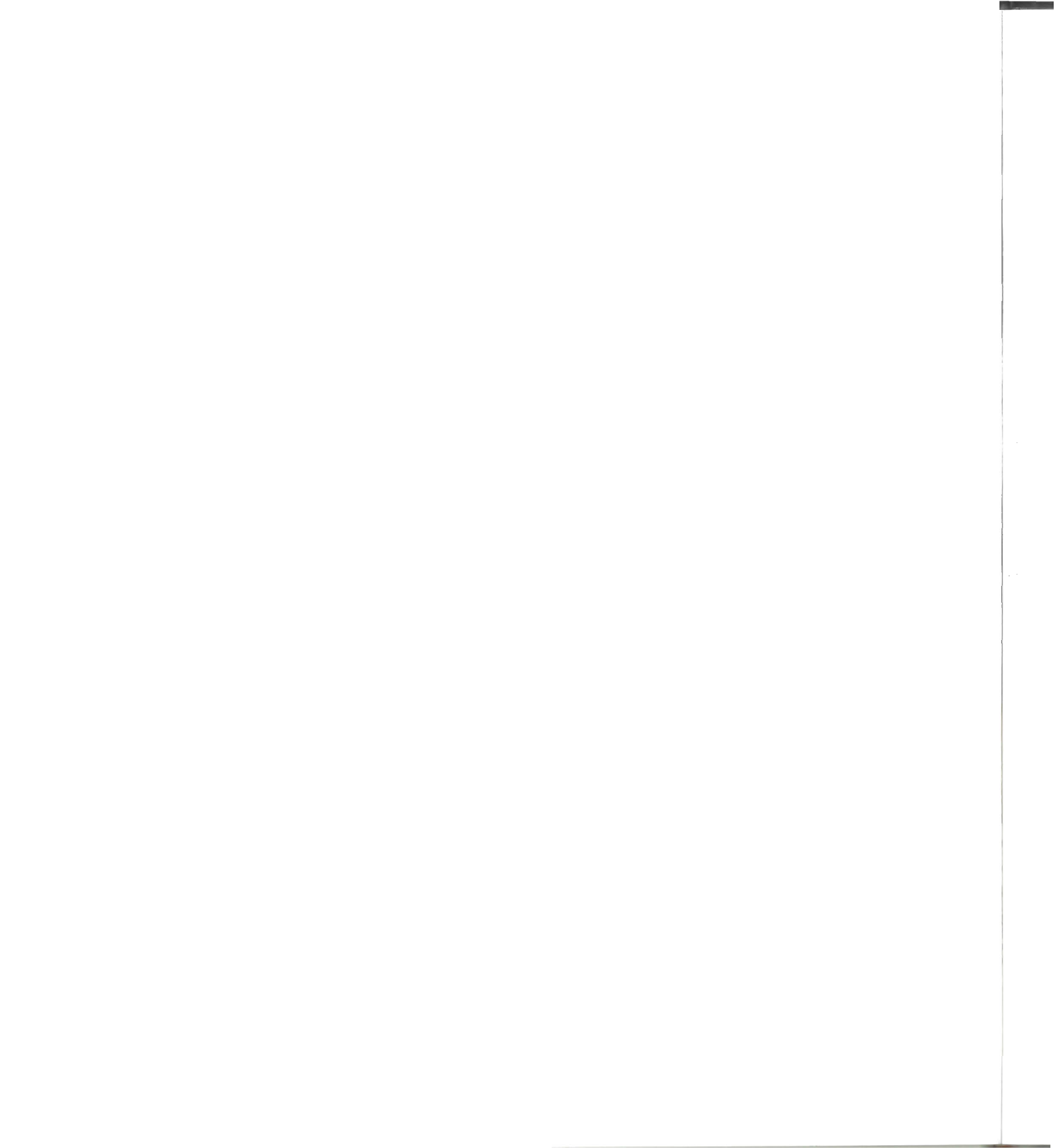
Les finques d'Aiguablava, Cap Roig i Mas Juny

XAVIER FEBRÉS

GRANS HORES DE LA COSTA BRAVA

Les finques d'Aiguablava, Cap Roig i Mas Juny

100

GRANS HORES DE LA COSTA BRAVA

Les finques d'Aiguablava, Cap Roig i Mas Juny

XAVIER FEBRÉS

Ajuntament de Palafrugell
Diputació de Girona

1994

FEBRÉS, Xavier

Grans hores de la Costa Brava: les finques d'Aiguablava, Cap Roig i Mas Juny

ISBN 84-86812-42-9

I. Palafrugell. Ajuntament II. Girona. Diputació Provincial

1. Turisme — Costa Brava, la — Història — S. XX

338.4(467.1 Costa Brava) "19"

Núm. 2
Data edició Octubre 1994
Tiratge 1500 exemplars

Edició:
Ajuntament de Palafrugell
Diputació de Girona

© 1994 Xavier Febrés

Consell assessor
Joan Badia, Gerard Prohias, Carles Sapena i M. Concepció Saurí

Redacció i administració
Arxiu Municipal de Palafrugell

Documentació
Enric Bruguera

Fotografies
Enric Bruguera
Xavier Miserachs

Disseny, maquetació i digitalització
Pep Caballé. Vall de Llémena

Impressió
Impremta Palé SL. Palafrugell

Dipòsit legal
Gi-1283-94

ISBN
84-86812-42-9

Sumari

PRIMERA PART

Bonaventura Sabater: La Costa Brava de la Lliga.....	11
Joan Ventosa i Calvell: la finca de Ses Falugues	21
Xiquet Sabater: del xalet Paradís a l'Hotel Aiguablava.....	31

SEGONA PART

Els Woevodski: una aventura al llarg de cinquanta anys.....	47
Dos desterrats.....	53
Promotors de xalets de luxe.....	59
Encerclats pel nou turisme	73
Cessió de la finca i culminació del castell.....	81
Cases de Tamariu a Calonge.....	89

TERCERA PART

Josep M. Sert: l'alta societat europea al Mas Juny	101
Germans Puig Palau: manteniment de la projecció cosmopolita	113
Urbanització de Castell: un debat d'actualitat.....	119

Agraïments

L'autor agraeix les informacions facilitades per Montserrat Audouard, Joan Cortey, Santiago de Cruïlles, Marta Franch, Gustau Gili, Anthony Grigg, Ricard Guasch, Elda Mata, Antonio Martín, Miquel Navas, Isabel Puig Roux, Margarida Puig Gabarró, Maria Teresa Rosa, Georgina Regàs, Francisco Rovira, Xiquet Sabater, Carles Sentís, Rosa Maria Ventosa i Carme Viñas d'Ensesa.

Procedència de les fotografies i il·lustracions

Arxiu d'imatges de l'ajuntament de Palamós (AIAP)
Arxiu municipal de Begur (AMB)
Arxiu Municipal de Calonge (AMC)
Arxiu Municipal de Palafrugell (AMP)
Familia Bruguera
Familia Cruz
Francesc Dalmau
Lluís Molinas
Margarida Puig
Famila Roqué
Familia Sabater

Primera part

Bonaventura Sabater: la Costa Brava de la Lliga

Hi va haver a l'inici una "Costa Brava de la Lliga", per designar amb l'expressió una idea primigènia de turisme selecte de grans senyors instal·lats en àmplies finques verges del litoral que modelaven. L'estiueig arran de mar acabava d'implantar-se el segle passat per part de colònies de ciutadans benestants. Eren empesos per la nova moda burgesa dels banys marins i del clima sanitos atribuït de cop a les costes. Fins aleshores eren considerades com espais tradicionalment insalubres, abandonats a perills de tota mena i reservats als pescadors que s'hi havien de guanyar la vida rudament.

La irrupció sobtada de la moda dels banys de mar i de l'estiueig ha estat poc estudiada fins ara, de la mateixa manera que la història del turisme en general, malgrat trobar-nos en un país on el pes social i econòmic d'aquest sector és essencial. Aquella nova fal·lera aristocràtica i esteticitzant dels banys de mar es convertiria en menys d'un segle en poderosa indústria de totes les classes socials, a cavall de la democratització del transport i de les vacances pagades.

Sobre la Costa Brava en particular, els estudis històrics són escassíssims. Representa un altre buit d'una activitat que ha adquirit la seva amplitud en condicions desordenades.

A Palafrugell en concret, la burgesia del suro va adoptar des de mitjans del segle XIX la moda europea del mar com a espai de lleure. A Calella de Palafrugell aquesta burgesia hi

traçaria el passeig del Canadell, amb el seu arrencament de torres de les famílies benestants, porxos enjardinats i subsòl per a les barques arran de sorra. Representa un dels rars vestigis locals de traçat urbanístic relacionat amb el turisme burgès originari.

El 1882 es construïa a la platja de Port Pelegrí de Calella de Palafrugell la casa de l'hisendat palafrugellenc Francesc Estrabau Jubert, en Caixa de sobrenom familiar. Es convertiria a partir de 1899 en l'efímera empresa Banys de Port Pelegrí, més coneguts per Banys d'en Caixa, establiment públic de banys de mar calents, amb servei propi de tartanes des de la Bisbal i Palafrugell per conduir-hi els clients. Entre d'altres modalitats oferia "banys d'onatge a la gruta de Sant Roc", per fer-s'hi rebotir per les onades amb l'efecte terapèutic atribuït a aquesta mena de massatge.

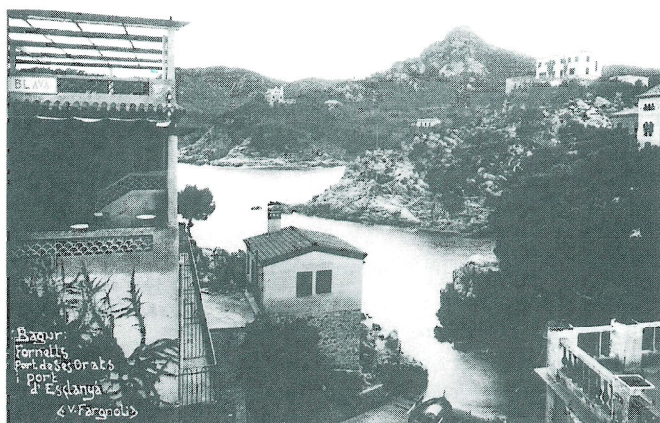
AMB

Bagur. - Vista general de Fornells (Costa Brava)

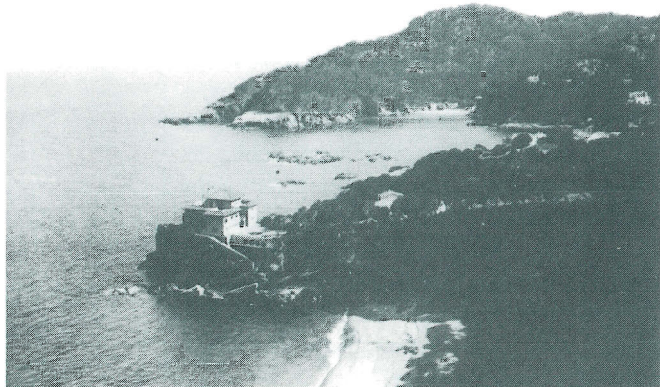
El Fornells
primitiu.

V. Fargnoli. A.M.B

El Port
de Ses Orats.

Carreras. A.M.B

La casa aixecada
pel Doctor Arruga
al Cap Rubí
de Fornells.

La diguem-ne “Costa Brava de la Lliga” va tenir una manifestació culminant a S’agaró a partir de 1924, en la vessant d’urbanització i d’equipament hotel·ler. En canvi, pel que fa a finques particulars, tindria la font baptismal a Begur el 1908, concretament a la platja de Fornells i amb més exactitud al minúscul Port de Ses Orats, de la mà d’una oblidada figura com va ser l’industrial palafrugellenc Bonaventura Sabater. Els seus invitats, coetanis o successors han acabat gaudint de més projecció que ell i desdibuixant en excés el paper d’aquest personatge.

El focus de Fornells

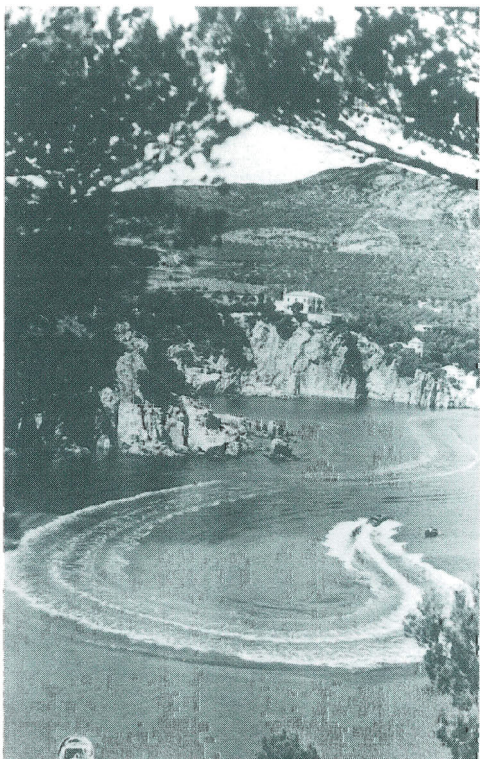
L’originària “barraqueta diumengera” de Bonaventura Sabater en aquest punt del terme begurenc, que ell mateix convertiria en la finca anomenada El Paradís, seria un focus del fenomen turístic que havia d’adquirir una amplitud insospitada. S’hi va congriar no només una concepció de la Costa Brava, sinó el nom mateix. I va representar-ne una plataforma de llançament en aquella primera època.

Tot plegat a partir d’un dels reclaus del litoral més modestos —i més bells—, mal comunicat i salvatge, en el sentit més pur de la paraula. I a partir de la capacitat d’atracció exercida per una persona. El mar begurenc de Fornells està format, en un reduïdíssim i retallat espai litoral, per la platja d’en Malaret, el port de Ses Orats, la platja d’es Sot i la més àmplia platja Fonda, ja a l’altra vessant de cap Rubí. L’havanera *Fornells* escrita per Josep Martí Clarà “Bepes” i composta per Ricard Viladesau rima amb intenció:

“Aquest lloc on mai s’acaba
el brillar del verd i blau
que ens ha fet la Costa Brava
com si ací hi hagués la clau”

És ben conegut que el nom de Costa Brava va ser suggerit pel periodista gironí i secretari general de la Lliga Ferran Agulló, que signava amb el pseudònim Pol, en un article publicat al diari portaveu d'aquest partit *La Veu de Catalunya* el 12 de setembre de 1908 amb el títol "Per la costa brava", en minúscules encara. La denominació estava directament inspirada en la preexistent de la Costa Brava de Mallorca, on la colla d'amics dirigents de la Lliga integrada entre d'altres per Agulló, Ventosa Calvell, Puig i Cadafalch i Pere Rahola havien fet un viatge l'estiu d'aquell mateix any.

L'aparició de les barques de motor a Fornells representava una novetat espectacular.

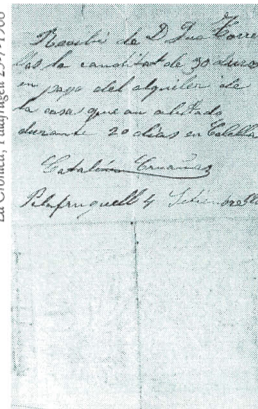

S'han discutit, sense poder-ho documentar de manera definitiva, les dues possibilitats que a Ferran Agulló se li acudís la proposta de nom d'aquell article des del mirador de Sant Telm a Sant Feliu de Guíxols, o bé des de la casa de Bonaventura Sabater a la platja begurenca de Fornells, on solia fer estades. Josep Pla fins i tot assenyalava la persona de Sabater mateix com a suggeridor del nom, en escriure: "L'adjectiu de la costa fou donat pel senyor Bonaventura Sabater, quan al 'Paradís' de Fornells, Begur, donà un gran dinar al qual assistiren alguns grans personatges de la Lliga Regionalista i el senyor Sabater volgué sortir diputat, cosa que en definitiva aconseguí. Que assistí a aquest dinar el senyor Agulló és gairebé segur. L'adjectiu provingué del senyor Sabater, però Agulló l'utilitzà i així l'hi atribuïren" (PLA Josep: *Escrips empordanesos*, OC 38, pàgina 150).

Al mirador de Sant Telm de Sant Feliu de Guíxols s'hi alça un monòlit que diu: "Des d'aquesta trona de Sant Elm, Ferran Agulló intuï la idea de batejar la Costa Brava. La ciutat de Sant Feliu de Guíxols li ofrena avui, 29 de setembre de 1963, aquesta recordança". A Fornells no s'hi llegeix cap memorial d'aquesta mena, però no per manca de motius.

Joan Ventosa i Calvell, en una carta adreçada el 1956 al lloretenc Esteva Fàbregas i que aquest publicaria en el seu llibre *Vint anys de turisme a la Costa Brava*, no podia recordar amb exactitud cinquanta anys després la gestació precisa de la idea: "De totes maneres, crec que es pot afirmar sense desfigurar els fets que la denominació Costa Brava aplicada a la costa catalana que va des del Tordera a França, va sortir de la nostra colla, formada per en Cambó, en Duran (i Ventosa), l'Agulló, en Puig i Cadafalch, en Llussà, en Pere Rahola, per mi i per alguns altres. Sense que ho pugui afirmar d'una manera rotunda,

La Crònica, Palafrugell 25-7-1908

Un primerenc rebut d'arrendament turístic de l'estiu del 1907 a Calella, pel qual Joan Torres satisfeia 30 duros a Catalina Cruañas per vint dies de lloguer.

AMP

Els anuncis sobre lloguers turístics a la rodalia palafrugellenca ja eren habituals l'any 1908, com il·lustra l'exemplar del periòdic local La Crònica del 25 de juliol d'aquell any.

Escalera habilitada entre el xalet Paradís i la platja.

19 - BAGUR. Fornells "El Paradís"
L. Rosin, fot. Barcelona

crec que realment, en una de les nostres excursions, trobant-nos a Begur, en la finca denominada Paradís que en la platja de Fornells tenia el nostre amic Ventura Sabater, va tenir

lloc la conversa en la qual es va batejar amb el nom de Costa Brava".

D'obrer a gerent de can Forgas

Bonaventura Sabater Burcet havia nascut el 1862 a Palafrugell. D'extracció modesta, va arribar a treballar a la vila d'origen com a obrer taper i acte seguit com a empleat administratiu, abans que el matrimoni amb Matilde Forgas Estrabau no el convertís en gerent de l'última etapa de l'imperi begurenc de l'empresa Forgas, alhora que alcalde de Begur al 25 anys, diputat provincial del Partit Conservador als 34 anys i diputat a Corts del mateix partit als 41 anys.

Més endavant, en l'apogeu del seu triomf social, podria fer publicar una semblança biogràfica exemplar com introducció anònima al seu llibre *Bagurenques*: "Un notable exemple de com una instrucció rebuda tan sols en les escoles d'una modesta vila, sense passar per centres superiors d'ensenyament, pot ésser fonament bastant (...) De nen [va anar] a l'escola pública de primera ensenyança i més endavant a l'Academia Palafrugellense. Hagué d'enginyar-se des de petit per ajudar els seus pares

(...) treballant com altre obrer en una fàbrica de taps i obrint una classe d'adultes acabat el jornal. Més tard fou tenedor de llibres en la casa comercial Genís i Cia, de sa vila nadiua, fins que esdevingué un dels gerents de la casa exportadora Fills de Fco. Forgas, de Begur. Nomenat primer alcalde de Begur (...) passà a la Diputació provincial en tres eleccions. Després sortí elegit diputat a Corts per Girona i actualment torna a ésser diputat provincial, havent-li cabut l'honor d'estrenar la Mancomunitat. Tenia ja complerts 46 anys quan començà a escriure pel públic, al fundar-se a Palafrugell el periòdic *Baix Empordà*".

La seva projecció social va començar arran del matrimoni que l'introduiria en la més poderosa família de Begur. L'empresa Forgas havia estat fundada el 1790 per Jaume Forgas Mauri, casat amb Matilde Massot, per la qual cosa l'empresa també era coneguda

popularment com Can Matilde. Es dedicava a comerciar amb Gènova el corall extret de les costes de Begur i de les costes franceses i africanes per part d'expedicions begurenques.

El negoci va ser continuat pel fill Joan Forgas Massot i pel nét Francesc Forgas Elias. Aquest impulsaria noves fàbriques de taps de suro, alhora que diversificava i intensificava el comerç internacional de l'empresa, tot creant a Londres la societat de comerç de taps Roura & Forgas.

Un cop extingit el corall, l'empresa va centrar-se en el suro sense abandonar la mateixa embranzida internacional. La casa Forgas va obrir sucursals de representació a Magúncia i Yokohama, entre d'altres ciutats portuàries d'arreu del món. Exportava primordialment manufactures de suro i importava tota mena d'articles per ser comercialitzats, especialment del Japó: vanos, botons de nacre, olis de peix, figures d'ivori, etc. Aquesta activitat feia que rebessin a Begur visites de representants estrangers i que els directius de l'empresa viatgessin a nombrosos països.

Del Partit Conservador a la Lliga

De Francesc Forgas Elias i Paula Estrabau en naixerien els besnèts del fundador: Francesc Forgas Estrabau i els seus germans Isabel, Joan, Salvador i Matilde, aquesta última casada amb Bonaventura Sabater. Ja convertit en gerent de l'empresa i després d'una llarga primera etapa política en el Partit Conservador, Sabater passaria a afiliar-se a l'emergent Lliga Regionalista.

Per aquesta formació seria candidat frustrat a diputat a Corts el 1914 pel districte de la Bisbal (derrotat pel republicà Salvador Albert) i acte seguit diputat provincial a la Diputació de Girona. Finalment seria elegit

diputat a Corts del partit catalanista per Girona el 1918, tot derrotant-hi el candidat de la Coalició d'Esquerres Francesc Layret. Era la primera vegada que la Lliga aconseguia un diputat a Corts a la ciutat de Girona.

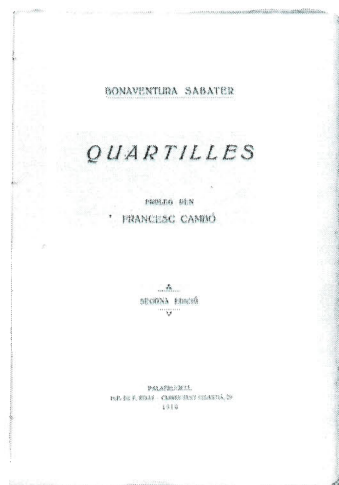
Era igualment un prolífic articulista, sobretot en el periòdic palafrugellenc *Baix Empordà*, costejat pels industrials surers pròxims a la Lliga. Hi signava la seva secció

Hermenegild Arruga.

fixa com a Quartiller, des del mateix moment de l'aparició del periòdic l'any 1909. Gran part de les seves Quartilles i altres narracions curtes serien recollides per ell mateix en diferents llibres a partir del 1911, de la mateixa manera que faria editar cinc opuscles amb els seus discursos polítics.

A partir de 1911, Bonaventura Sabater deixa constància en les Quartilles del *Baix Empordà* de la visita al seu xalet Paradís d'invitats relacionats amb el món polític i cultural català, com ara Frederic Rahola,

*Quartilles,
un dels llibres
de narracions
de Bonaventura Sabater.*

Massó i Torrents, Eugeni d'Ors o Ferran Agulló entre d'altres. L'aproximació a la Lliga com a futur candidat electoral en les llistes del nou partit el portarien a invitar especialment personatges d'aquesta òrbita als seus dominis begurencs, sobretot a l'estiu. Fins i tot ressenya que va voler commemorar una mena d'inauguració del xalet l'any 1913 per part de Francesc Cambó amb una "làpida d'argent" que deia:

"Aquest dolç sojorn
va ser inaugurat
per el gran patrici català
En Francesc Cambó
el dia 16 d'Agost de MCMXIII"

La casa, segons la seva pròpia descripció, era "aixecada al cim escarpat de Fornells (...) venint a besar amorosa Es Port de Ses Orats per dessota aquell pi gegantí que viu recolzat damunt la penya". Consistia en l'ampliació i remodelació d'una antiga "barraqueta emblanquinada prominente, que s'aixecava en aquell frondós olivar a ont brolla l'aigua, amb son toldo cobert de pi com per esmortuir els raigs ardents de l'astre diürn".

Ell mateix va abonar les llegendàries virtuts fecundadores de la font que rajava arran del Port de Ses Orats, en una Quartilla de 1912 en forma de diàleg:

"Freturosos gaudíem de l'hermosura ambient amb una mena de dolça ubriaguesa de la qual ens despertà la corrua d'uns xicots ennegrits, mig nusos, que de la costa eixien per aquell corriol indefinit que a la platja mena. Llur mare darrera d'ells els hi endreçava comandaments sense que li'n fessin cas. La bona dona vingué a parlar-nos.

— Aquests menuts són molt enfutimats!

— I quants ne teniu, mestressa?

— Ja ho veu, cinc. Aquí porto la llocada.

— Cinc de nats, li respongueren bo i fent-li una senyal d'intel·ligència.

— Bé, si, volgient-ho Déu, dintre de pocs dies farem augment de la família.

— I digueu-me, els quatre matrimonis que residiu a Fornells, quants de fills reüniu?

— Pensà uns segons i respongué:

— Dinou.

— L'aigua de Fornells! ens atrevírem a contestar, mentre oviràvem allà al lluny els olivars florits, oïem el refilament de les caderneres acompanyant les melodies del rossinyol, i de la barraqueta d'el Paradís en baixaven les sentors reconstituïents de l'arroç ja cuït.

I nosaltres trobàvem la vida plaenta sota el ramatge d'aquell pi ajagut".

Album família Sabater

Una de les habituals quantilles de Bonaventura Sabater al Baix Empordà.

Precursor de temes planians

Al mateix periòdic palafrugellenc *Baix Empordà* en què Bonaventura Sabater prodigava els seus escrits, hi va debutar anònimament l'adolescent Josep Pla amb articles que enviava mentre es trobava cursant el batxillerat en règim intern a Girona entre 1907 i 1912. Ara bé, l'estil de Josep Pla es va acostar d'entrada al d'altres col·laboradors més literàriament elaborats com ara Josep Ferrer (que signava Anco Marcio), més que no pas al de Bonaventura Sabater, personatge de condició social i de tarannà allunyats dels que atreien el jove Pla.

També és cert que Bonaventura Sabater consagraria abans que Pla uns subjectes literaris locals que a continuació serien abastament adoptats per l'homenot de Llofriu: el protagonisme del marc natural, l'interès per determinades expressions de la personalitat popular i per algunes figures singulars d'aquest món, com ara el Miner, que arribaran a aparèixer literàriament tractades tant a les pàgines de Sabater com a les de Pla. En aquest sentit es pot tractar Bonaventura Sabater de precursor de temes literaris planians.

La diferència d'edat de vint-i-cinc anys que els separava no explica per ella sola una relació que sempre va ser distant. Josep Pla mantenia amistat de jove a Palafrugell sobretot amb persones força més grans que ell. D'altra banda, l'elecció de Pla com a diputat provincial per la Lliga a la demarcació de la Bisbal el 1921 l'hauria pogut acostar a un prohoms local del mateix partit, que a més que ja havia ostentat la condició política a la qual ara aspirava el jove periodista i escriptor.

Això no obstant, resulta mínima al llarg de tota l'obra de Pla la consideració

El xalet Paradís a Fornells, l'any 1906.

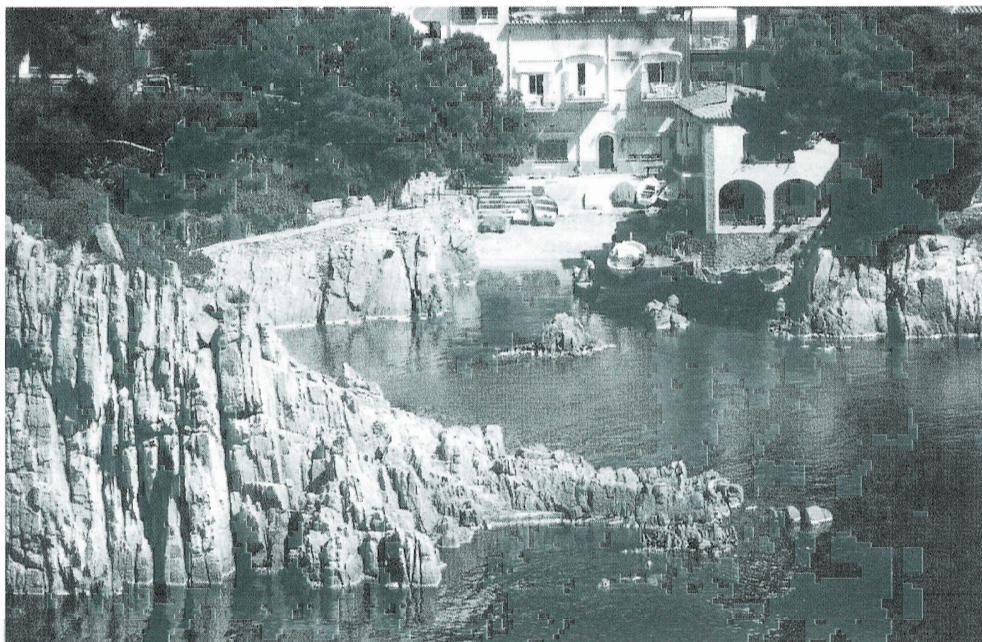
demostrada envers el paper jugat per Bonaventura Sabater, vist més aviat com un representant dels vells hàbits socials i com un escriptor de diumenge a la tarda. Hi devia intervenir igualment la imatge de figura ascendida socialment per mor del seu matrimoni i, encara més, la d'un fracassat ben abans que el conjunt de la Lliga —i segons com del país— seguís el mateix camí d'ensulsiada amb motiu de la guerra civil.

En efecte, a Bonaventura Sabater li va tocar l'ingrat paper de liquidador de l'imperi begurenc de l'empresa Forgas, definitivament arruïnat arran del tràgic incendi accidental de les seves instal·lacions el 1919. Els 645 treballadors de l'empresa formaven la pràctica totalitat de població activa begurenca entre els 2.400 habitants del cens.

Malgrat els esforços i les influències polítiques de Bonaventura Sabater per donar-los després de l'incendi ocupació provisional

en la construcció de la nova carretera de Begur a Aiguablava finançada per la Mancomunitat, la vitalitat del municipi se'n va ressentir obertament. El cens de Begur es va reduir de mil habitants entre el 1919 i el 1930. Bonaventura Sabater es traslladaria a viure a Barcelona, on va morir el 1938.

Aquest final de decadència ha influït necessàriament en l'escassa projecció del paper de Bonaventura Sabater, també pel que fa a la seva intervenció en la gestació i llançament d'una idea de Costa Brava a partir dels dominis begurencs i en especial de la primitiva "barraqueta diumengera" convertida en xalet Paradís i acte seguit en Hotel Aiguablava per part dels descendents. Al voltant d'aquest punt que ell va instituir, s'hi aglutinarien altres realitzacions destacades, en primer lloc la finca de Joan Ventosa i Calvell al paratge adjacent de Ses Falugues, a cavall entre Aiguablava i Fornells.

Xavier Miserachs

De la mateixa manera, l'eminent oftalmòleg Hermenegild Arruga, casat amb una Forgas —Teresa, filla de Salvador Forgas Estrabau, el qual era germà de la muller de Boneventura Sabater— s'instal·laria a la vessant de llevant de Fornells, a la platja Fonda, amb la construcció d'una agosarada casa sobre el rocam de Cap Rubí abocat a les onades. En aquesta casa Arruga hi sojornaria repetidament la reina vídua de Bèlgica, Elisabeth (àvia dels reis Balduí i Albert) entre d'altres invitats il·lustres facilitats per la clientela internacional de l'oftalmòleg, com per exemple la filla de la reina Elisabeth, Maria Josep d'Itàlia, muller del destronat rei Umberto.

Album família Sabater

La finca Paradís.

Joan Ventosa i Calvell: la finca de Ses Falugues

No hi ha dubte que l'elecció primerenca per part de l'advocat i polític barceloní de la Lliga Joan Ventosa i Calvell del litoral de Begur per adquirir l'any 1920 terrenys i construir-hi la segona residència, va estar determinada per l'amistat amb Bonaventura Sabater i el coneixement de l'indret que li havia procurat. Ara bé, si la finca de Sabater era una adaptació d'antigues barraques de pescadors i de colles de diumenge, en canvi la de Ventosa i Calvell va obrir la modalitat de propietat traçada ex novo, en la delimitació del terreny i la construcció arquitectònica, per una concepció del turisme senyorial.

Joan Ventosa, la seva muller Maria Despujol Ricart i els fills (Marià, Ignasi, Isabel, Joan Maria i Rosa Maria), havien començat a estiuejar a Aiguablava en una casa llogada per intervenció de Bonaventura Sabater. El 1920 decidiren comprar-hi terrenys i edificar-hi la pròpia residència d'estiueig. Amb adquisicions paulatines de parcel·les, la finca arribaria a sumar cinquanta hectàrees de la muntanya de Ses Falugues, fins el mar.

La casa va ser construïda per l'arquitecte Eusebi Bona, a la punta encimbellada del penya-segat que separa la platja d'Aiguablava de la de Fornells. Aquesta edificació seria reformada dècades més endavant pel fill Ignasi Ventosa Despujol i novament pel nét Jordi Ventosa Garí.

Joan Ventosa i Calvell, nascut a Barcelona el 1879, compraria amplis terrenys

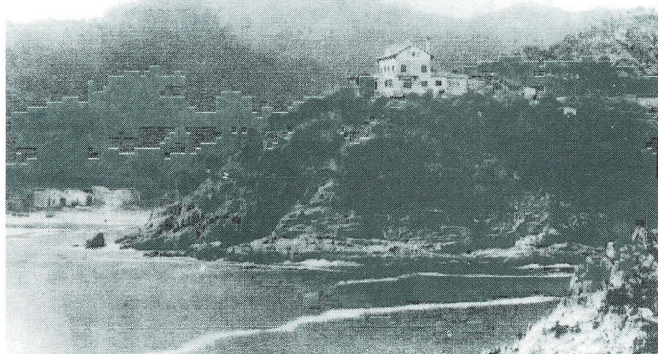
de la nova finca al paratge de Ses Falugues a la nissaga de propietaris begurencs dels Pella, emparentada igualment amb els Forgas. En canvi, el seu cap de partit polític i principal associat en els negocis financers, Francesc Cambó, no s'instal·laria mai a la Costa Brava, malgrat ser originari de la localitat empordanesa de Verges. Si més no, la freqüentaria tot recurrent-la alguns estius a bord del seu iot Catalònia, amb escales al mar de Begur, on mantenia amistat amb Bonaventura Sabater i amb la seva mà dreta político-financera que era Ventosa i Calvell.

D'aquelles escales del Catalònia, Carles Sentís en recordava dècades més tard:

“Quin any seria? En tot cas, tres o quatre abans del començament de la nostra guerra civil. Veig el meu cap emergint d'unes aigües estàtiques, quasi morades, enfront de Fornells i descobrir de cop que a bord del bot que al

AMB

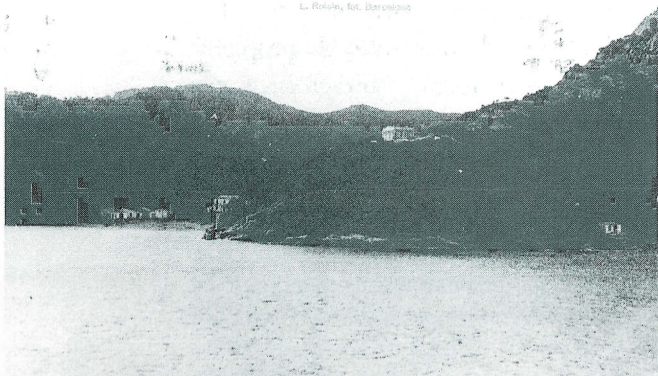
BAGUR. Aigua Blava. Les Falgues

La casa
de Ses Falgues
al turó que separa
les cales de Fornells
i Aiguablava

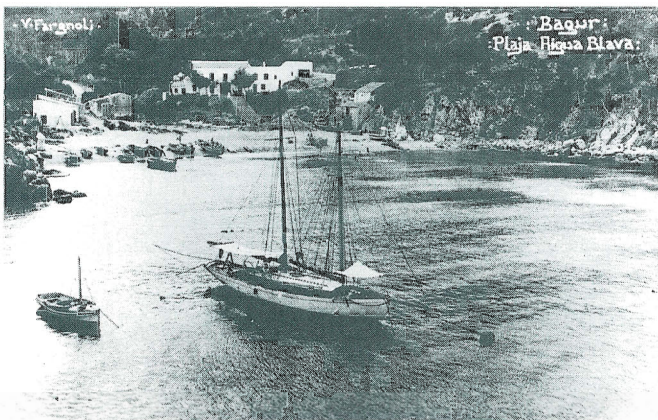
AMB

20 - BAGUR. —Playa de "Aigua Blava"
La Rotunda, fot. Barroquis

La construcció
primigènia de la casa
de Ventosa i Calvell
a Ses Falgues

V. Fornells. AMB

Les amitats de
Bonaventura Sabater
i Ventosa i Calvell
van portar distingits
velers a la cala
d'Aiguablava.

meu costat remava cap a la platja hi anaven de passatgers Francesc Cambó i Joan Ventosa. El bot, com el remer, eren del Catalònia, ancorat una mica més cap el cantó d'Aiguablava. Van ser aquests els dos primers personatges que vaig veure a la Costa Brava?". (La Vanguardia, 4 de setembre de 1983)

Primer ministre de la Lliga

Joan Ventosa i Calvell, secretari de la Junta Directiva de la Lliga des del 1903, havia entrat en relació amb les comarques gironines molt aviat, com a diputat provincial per Torroella de Montgrí des del 1905 i acte seguit diputat a Corts per Santa Coloma de Farners durant vuit legislatures, entre el 1907 i el 1923. Va ser tres vegades ministre de la Monarquia del 1917 al 1931, tot i que aquesta condició ministerial estigués molt marcada pel trauma dels intents de col·laboració de la Lliga amb el govern monàrquic espanyol i el seu desenllaç.

El primer dirigent en la història de la Lliga que va entrar en un govern de l'Estat seria precisament Ventosa i Calvell, en el gabinet de concentració de García Prieto, com a ministre de Finances, durant el curt període de novembre del 1917 a febrer del 1918. No serien gaire més llargues totes les altres incorporacions al govern de Ventosa, ni de Cambó ni de cap altre membre de la Lliga.

Joan Ventosa tornaria a la cartera ministerial en el govern de Maura del setembre al novembre de 1918 i, finalment, en l'últim govern Aznar de la monarquia, escombrat per la majoria electoral republicana de 1931. Josep Pla, en aquell moment cronista parlamentari a Madrid com a periodista del diari de la Lliga *La Veu de Catalunya*, ha deixat pàgines antològiques

sobre el vespre de l'adveniment de la República en què va sopar al Ritz madrileny amb el ministre Ventosa i Calvell acabat de desbancar, tot parlant llargament dels escenaris de Begur per exclusió de qualsevol altre tema en l'ànim del polític.

Josep Pla l'havia conegut al Mas Pla, a través del pare de l'escriptor, que havia actuat com a tècnic agrimensor en la configuració de la finca begurenca de Ses Falugues i n'havia conservat un tracte amb l'advocat i polític propietari. Més endavant el tractaria amb assiduitat a Madrid durant els últims anys de la monarquia i els de la

*El Port de Ses Orats amb la casa de Ses Falugues al fons.
L'aparició de les barques de motor a Fornells
representava una novetat espectacular.*

L. Roisin. AMB

República, en què Ventosa i Calvell actuava sempre com a portaveu parlamentari de la minoria regionalista de la Lliga. Després de l'adveniment de la República es va traslladar a viure a França durant nou mesos, però tornaria a ser elegit diputat al Parlament de Catalunya el 1932 i a les Corts republicanes el 1933 i el 1936. També es retrobarien amb Pla a França el 1936 i a Burgos a continuació.

Durant la postguerra, impulsat per Jaume Vicens Vives, Pla va reprendre contacte amb Ventosa per aprofundir —ara ja amb visió històrica— el tema del funcionament intern de la Lliga i per redactar el projecte del darrer volum de la sèrie *Biografies històriques*, *El segle XX polític català*, que li havia encarregat Vicens.

La relació entre Pla i Ventosa sempre havia estat fortament jerarquitzada, sense més aproximació que l'estrictament periodística, malgrat que es coneguessin també dels ambients de Palafrugell i de Begur. L'escriptor confessa que només per consell de Jaume Vicens Vives els anys 50 se li acudiria escriure el retrat de Ventosa de la sèrie d'Homenots, elaborat a base d'entrevistes portades a terme a la finca d'Aiguablava els últims anys de vida del polític, traspasat a Lausana el 1959. Apareixeria publicat en el volum de l'Obra Completa editat el 1970.

Es avui un dels rars perfils humans i literaris disponibles sobre Ventosa i Calvell, del qual Pla mateix reconeix la “deliberada tendència que havia tingut al llarg de la seva vida conscient a considerar les emocions com una cosa reservada i purament íntima”. I afegia Pla, a propòsit de l'etern paper de segon de Cambó: “En els curs de la seva vida, Ventosa fou un home mal conegut. La funció política que hagué de representar deformà la seva imatge real. Potser preferí més servir que agradar”.

Joan Ventosa i Calvell,
l'any 1960.

Muntanya verge, deshabitada

Joan Ventosa i Calvell, a través del tracte amb Bonaventura Sabater, va triar el mar de Begur per comprar l'extensa finca a la muntanya litoral de Ses Falugues, en la qual satisfer alhora els consells mèdics de clima recomanats per al seu fill Ignasi i la inclinació personal cap els esplais de la natació i la petita navegació de lleure. Ses Falugues era una vessant de muntanya verge, deshabitada, a ponent de la cala d'Aiguablava i a les envistes de Fornells.

L'indret ha estat descrit per Lluís Costa en la seva monografia *Begur* d'aquesta manera:

"Fornells, zona de gran extensió, emplaçada entre Aiguablava i Platja Fonda, presentava al primer terç d'aquest segle unes característiques que ja feien preveure la posterior atracció humana: aigua abundant, terreny molt fèrtil, pesca inesgotable i temperatura moderada. La important repoblació allunyà la imatge del final del segle XIX descrita per Salvador Raurich: 'el lugar más triste y poco atrayente de todas las playas begurenses. En efecto, si así era según mis recuerdos, ello era debido a que casi todo el territorio estaba cubierto de olivos, cuyo follaje gris y triste empañaba las bellezas naturales del paisaje. Fué un lugar casi deshabitado'".

Joan Ventosa era el caràcter més allunyat de la vida mundana. No imprimiria a la seva residència begurenca una projecció social destacada en aquest sentit. Hi buscava la vida senzilla i distesa, a l'altre extrem de l'ostentació dels cercles de les finances i de la política en què es movia la major part de l'any. Josep Pla el retrata com un home molt mesurat en tots els aspectes, impertorbable, sobri, discret, opac: "la mateixa sobrietat i simplificació que (...) projectà sobre la seva

"S. Agoró", Barcelona 1960

vida professional i política foren sempre observables en la seva existència corrent”.

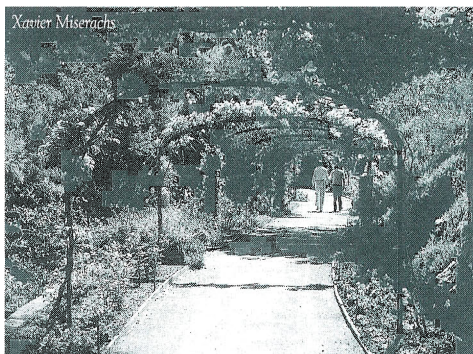
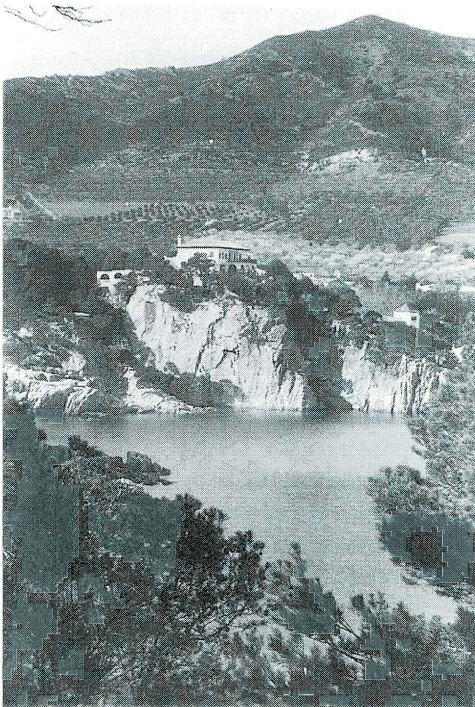
Pel que fa als costums que practicava a Begur, afegia:

“L’ambient que el distreia i el reposava més era el del mar. Li agradava la pesca, la navegació, el *yachting*, els mariners. S’hi movia amb una naturalitat perfecta. Era un nedador admirable. A vuitanta anys —o gairebé— es banyava en el mar amb el mateix interès que si en tingués vint”.

Era freqüent veure’l a bord del seu pailebot de dos pals “L’amic”, construït a França, que després de la guerra civil va

*La muntanya de Ses Falgues,
amb la casa de Ventosa i Calvell,
que n’adopta el nom.*

Josep Granés. AMP

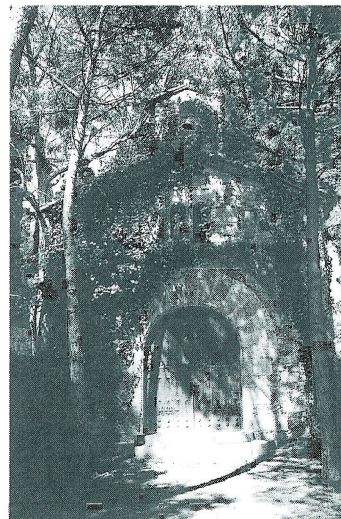
*Jardins
de la finca
Ventosa.*

haver de rebatejar amb el nom de “Begur” per la prohibició de noms en català, de la qual se n’escapaven el topònims amb més facilitat. Es tractava, òbviament, d’un veler. La revolucionària innovació de les barques a motor només seria introduïda en el paratge, poc abans del 1936, per la inclinació del doctor Hermenegild Arruga i les seves canoes dotades d’una explosiva mecànica i d’una velocitat fins aleshores inimaginables.

La casa Cruïlles al Port d’Esclanyà

La descendència de Joan Ventosa i Calvell donaria peu a la finca de Ses Falgues a una segona construcció rellevant i en aquest cas visible des del mar i des de la platja, per la situació destacada d’única casa a la cala del Port d’Esclanyà, a mig aire del camí de ronda entre Aiguablava i Fornells. Es tracta de la residència dissenyada el 1967 per l’arquitecte barceloní Antoni Bonet Castellana per a la filla Rosa Maria Ventosa Despujol i el seu marit Santiago de Cruïlles de Peratallada y Bosch, actual baró de Cruïlles i marquès de Castell Torrent. La casa presenta elegants línies clarament tributàries de l’estil de Le Corbusier i de Josep Lluís Sert, els dos mestres amb qui havia treballat l’arquitecte Bonet.

*Capella
de la finca
Ventosa*

Xavier Miserachs

*La casa Cruïlles
al Port d'Esclanyà.*

El nom de Port d'Esclanyà resulta sorprenent per designar la petita cala. En efecte, Esclanyà és un poblet interior, allunyat de la costa, a tocar de Palafrugell tot i que pertany al municipi de Begur. La cala no ha tingut mai condicions ni utilització de port de cap mena. El seu nom deriva d'antics arranjaments que cedien a efectes administratius un petit fragment de litoral a pobles interiors per tal que, com a teòric municipi costaner, els seus mossos poguessin accedir al privilegi de fer el servei militar a la Marina. Altres versions atribueixen el nom a la freqüent activitat contrabandística que en altres èpoques hi haurien practicat els habitants d'Esclanyà.

D'altra banda, Esclanyà i el conjunt de Begur —com molts altres dominis de la comarca— havia estat possessió dels barons

de Cruïlles, un descendent dels quals reprenia ara per aliança possessió del lloc a través d'aquesta residència, per camins històrics molt dilatats i atzarosos. Només el nom de l'actual propietari Santiago de Cruïlles de Peratallada y Bosch ja representa per ell sol un petit compendi de la història de Catalunya.

Els Cruïlles havien estat una de les nissagues més poderoses de Girona. A més a més posseïren per aliança el castell i el domini dels Peratallada durant set segles, a partir del 1250. El matrimoni del 1250 entre Guilleuma de Peratallada (extingida la branca masculina de la família) i Gilabert de Cruïlles, faria que aquesta segona família noble passés a residir en endavant al castell de Peratallada, la qual cosa marcaria la decadència del de Cruïlles.

A més d'aquests dos castells i els seus territoris, jurisdiccions i potestats, dominaven els de Begur, Esclanyà, Torrent i Peralta. El domini de la família que unia els dos noms es va mantenir fins a la mort el 1911 de Ricard de Cruïlles-Peratallada i de Vedruna.

El mateix any de la naixença de l'actual Santiago de Cruïlles, el 1919 sortia a subhasta pública per 3.095 pessetes la seva casa pairal del castell de Peratallada, ja molt degradat pel pas del temps. Va ser dividit en masoveries, que acollien un centenar de caps de bestiar. El 1962, en estat ruïnós, seria comprat per Santiago de Robert i de Rocamora, comte de Torroella amb grandesa d'Espanya i marquès de Robert, que presidia l'Associació d'Amics dels Castells a Girona. Va ser restaurat durant vuit anys sota la direcció de l'arquitecte Joaquín Ros de Ramis.

El segon cognom —Bosch— de Santiago de Cruïlles és de l'eminent família del financer Ròmul Bosch i Alsina, president del Port de Barcelona del 1900 fins a la seva mort el 1923, alcalde de Barcelona per designació reial durant cinc mesos del 1905, diputat i senador. La seva filla Maria dels Reis Bosch Catarineu es casaria amb Felip de Cruïlles de Peratallada i Pujol. Tindrien dos fills: el primogènit Santiago i el petit Ròmul.

Homes de l'antiga Lliga

Després de casar-se, Santiago de Cruïlles començaria el 1954 una carrera política, en l'inici de la qual no seria aliena la condició de gendre de Ventosa i Calvell. El governador Acedo Colunga havia demanat a Narcís de Carreras que homes de l'antiga Lliga —i ell en particular— s'incorporessin a la direcció de l'Ajuntament de Barcelona. Segons ha

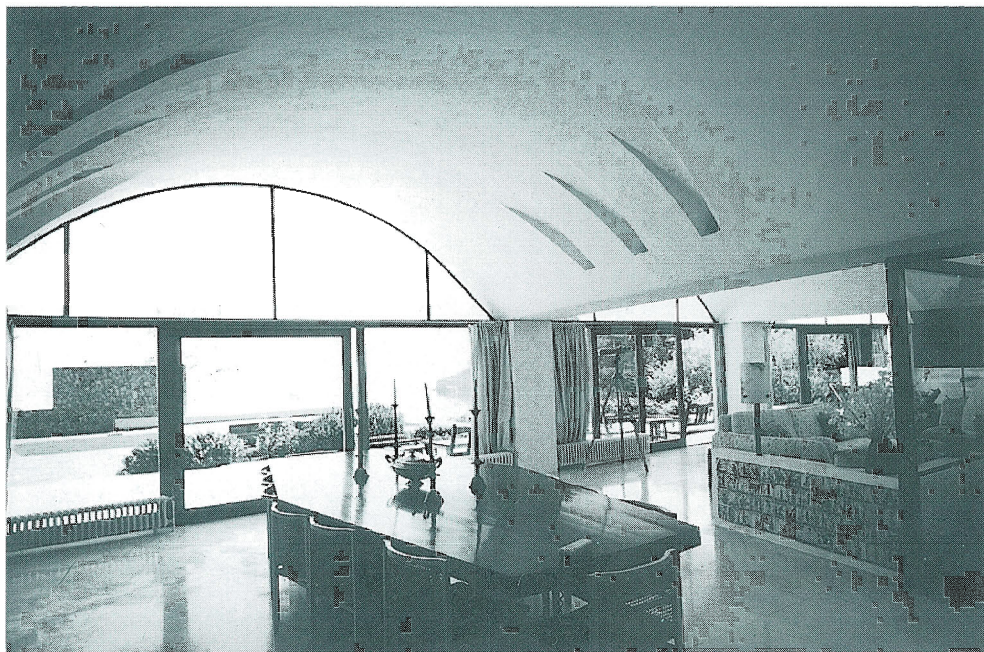
narrat ell mateix, Narcís de Carreras va demanar de no entrar-hi tot sol. Va fer-ho conjuntament amb el “gendre d'en Ventosa”, és a dir Santiago de Cruïlles.

Narcís de Carreras, antic secretari de Cambó, es va incorporar a l'equip de l'alcalde Simarro com a tinent d'alcalde d'Hisenda i Santiago de Cruïlles com a regidor, al mateix moment que Joan Antoni Samaranch, que formava part d'una operació política diferent. Acte seguit seria tinent d'alcalde d'Habitatge amb l'alcalde Porcioles.

Xavier Miserachs

L'arquitecte Antoni Bonet Castellana en la seva casa Cruïlles del Port d'Esclanyà es mostrà influït per Le Corbusier, al taller del qual havia treballat.

Interior de la
casa Cruïlles

Xavier Miserachs

Al cap de set anys, Santiago de Cruïlles marxaria a Madrid el 1961 per formar part de les comissions —en gran part integrades per economistes catalans— que elaboraven el Plan de Desarrollo.

A continuació seria a Madrid director general de Transports Terrestres i sots-secretari de Governació de 1969 a 1973 amb el ministre Garicano Goñi, una filla del qual era casada amb un fill de Xavier Ribó, ex secretari de Cambó igual com Narcís de Carreras.

La casa d'Aiguablava de Santiago de Cruïlles i Rosa Maria Ventosa, construïda en una parcel·la arran de mar de la finca de Ses Falgues, en plena cala del Port d'Esclanyà que ocupa exclusivament, va ser encarregada a l'arquitecte Antoni Bonet Castellana. Acabava de retornar de la seva llarga estada a lberoamèrica.

Havia estat presentat a de Cruïlles, tinent d'alcalde d'Habitatge de l'Ajunta-

ment de Barcelona, com a arquitecte de vàlua que desitjava treballar de nou a Barcelona.

Efectivament, hi construiria en aquesta època el Polígon de Montbau. Van acabar congeniant pel que fa a l'estil de segona residència que es proposava construir el matrimoni de Cruïlles a la franja litoral de la finca de Ses Falgues, amb una idea resolutiva moderna i sobre uns plànols en què els seus criteris poguessin intervenir.

Com a estudiant d'arquitectura, Antoni Bonet s'havia integrat molt aviat en el GATPAC (Grup d'Artistes i Tècnics Catalans per al Progrés de l'Arquitectura Contemporània). Havia treballat en els tallers de Josep-Lluís Sert i en el de Le Corbusier a França, i va intervenir el 1937 en la construcció del cèlebre Pavelló d'Espanya a l'Exposició Internacional de París.

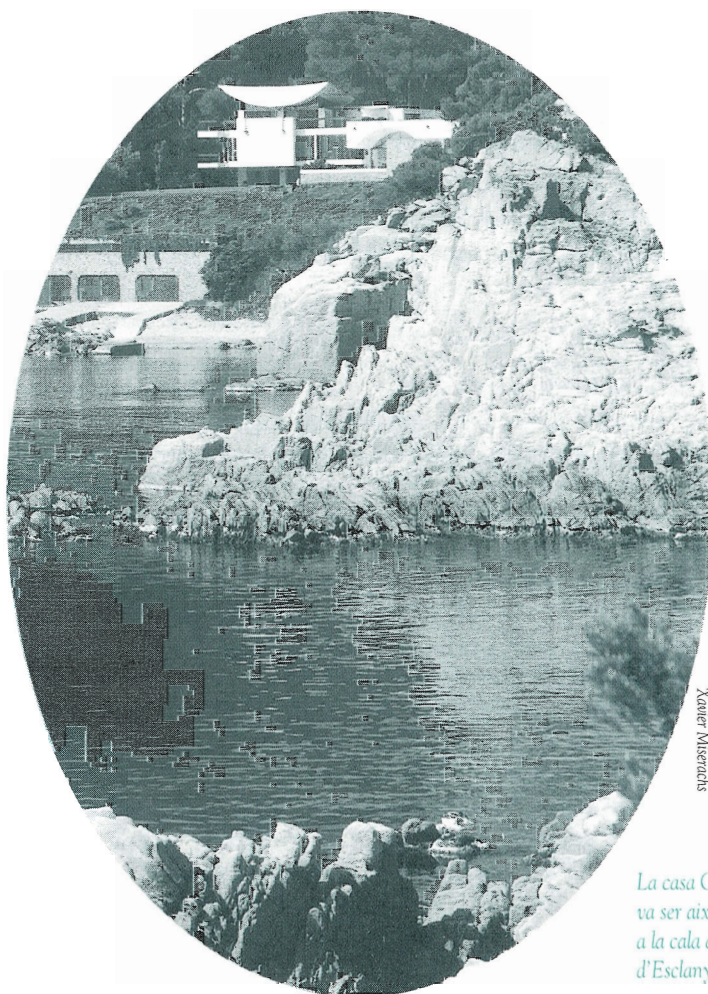
Després de la guerra civil es va instal·lar a

Buenos Aires, on fundaria el Grupo Austral de Arquitectura Moderna i dissenyaria urbanitzacions turístiques a Punta del Este (Uruguai), entre d'altres obres destacades.

A partir del 1963 va tornar a residir a Barcelona. La fotografia que il·lustra l'article dedicat a la seva persona a la Gran Enci-

clopèdia Catalana, és precisament la de la casa Cruïlles al Port d'Esclanyà.

També construiria en aquest sector de la Costa Brava la casa Castanera al carrer del Golfet de Calella de Palafrugell el 1965 i la casa Raventós al carrer Costa Daurada de la mateixa localitat el 1974.

Xavier Miserachs

*La casa Cruïlles
va ser aixecada
a la cala del Port
d'Esclanyà.*

Xiquet Sabater: del xalet paradís a l'hotel Aiguablava

El xalet Paradís va fer la mateixa fi que l'imperi begurenc dels Forgas, del qual n'era una emanació. La Casa va quedar tocada de mort. La família la mantenia per a l'estiueig, però amb un ànim i unes possibilitats molt canviades. Els fills i néts de Bonaventura Sabater passaven períodes de vacances al Paradís. Un dels néts era Francesc Sabater Mècre, que seria àmpliament conegut com a Xiquet Sabater, el creador del prestigiós Hotel Aiguablava sobre l'emplaçament d'aquell xalet llegendari.

El seu avi patern era Bonaventura Sabater, el qual havia tingut dos fills: Francesc i Joan Sabater Forgas. Aquests, van tenir un fill únic cadascun, respectivament Francesc (Xiquet) Sabater Mècre i Jordi Sabater Pascual.

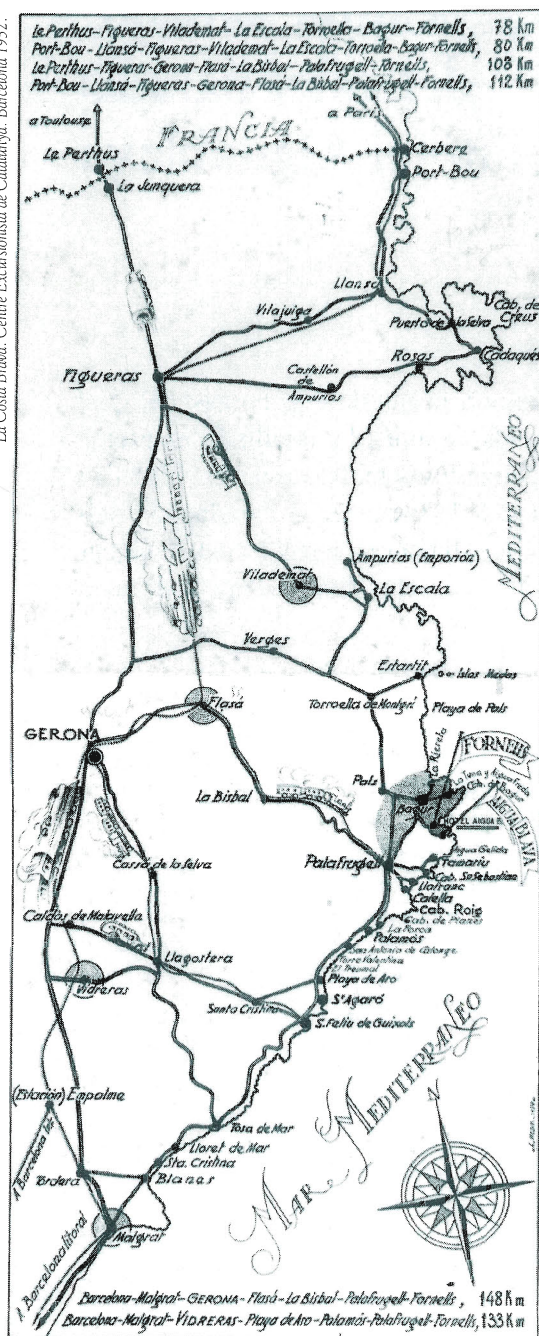
L'avi matern Alphonse Mècre de Stadioux era un noble i diplomàtic francès de família originària del municipi de Lanet, a la regió de Carcassona. Era metge de professió, tot i que per heretar el títol familiar calia que els fills seguisin obligatòriament la carrera diplomàtica.

El 1888 va ser nomenat secretari de l'ambaixada de França al Japó i metge de la cort, on es casaria amb la dama japonesa Yuwasawa, membre de la cort de l'emperatriu. La seva filla Francine Mècre Yuwasawa es casaria al Japó amb Francesc Sabater Forgas, pares de Xiquet Sabater.

En efecte, el fill gran de Bonaventura Sabater, Francesc Sabater Forgas, actuava com a director comercial i responsable de les filials internacionals de l'empresa Forgas. Amb aquesta funció professional s'havia instal·lat a Austràlia del 1914 al 1916, any en què es va traslladar al Japó. Aquell mateix any hi coneixeria Francine Mècre Yuwasawa, amb qui es casaria el 1917.

Francesc (Xiquet) Sabater Mècre és fill de mare japonesa, com revelen visiblement les faccions de la seva cara. Va néixer a la ciutat japonesa de Kama Kura, a cent kilòmetres de Tòquio, el 9 d'octubre de 1918. Arribaria a Catalunya el 1922, als quatre anys d'edat, per mor d'aquelles flames que acabaven de consumir l'empresa Forgas i la viabilitat de les seves representacions comercials a l'estranger. I no retornaria mai més al Japó natal.

La Costa Brava. Centre Excursionista de Catalunya. Barcelona 1932.

Mapa d'accesos i transports
per arribar a Fornells
i a l'hotel Aiguablava
en l'època en què l'indret
resultava recòndit.

L'empresa havia tingut delegacions a Reims, Wiesbaden, Londres, Califòrnia, Sidney i Yokohama. La casa mare exportava principalment manufactures de suro i importava, en el cas de la filial japonesa, diversos productes d'especialitat oriental com ara botons de nacre, olis animals, vanos, figures d'ivori, pintures tradicionals japoneses, etc.

Cobrava la facturació dels clients a llarg termini de mesos o anys, per la qual cosa el trasbals de la I Guerra Mundial del 1914-18 va deixar aquests cobraments en suspens i l'economia de la casa en delicada situació. L'any següent de finalitzar la contesa i de néixer el seu fill, al mateix moment de l'incendi de la fàbrica a Begur, Francesc Sabater Forgas i la seva família abandonen el Japó per emprendre un periple al llarg dels Estats Units, Gran Bretanya i Alemanya amb l'objectiu de poder gestionar sobre el terreny el cobrament de la facturació pendent per part dels compradors d'aquests països.

Un dels clients nord-americans va pagar el deute en espècies: trenta-sis cotxes de marca Reo. Amb aquesta flota inesperadament als braços, Francesc Sabater va obrir una companyia de luxosos taxis a Madrid. El negoci es va veure aviat estroncat. La família s'instal·laria definitivament a Barcelona a partir del 1922.

Radicats a Barcelona

Després de curtes provatures com ara la representació comercial dels productes anglesos Rawplug (pintures i material de ferreteria), hi obriria en associació amb un enginyer barceloní el laboratori de pel·lícula cinematogràfica en blanc i negre i en color CISA. Al negoci s'hi incorporaria també l'avi Bonaventura Sabater.

Fins aquest moment de retorn al país, Xiquet Sabater havia parlat amb els seus pares en anglès i francès, llengües que va aprendre abans que el català i el castellà. L'anomenaven familiarment Pouty, però el fet de radicar-se a Barcelona va portar l'àvia matilde Forgas a canviar-li el sobrenom col·loquial per l'equivalent de Xiquet, que alhora estalviava les freqüents confusions amb els nombrosos membres de la família que portaven tradicionalment el nom de Francesc.

El sobrenom "Xiquet" de Francesc Sabater Mècre tindria amb el pas del temps celebritat i consideració força més enllà de les fronteres del país. Exactament "des d'Aiguablava fins els confins del món civilitzat", com escrivia gràficament el veterà periodista Jaume Arias (*La Vanguardia*, 4-11-90).

Va ser escolaritzat a l'Escola Anglesa de Barcelona, al Passeig de la Bonanova, aleshores veïna del Col·legi Alemany. Les disputes de carrer entre els alumnes dels dos centres escolars li van costar a Xiquet Sabater la visió d'un ull i una intervenció pionera de pròtesi ocular per part de l'oftalmòleg doctor Arruga, la filla del qual era casada amb un germà de l'àvia Matilde Forgas.

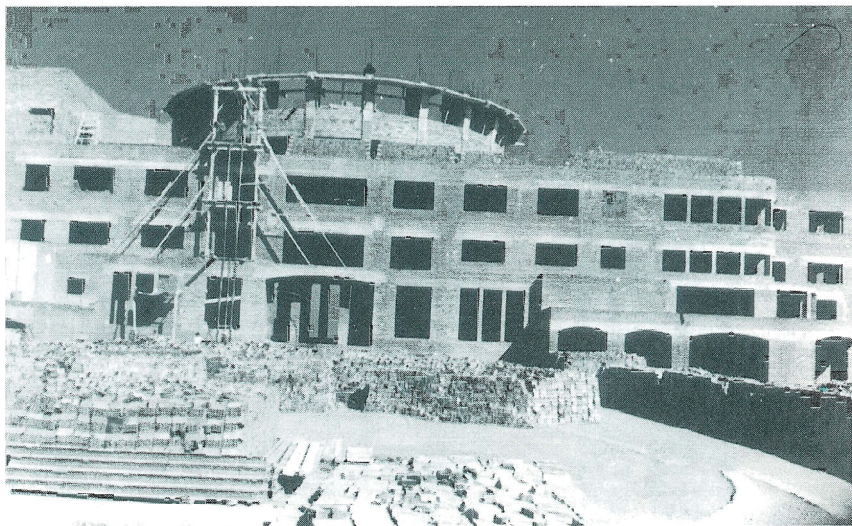
El noi va iniciar els estudis universitaris de química, d'economia i d'arquitectura, alhora que descollava en tant que campió d'Espanya de natació i *recordman* dels 50, 100 i 200 metres lliures, i dels 3x100 i 4x200 relleus, com a membre de l'equip del Club Natació Barcelona. L'esclat de la guerra civil espanyola estroncava diversos aspectes de la trajectòria de Xiquet Sabater i n'hi imposaria d'altres. El juliol de 1936 es disposava a viatjar als Jocs Olímpics de Berlín per lluitar pel campionat olímpic de la seva especialitat, quan els efectes de la conflagració espanyola li ho van impedir.

Carles Sentís escrivia a *La Vanguardia* del 5 d'agost de 1992, en el moment dels Jocs Olímpics de Barcelona, un article titulat "Nada como nadar", en el qual recordava l'època de *recordman* de Sabater: "Ja abans de la guerra, al Club Natació Barcelona, era amic dels benjamins. Olímpic de gran nivell, a més de *recordman* d'Espanya, va ser el meu contraparent Angel Sabata. A diferència dels actuals, no gaudia de cap beca ni tenia entrenadors com els d'avui (...) Li donava alguns consells com als altres l'entrenador del quasi centenari Club Natació Barcelona, que en l'època referida era Enric Granados, fill del nostre gran compositor (...)"

"Àngel Sabata no va posar el rècord d'Espanya per sota del minut; es va quedar en 1'2", El rebaixaria del minut el seu successor, el també català Francesc Sabater (...) No sé per què atribuïem la seva millora de velocitat a la seva ascendència, en part japonesa (...)"

"Si Àngel Sabata tenia pes, que podia ajudar-lo en la punta de velocitat —era un dels nostres millors waterpolistes—, el seu

El parador d'Aiguablava
en construcció

Josep Carreras AMB

Alphonse Mère
de Stadieux.

Alfonso familia Sabater

successor Xiquet Sabater lliscava millor en l'aigua. Tenia només 17 anys quan el 1936 va vèncer a l'hongarès Czic, que al cap de poc temps seria campió olímpic a Berlín. Sabater anava baixant del minut en els 100 metres, fins que va topar amb un escull: la Guerra Civil, que també en esport tantes coses va estroncar”.

Tant l'empresa barcelonina CISAE de la família com l'interior de la finca Paradís a Fornells van patir destrosses en mans de grups d'incontrolats. Durant la guerra, Bonaventura Sabater moriria en el seu domicili barceloní.

Un cop acabat el conflicte, Xiquet Sabater i altres membres de la família van decidir restaurar el xalet Paradís, on estiuejaven des del retorn del 1922. Van decidir fins i tot dedicar-se a la pesca com a mitjà de subsistència econòmica.

Les dues barques de la família i el conjunt d'estrís de pesca s'havien salvat de la destrucció. Aquest va ser el nou negoci. Els assegurava si més no el menjar per via directa i el benefici de la venda del peix de primera qualitat en època d'escassetat.

El paper de la senyora Claret

D'aquesta opció en sortiria l'Hotel Aiguablava, obert per Xiquet Sabater el 1940 amb sis habitacions en el xalet Paradís que ja havia fet cèlebre el seu avi en el vessant de propietat particular. Ara bé, en realitat ja existia a Fornells des del 1933, arran de la platgeta de Ses Orats, un primer Hotel Aiguablava, obert amb quinze habitacions per Clara Capellà Corredor, àmpliament coneguda per senyora Claret. Xiquet es casaria l'any següent, el 1941, amb la filla Caterina Mató Capellà. La unió segellaria la nova dimensió de l'establiment fusionat.

Josep Carreras. AMB

El ministre d'Informació i Turisme Manuel Fraga Iribarne
va inaugurar oficialment el Parador Nacional d'Aiguablava.

Clara Capellà Corredor, donya Claret, va ser l'autèntica pionera del descobriment hotelier de l'indret, amb un caràcter emprenedor que marcava abastament els inicis de l'establiment i el futur del paratge. Procedia de la rica tradició de cuineres i cuiners contractats per als àpats de l'aristocràcia obrera del rodal, les colles dels tapers, en el pròsper i il·lustrat període de traspàs de segle. En aquest sentit es considerava deixeble del cuiner Salvador (Vador) Geli.

Es va casar amb Enric Mató, fill dels ermitans de l'hostalatge i ermita palafugellenca de Sant Sebastià, en el benentès que la denominació tradicional d'ermitans no

designava en aquest cas una conducta religiosa, sinó els encarregats de les instal·lacions de propietat municipal, freqüentades per tota mena d'aplec dels tapers i del conjunt de la societat local. En quedar prematurament vídua d'Enric Mató, els responsables municipals van considerar que una dona sola no podia assegurar la responsabilitat de dirigir l'hostal.

Una primera determinació empenedora la va portar a establir-se pel seu compte i obrir un restaurant amb algunes habitacions a Llafranc, a l'emplaçament de l'actual hotel Terramar. Multiplicaria el repte a partir del 1922 amb l'endegament d'un hotel de quinze habitacions en un indret pràcticament desert i mal comunicat, però bellíssim. Seria el primer hotel Aiguablava, aviat conegut de tothom com a ca la Claret.

L'edificació de petites proporcions adaptada a l'orografia del diminut Port de Ses Orats, amb tres habitacions a la planta baixa arran de la sorra i la resta al primer pis, va ser feta pel contractista Joaquim Caner. El nou establiment subratllava la innovació de

disposar de lavabo a cada habitació i dutxes a cada pis. La clintela palafrugellenca, gironina i barcelonina de l'establiment de la senyora Claret a Llafranc va poder descobrir a partir d'ara com a lloc d'estiueig el mar de Begur, fins aleshores reservat a escassíssimes famílies.

La fundadora va intuir el futur de l'indret a desgrat del relatiu aïllament i del fet que el camí d'accés des de Begur no seria asfaltat fins trenta anys més tard. Va inscriure definitivament el seu nom en la prestigiosa selecció d'establiments hotelers empordanesos nascuts o arrelats de l'empenta de la mestressa de casa, com ara ca la Neus a l'Escala, ca la Teta a Figueres, o l'hotel de Maria Trias a Palamós.

Clara Capellà Corredor va ser una dona de gran cor, dolça, primmirada i portadora d'un modèlic sentit de l'hospitalitat. Com diu l'havanera escrita per Josep Martí i Clara "Bepes" i musicada per Ricard Viladesau, "fou la Claret, com formigueta, d'amor l'esqueix i cada dia el lloc creixia pujat amb peix".

Xiquet Sabater vindria el 1939 a ampliar notablement l'abast de l'establiment, a partir

Album família Sabater

Francine Mère Yuwasawa,
al Japó

Album família Sabater

Francesc Sabater Forgas,
a l'esquerra de la foto,
durant els anys de residència
al Japó.

Francine Mère Yuwasawa.

Album família Sabater

de la nova part de l'hotel Aiguablava habilitada en el Xalet Paradís. La direcció hotelera esdevindria doblement dinàmica i progressivament especialitzada, fins a les actuals noranta habitacions i la seva destacada projecció internacional.

Es veuria secundat per l'experiència de donya Claret —que moriria l'any 1978—, de la filla i a partir d'ara muller de Xiquet, Caterina Mató Capellà; del cunyat Joan Falgàs (casat amb una germana de Caterina Mató) i dels cosins Joan i Pere Mató, que ja havien treballat a Sant Sebastià i a Llafranc amb donya Claret i el seu marit. Avui es troben plenament incorporats a la gestió de l'establiment la filla única de Xiquet Sabater, Anna Maria Sabater Mató, el seu marit Francesc Sagrera i el fill del matrimoni Xavier Sagrera Sabater, en una successió de cinc generacions a l'antic xalet Paradís de Bonaventura Sabater.

El tombant de 1939

En aquell tombant de l'inici de la postguerra, l'estiu de 1939, els Sabater no van ser els únics a retornar a les fonts d'Aiguablava. També ho va fer Josep Pla, en un nou entrecreuament directe de l'escriptor en la història de l'indret.

Després de fugir de Palafrugell l'estiu de 1936 per raons de seguretat personal, s'havia instal·lat durant els tres anys de guerra a Marsella, a Roma i a Burgos. Conjuntament amb el periodista Manuel Aznar, va ser un dels primers a entrar a Barcelona amb les tropes franquistes el gener de 1939 per prendre possessió de *La Vanguardia*, on Aznar confiava ser nomenat director i Pla secundarlo en aquesta nova etapa. Aviat es van veure defraudades les suposicions dels periodistes que, tot i haver col·laborat amb el bàndol franquista, no n'eren una expressió incondicional com ho seria a continuació Luis de Galinsoga, triat pel govern per ocupar el càrrec i desallotjar-ne Aznar i Pla.

Les perspectives imposades als homes de la Lliga que s'havien ofert al servei del franquisme serien clares: allunyament de tota responsabilitat política i tolerància o afavoriment de les seves activitats econòmiques privades. En el clima enrarit i doblement defraudat de postguerra, Pla va optar per retirar-se de la vida pública, a Palafrugell, en una mena de voluntari exili interior. A partir d'ara col·laboraria amb la revista *Destino* i es dedicaria essencialment a la seva obra literària.

No es va instal·lar a la vila de Palafrugell, on vivia la seva família. Va elegir una retirada més contundent, més traumàtica, condicionada també per un altre tombant personal. La ruptura de la relació de parella que havia mantingut els catorze anys anteriors amb Adi

Emberg es va consumir a la platja begurenca de Fornells. Adi Emberg encara va ser a temps de demostrar als begurencs les proverbials maneres cosmopolites que la caracteritzaven, tot ensenyant als propietaris de l'hotel Aiguablava a parar i decorar taules amb exquisit gust, radicalment allunyat en aquest aspecte de les actituds de Pla.

L'escriptor acabava de fixar una precària residència entre quatre famílies de pescadors separats del món. Ho havia vist fer anys abans en el mateix indret per part d'un altre artista, el pintor Francesc Gimeno, decidit a distanciar-se de tothom per concentrar-se en la seva sort i la seva obra individuals.

Sempre en va guardar un tendre record, com quan escrivia anys més tard: "A la calanca, s'hi estava molt bé. Aquell hivern hi havia cinc cases obertes. Era un autèntic oasi de pau i de tranquil·litat. Una pura meravella. Pescava, amb Xicu Caló, la

llagosta al rec de Fornells. A la tarda, l'ajudava a calar les batudes. Sempre teníem peix. De vegades, el senyor Jeroni Estasiu feia un concert de fiscorn sota les oliveres. Míliu Rata cuinava un suquet inoblidable. Xicu Blanes es dedicava a una inenarrable mandra còsmica. No sabèrem mai de què vivia. Estava gras. Considerava que tots els altres habitants érem els seus enemics. Era un gran bon home, atrabiliari, solitari i pirrònic. De vegades venia l'Hermós, que llavors vivia a Aigua-Xellida, amb una puntorra de sonsos que fregíem i eren una delícia. Quina miserable i inoblidable vida!" (PLA Josep: *Articles amb cua* OC 31, pàgina 455).

Va elegir una casa deshabitada, el barracot propietat d'un begurenc emigrat a Amèrica i utilitzat ocasionalment com a salí per a salar el peix, al punt on havia malviscut i treballat intensament el pintor Francesc Gimeno l'estiu de l'any 1917. Simultàniament s'instal·lava el 1939 allà mateix Albert Puig Palau, en lloguer a la casa arran del Port de Ses Orats que faria restaurar pel pintor Domènec Carles i menys directament per l'arquitecte Raimon Duran Reynals. És l'actual Casa Rosa, propietat de l'empresari de transports Antoni Roqué. Al costat mateix s'hi manté arran d'aigua la casa del fill del pescador Xicu Caló esmentat en les narracions de Pla, dedicada encara a la pesca.

L'estada del pintor Gimeno

Al moment en què hi habitava el pintor Gimeno, Ferràn Agulló va poder entreveure la casa arran d'una de les seves visites al xalet Paradís de Bonaventura Sabater, que es trobava al costat. Va descriure-la com a "pobre soplug, orgue del vent i sedàs de la pluja". I afegiria: "Aprofitant més els darrers

Francesc (Xiquet) Sabater
durant els primers anys al Japó

Album família Sabater

Album família Sabater

Asseguts, d'esquerra a dreta, tres generacions de l'hotel Aiguablava: Caterina Mató Capellà amb la filla Anna Maria Sabater Mató a la falda, Xiquet Sabater i Claveta Capellà Corredor.

llums del dia, en Gimeno va portar-me a una barraca de pescadors on vivia feia tres mesos, al trenc d'un espadat. Una barraca sense més que un llit i dues cadires, un tros de ciri en el coll d'una ampolla, un fogonet amb cendra calenta encara; una cassola i un plat”.

També Josep Pla va tractar el 1917 amb Gimeno a Fornells i va dir de l'estatge, que seria el seu de postguerra al cap de vint anys: “Els baixos a què fem referència serveixen habitualment per a salar peix, de manera que fan una bravada sòlida i densa. Fou un dels racons d'aquest salí on Gimeno posà un matalàs de bossat de blat de moro, al sòl de terra, deixat per uns pescadors amics, on dorm —segons diu— millor que en qualsevol llit de l'hotel Falcón barceloní”.

La trajectòria vital de Francesc Gimeno podia difícilment no ser comparada anys més tard amb la tan popularitzada de Vincent Van Gogh. L'historiador de l'art Francesc Fontbona ha escrit en aquest sentit:

“Catalunya va tenir en certa manera el seu Van Gogh i el va ignorar també fins als darrers anys de la seva vida. Em refereixo a la singular figura de Francesc Gimeno, el pintor que mai no va arrelar plenament enlloc ni mai va trobar un marc on encaixar la seva potent personalitat d'independent torturat.

“Van Gogh i Gimeno eren gairebé de la mateixa generació: el primer havia nascut el 1853 i el segon cinc anys més tard, el 1858. Tots dos varen pintar preferentment fora del seu lloc d'origen: el primer lluny de la seva Holanda, a França; i el segon en comptes de fer-ho a la seva Tortosa natal ho va fer a Madrid, o després a punts de Catalunya ben distants del Baix Ebre: Barcelona, l'Empordà, el Vallès; circumstància que ajudava a convertir-los en veritables desarrelats.

“Tots dos grans pintors coincidien també en una total impossibilitat de viure del seu art, ja que no en trobaven compradors” (FONTBONA Francesc: *L'escàs ressò a Catalunya de l'obra de Van Gogh*, revista Cultura, juliol-agost 1990)

Ben abans, al mateix moment dels fets del 1917, Ferràn Agulló havia copsat a Fornells aquella força vangoghiana de Gimeno i ho havia expressat a la seva columna de *La Veu de Catalunya* el desembre d'aquell any:

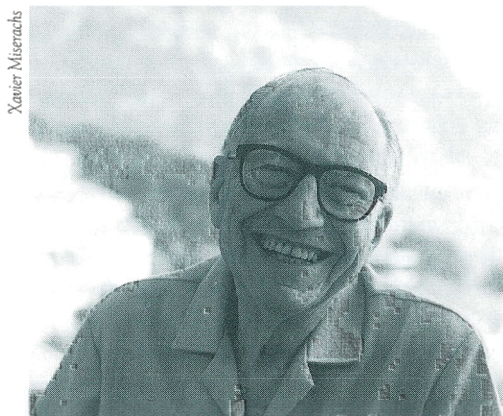
“Era un dia embriac de llum i de calma: la mar no es movia; el sol, ja caient, omplia de batiments les altes roques del Cap de Bagur i daurava els cims florits dels pins d'Aiguablava... Jo, embadalit d'aquell espectacle únic, devallava per les roques llevantines de Fornells, quan, cap a la punta vaig veure un home que pintava (...) Avançant unes passes, vaig tenir la sospita que aquell pintor fos Gimeno, a qui havia conegut un dia en la primera exposició de les seves obres fortes. Sí, era Gimeno; abans que

la seva cara m'ho va dir la impressió d'aquella tela sobre la qual el pinzell del pintor anava clapant de llum les roques roges, blaves, verdes, les roques lluminoses de Fornells. Era un devessall de llum que passava del pinzell a la tela, era un alè creador d'una veritat admirable, una transmissió sincera i alta d'una impressió real sublimada per l'art... Sí era Gimeno”.

“Paratge fabulosament ensopit”

Josep Pla va immersir-se el 1939 en aquell ambient primitiu i recòndit de Fornells que ja havia descrit Bonaventura Sabater i que ja havia viscut Francesc Gimeno. Ell mateix, en el preàmbul de *Bodegó amb peixos*, deixaria un palpitant retrat de l'indret i del moment:

“En aquella època, a Fornells no hi havia ni església, ni rellotge públic, ni oficina administrativa, ni encarnació de l'autoritat legal. Ni tan sols no hi havia cementiri, cosa sorprenent després de tants cementiris com hi ha en aquest món. El paratge hi havia una excel·lent aiguada, sota els pins, amb un safareig, on anaven a rentar les noies de dent lluminosa i de geniva fresca (...)

Xavier Miserachs

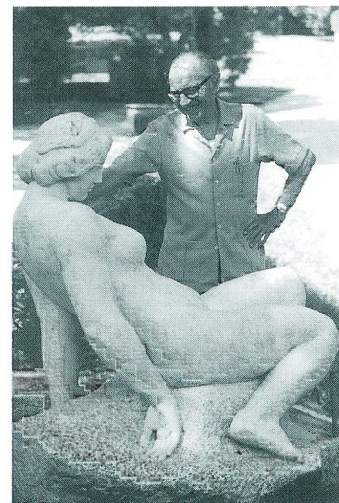
“Era una escampadissa de cases insignificants enllaçades amb una població remota (Begur) per corriols i drecceres (...) Hauria estat exagerat de parlar d'un poble: eren cases de pescador posades sobre el roquissar aprofitant els llocs més resguardats, voltades de mates de llentiscle —cases arrapades a terra, menudes, emblanquinades, amb el teulat morint en el repeu del marge, la porta oberta a la mar i una mica d'ombra a la façana feta amb branques de pi. Més que una estratagema per comunicar-se amb els altres, aquelles cases eren una forma de viure en solitud molt acusada (...).

“Molt de tant en tant arribava fent de paperina a l'arròs, als fideus o a les mongetes, un o altre diari endarrerit que ens afanyàvem a llegir —o millor dit, a somniar— si la seva densitat específica no desapareixia abans en els fogons de la cuina o en el foc de la llar (...) Però per a viure-hi amb el gust de l'oblit i de la llunyania que demana la fatiga nerviosa, era d'una suavitat admirable (...).

“A Fornells, paratge fabulosament ensopit, vaig arribar a sentir-hi la dolçor del tedi. Donar al temps un ritme més lent pot ser un exercici més dolç que la mel” (PLA Josep: *Bodegó amb peixos* in *Aigua de mar*, OC 2)

Hi va aguantar uns mesos, menys d'un any. El 1940 es traslladava a viure a l'Escala, sense abandonar el mateix tipus d'existència retirada, però situant-la en un ambient de relació menys dràstic, gràcies als nombrosos cafès de pescadors que operaven en aquest relativament important port de pesca i cabotatge. S'hi va quedar sis anys. Fins que, després d'uns mesos de residència a Cadaqués, el 1947 s'instal·lès definitivament al Mas Pla, un cop mort el seu pare.

Xiquet Sabater.

Xavier Miserachs

Xiquet Sabater
davant una escultura
de Clarà
a la finca Pujadas
d'Aiguablava.

El Parador Nacional d'Aiguablava

En la construcció del Parador Nacional d'Aiguablava per part de l'administració pública, en un punt reulat del litoral català tan aparentment extemporani per a aquesta mena d'iniciatives, hi va jugar un paper determinant la personalitat de Luís Bolín, el periodista malagueny convertit després de la guerra civil en primer director general de Turisme del govern espanyol durant un llarg període que aniria fins el 1952.

En connivència amb els facciosos que preparaven l'aixecament militar de juliol del 1936, Luís Bolín va ser la persona encarregada de llogar amb tota discreció a Anglaterra l'avioneta Dragon Rapide que facilitaria al general Franco els primers desplaçaments com a un dels responsables de la sublevació. Anteriorment, Bolín havia entrat en íntima relació a Londres amb Dorothy Webster, la futura propietària del Cap Roig de Calella de Palafrugell conjuntament amb el seu marit Nicholas Woevodsky. L'amistat mantinguda

amb el matrimoni també afavoriria després de la guerra civil les visites de Bolín a aquest sector de la Costa Brava.

Persona educada i de bon gust, com a director general de Turisme va voler conèixer personalment i amb una certa minúcia els atractius destacats del conjunt d'Espanya. A la Costa Brava i més concretament en aquest tram central, sabia valorar des de ben aviat les possibilitats del litoral de Begur, que va recórrer en repetides ocasions.

Va promoure la definició de diversos Parcs Nacionals, estatut que va plantejar donar al paratge d'Aiguablava i circumdants, sense que la idea prosperés. Si més no, va prendre la iniciativa d'encarregar a l'arquitecte Raimon Duran Reynals el projecte d'un hotel de reduïdes dimensions —unes quinze habitacions— a la Punta d'Es Mut. Amb el pas del temps es convertiria amb tot una altre fesomia i sobre plànols d'altres arquitectes en l'actual Parador Nacional.

L'operació es veia facilitada per l'expropiació portada a terme per les autoritats en detriment del descendent de la família Forgas que havia rebut en herència l'antiga casa d'estiueig de la família a la platja d'Aiguablava (encara existent en precari estat de conservació) i terrenys que abastaven fins a la referida Punta d'Es Mut. Residia a Madrid i estava ben relacionat amb esferes del poder.

Aquesta capacitat d'influència va portar-lo a fer cas omís de les normes de manteniment d'edificacions litorals d'acord amb la resta de propietaris del sector per impuls de Bolín i sufragades en part per la seva direcció general de Turisme. L'expropiació va fer revertir a titularitat pública els terrenys sobre els quals Bolín va encarregar el projecte d'hotel que promocionés l'indret.

Raimon Duran Reynals va elaborar els plànols, qualificats molt positivament per les

El port construït a la platja d'es Sot.

persones que van poder conèixer-los. La desaparició de Bolín del càrrec condemnaria el projecte a dormir definitivament en un calaix ministerial.

En la dècada següent, l'embranchida que imprimiria Manuel Fraga Iribarne al càrrec de ministre d'Informació i Turisme va ressucitar l'antic projecte l'any 1964. Els responsables, però, consideraven que no podia consistir en un hotel de petites proporcions si volia estar a l'altura de l'objectiu de promoció i de la política vigent de paradors nacionals.

Finalment, el disseny del parador va seguir un model relativament estàndard. Manuel Fraga Iribarne l'inauguraria oficialment el 24 de gener de 1966, al pic de la temporada hivernal, potser com per subratllar que era un dels pocs establiments hotelers destinat a obrir tot l'any. Una de les utilitats reconegudes a la iniciativa avui consolidada, ha estat la d'evitar amb la seva ocupació de l'indret un altre tipus d'urbanització més intensiva.

L'alt standing de Fornells

L'hotel Aiguablava de Xiquet Sabater i la seva família, a més de la reputada condició de restaurant, va modernitzar el conjunt d'instal·lacions a partir del 1967 per situar-les al nivell d'alt *standing*, després d'haver endegat l'any 1965 la piscina de vint-i-cinc metres. Cada hivern fins el 1972 es van fer obres per seccions, des d'aleshores posades al dia permanentment.

A partir de l'any 1970, Fornells compta a la Platja d'Es Sot amb port esportiu de seixanta amarratges, una part dels quals és reservada per als clients de l'hotel. El port va ser dissenyat per l'enginyer Albert Vilalta, actual conseller de Medi Ambient del govern de la Generalitat de Catalunya.

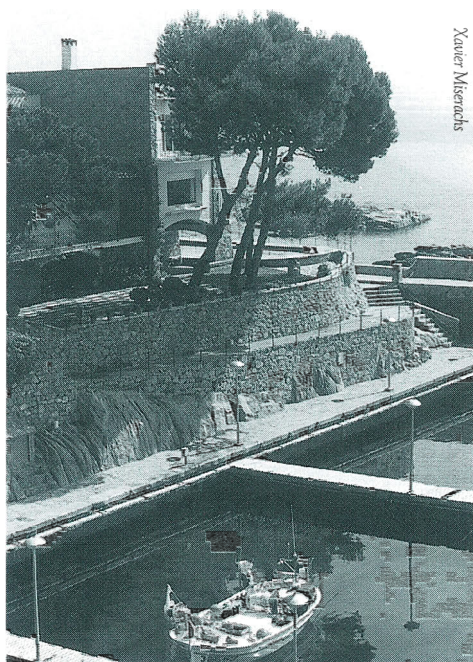
Xavier Miserachs

La Casa Rosa
a Fornells.

A desgrat del fet que l'hosteler Xiquet Sabater apareix al llibre *Who's Who in Europe* des de fa més de deu anys, no ha volgut mai obrir un llibre d'or de visitants il·lustres del seu establiment. És de l'opinió que tots són igualment il·lustres i que de vegades un client anònim pot necessitar o fins i tot merèixer més atencions que un de famós. Creu que la veritable hospitalitat s'aplica a tots els clients igual. Entre aquests clients —i sense que l'esment pugui ser representatiu— s'hi han comptat el matrimoni de Denis i Margater Tachter, abans de ser nomenada primera ministra.

L'edició del 1994 de la difosa guia anual de 1.000 hotels seleccionats a 25 països que edita el Royal Automòbil Club del Regne Unit, la portada està dedicada a l'Hotel Aiguablava. L'anomenada de l'establiment entre el públic anglès es va veure ajudada a partir del 1948 pels articles que en publicaria a la premsa anglosaxona el periodista del *Financial Times* Harold Champion, després d'haver-lo descobert i apreciat per primera vegada aquell any. Entre moltes altres

El front de mar
a la platja d'es Sot.

Xavier Miserachs

referències de l'establiment aparegudes a la premsa internacional, el diari *The Daily Telegraph* del 27 de novembre del 1991 parlava de Xiquet Sabater com a "one of Spain's more quixotic hoteliers".

D'altra banda, Xiquet Sabater va ser diputat provincial de la Diputació de Girona i president de la seva comissió de Turisme del 1974 al 1979, com també membre fundador de la Comunitat Turística de la Costa Brava i dels Patronat de Turisme de la Costa Brava, vocal de Turisme de la Cambra de Comerç de Palamós i president de l'Associació d'Hoteleria de la Costa Brava Centre. El 1965 ja va rebre la primera Medalla de Bronze al Mèrit Turístic per part del govern espanyol, que el 1969 obtindria en categoria de plata i el 1982 en la màxima d'or. Per part de la Generalitat de Catalunya, rebria el 1991 la Medalla President Macià al mèrit professional i el 1993 la Medalla d'Honor del Turisme de Catalunya.

Dos llibres anglesos

La seva intensa trajectòria ha estat objecte de dos llibres editats a Anglaterra per autors britànics, però en canvi no n'ha merescut fins ara cap al seu propi país, ultra entrevistes aparegudes a la premsa. El primer de 192 pàgines va aparèixer l'any 1973 amb el títol *The story of Aiguablava and Xiquet. Sketches of a Catalan Paradise* a l'editorial londinenca Marshall Lea Books.

Tenia un tiratge de 5.000 exemplars avui completament exhaurits. Malgrat l'alt interès documental de l'obra i el caràcter ben informat sobre la trajectòria del personatge i d'aquest sector de la Costa Brava fins aquell moment, el fet d'haver-se editat a Anglaterra el fa de difícil consulta aquí, també en les biblioteques públiques.

Va ser escrit per Allan Gould Lee, oficial de la Royal Air Force (RAF) britànica, autor d'onze altres llibres abans d'aquest, dedicats essencialment a memòries de guerra, obres especialitzades en aviació i sengles biografies de Patton i de Montgomery. Havia estat client de l'Hotel Aiguablava des del 1959.

Fugia de les seqüeles psicològiques deixades per les seves responsabilitats durant la II Guerra Mundial. El 1969 va comunicar al seu amfitrió que després de tots els llibres que havia publicat sobre temes de guerra, en volia dedicar un al lloc on havia trobat la pau. Va ser escrit durant tres anys, amb la col·laboració personal i documental del protagonista. Allan Gould Lee moriria el 1981.

El 1976 apareixeria publicat a Gran Bretanya el llibre del periodista del diari *London Evening News* Kendall Mac Donald amb el títol *The Aiguablava Letters. Der Xiquet...*, en un gènere epistolar més novel·lat que l'anterior però fruit igualment de la relació personal de

l'autor amb el personatge i amb l'indret.

Ricard Viladesau va compondre i Josep Martí Clarà "Bepes" va escriure una havanera dedicada "A l'amic Xiquet" amb el títol de *Fornells*:

Tot el mar, quan despertava
vermellet de sol que fa,
veu la glòria d'Aiguablava
i ja espera l'endemà.

Harmonia d'un encís
que coregen els ocells
que fan niu al Paradís
de les terres de Fornells.

I tot mirant,
el visitant
no té prous ulls
en veure els fulls
d'un tal encant.

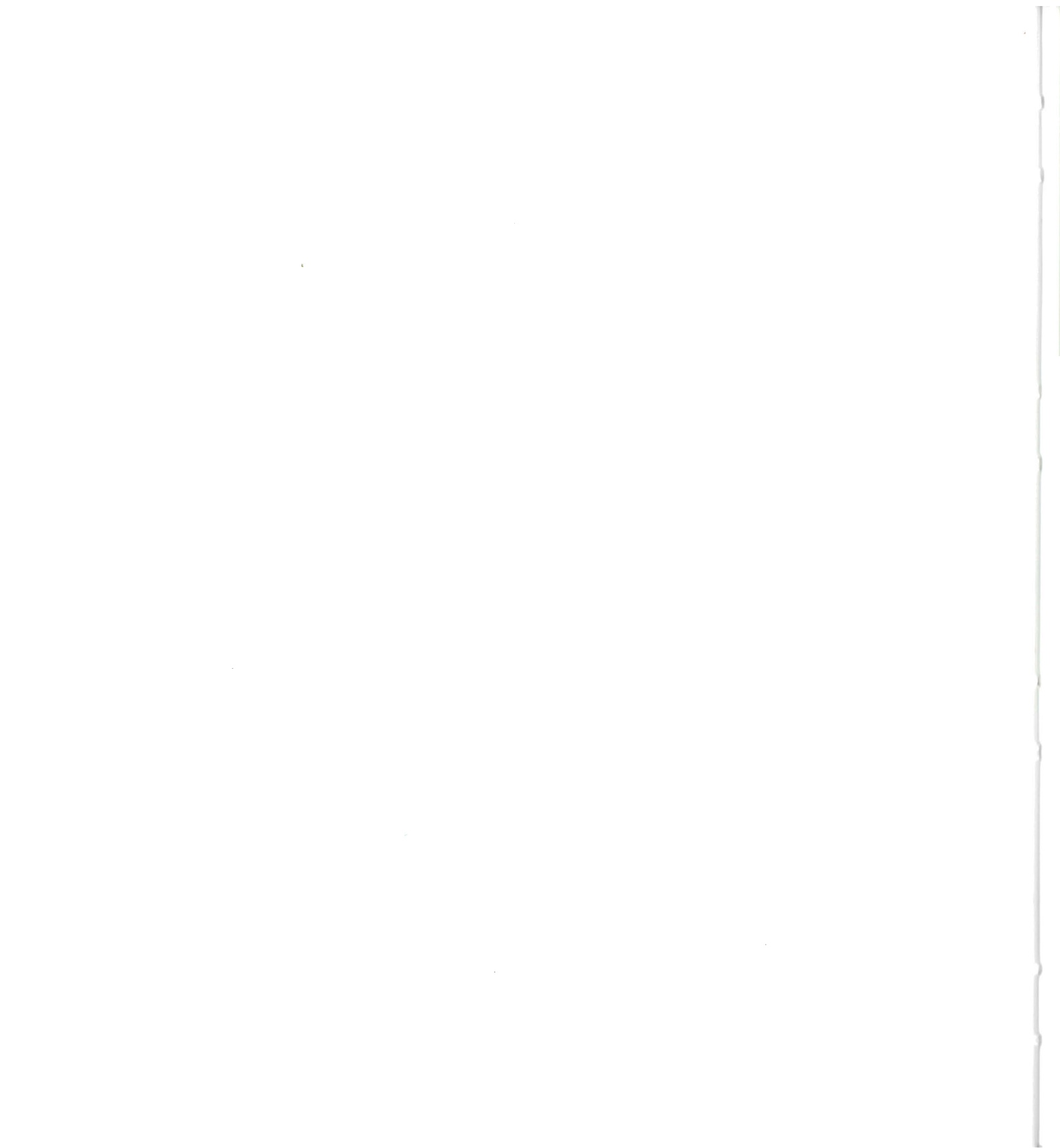
Fou la Claretà
com formigueta
d'amor l'esqueix,
i cada dia
el lloc creixia
pujat amb peix.

Bon amic, per tot plegat,
amb l'afecte per bandera
t'hem deixat una havanera
que aquest lloc en ha dictat.

Aquest lloc on mai s'acaba
el brillar del verd i blau
que ens ha fèt la Costa Brava
com si ací hi hagués la clau.

I l'estada mai et cansa
per les gràcies de l'indret,
i a redós d'aquesta estança
fondeges a Cal Xiquet.

Segona part

Els Woevodski: una aventura al llarg de cinquanta anys

Una tènue, molt tènue aureola de llegenda ha envoltat sempre el matrimoni format per Nicholas Woevodski i Dorothy Webster. Durant cinquanta anys van viure a la seva finca de Calella de Palafrugell fins a convertir-la en el castell i jardí botànic de Cap Roig. De tan prima, aquest aurèola podria caure fàcilment en el desconeixement, en la indiferència a propòsit de dues figures d'excepció. Van modelar tota una efímera concepció de la Costa Brava cosmopolita a través d'un seguit de residències senyoriales dissenyades per ells.

Tal vegada aquest desdibuixament del record dels dos personatges correspondria a les escasses relacions que durant aquells cinquanta anys van teixir al seu voltant. Al capdavall de la seva vida un inesperat i favorable conveni econòmic amb les autoritats provincial els va permetre culminar el castell propi d'una altra època, voltat d'un ampli jardí obert al públic en un dels punts més agraciats del litoral català.

Sempre van viure com autèntics “senyors del castell”, apartats del món que els envoltava i en especial del que anomenaven *local people*. Les relacions amb membres de l'alta societat tampoc eren nombroses, tot i que alguns casos concrets fossin sostingudes i estretes. Sobrarien dits de les mans per comptar les persones que els van tractar de manera regular durant els cinquanta anys de residència a Catalunya.

Per un cantó, havien aconseguit l'objectiu de viure com a propietaris d'un castell, encara que fos en un punt allunyat dels grans centres mundials de *villegiatura* cosmopolita en els que inicialment s'inspiraven, i malgrat que el castell en qüestió no fos res més que una maqueta. Nicholas Woevodski moriria el 1975, un any després de construït el castell, i la seva muller el 1980. No hi van viure mai. Però el van fer. Ningú no se'ls va acabar mai de creure del tot.

Van aconseguir l'altre objectiu de llaurar-se una condició social de senyors a l'antiga que els havia estat negada de manera coent en les seves societats d'origen. Desterrats tots dos per circumstàncies diferents, van adoptar i modelar una terra pròpia. Es trobava geogràficament a Calella de Palafrugell, la qual cosa no deixava de ser una mera casualitat. En realitat es trobava

que
ser
vici-
tempe-
J. D.

nt
nt
FR
IS.
a,
ra,

estacion de trenes de la zona de la granja de la familia Novra, Palafrugell - Tèlèfons 12.

Empírica, comeditat i economia és la norma d'aquesta casa.

Millores en la costa. Aquí començat ja les obres del granidos xalet que un Lord anglès ha construït a La Perica, de xaret que magnífic panoramas marítims que ofereix la carretera de Tamarit.

La construcció del gran xalet del Cap Ròig, en les propietats del noble rus S. Wladimir Woenowicz, prossegueixen amb gran activitat, havent-hi ja habilitades en confortables habitacions les superiors habitacions.

Cap S. Sebastia sembla que hi haurà grans millores, car per part de tres capitales angleses s'estan fent actives gestions, el resultat de les quals, en cas d'èsser els satisfactoris, ja de trobar-se en grandiosos hotels en aquell nostre santuari, missos magnífics de la nostra mediterrània, convertint-lo en un luxuosit i confortable hotel de primer ordre, d'aquells que atrauen la concurrència cosmopolita.

Farmacina de torn. Aquesta setmana està de torn la farmacia Sanyer. Demà hi entrarà

Aquí
Billa, y
hastan
de
rodre la
car l'aspe
Cris és
una
Seria
el nos
nes co
infen
te
Des
lo cob
Bisbe

Con
cipal-
S. Est

Noves dones en la nostra costa. Segons notícies que tenim, l'origen de les actuals 15 famílies creure en la seva veritat, el Sr. Nicolau Woedyvsky, qui, com hom sab, és propietari dels terrenys de la nostra costa coneguts per «Cap Roig», on hi està bastint un castell senyorial, ha atipaxat les seves propietats, adquirint gairebé la totalitat dels terrenys de la nostra costa coneguts per «El Goller».

Segons tenim entès, és propòsit del senyor Woedyvsky deixar aquests nous terrenys tal com avui es troben, a lliure pas i disposició del públic, noticiu aquesta que és molt de floar, ja que, gràcies a aquesta bona disposició, el públic podrà fruit d'aquells llocs incunparables. Ara és més que evident que així es estimularà la cultura d'aquest públic, criant-lo al respecte absolut a aquells terrenys ja que fóra molt sensible que mtes gestes ineficaces d'unxs pocs respectuosos amb les propietats alenes, poguessin fer tornar enrera al Sr. Woedyvsky en

fora del món, fora del seu món de procedència, que sempre va constituir el punt de referència perdut.

El repte i l'obra del matrimoni Woevodski no s'entendria si es fes abstracció del seu passat o si es prescindís de la concepció primerenca de turisme internacional de l'alta societat. Tampoc no s'entendria al marge de la clau romàntica que va unir les seves vides en un moment de traspàs.

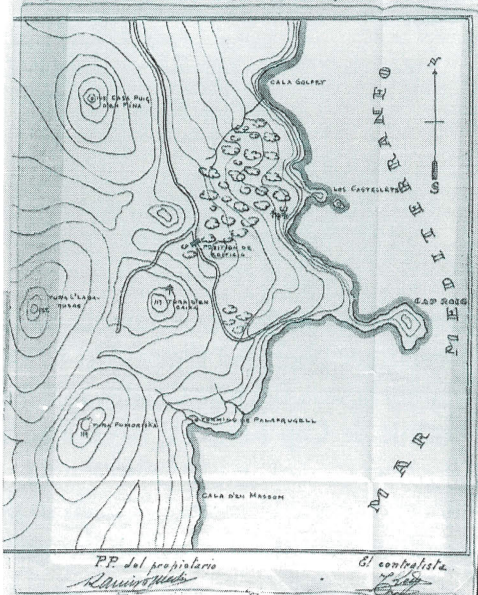
Pot estranyar que la peripècia vital dels Woevodski no hagi inspirat encara cap novel·la gòtica o cap treball complet. És una carència entre d'altres pel que fa a la trajectòria de la Costa Brava i del turisme en general, una àrea geogràfica i un sector econòmic dotats d'importància sense proporció amb els estudis històrics que se'ls ha dedicat fins ara. S'han prodigat més o menys les pinzellades, i encara sort.

La història dels Woevodski, immediatament després de la seva mort, també va quedar presonera del castell, a l'interior de la muralla que havien alçat enfront de la realitat, del present i de la gent. Al jardí es contempla tot just l'aroma d'un rastre, s'endevina a penes la força del repte que l'inspirava, la magnificència del senyor i del repte portat a terme.

En aquest recinte sempre s'ha anat contra la història, contra la vulgar història dels fets quotidians. El vel de la llegenda es teixeix amb altres fils. La pàtina fantasmagòrica es pinta amb altres ingredients. La condició d'anacrònic s'adquireix a força de barrar el pas al temps.

Quan el 1927 van desembarcar en un punt perfectament incògnit d'un país que no

FINCA RÚSTICA PROPIEDAD DE COLONEL DON NICOLAS WOEVODSKY EN EL TERRITORIO CAP ROIC DEL TERPINO MUNICIPAL DE PALAFRUGELL.

Plànol de la finca de Cap Roig el 1928

havien visitat mai, fugien errants de la societat victoriana anglesa que acabava de condemnar Dorothy Webster a la pitjor sentència, el menyspreu. I contra aquesta pena el reu només tenia el lenitiu del despit.

Pel seu cantó, Nicholas Woevodski portava deu anys fugint, primer del món de la noblesa russa escombrat pels bolxevics i acte seguit de la colònia de russos blancs exiliats davant la qual era culpable del divorci de la seva primera muller. De fet, seguia en aquest moment i sempre els enèrgics destins de la seva companya.

La societat victoriana era capaç de tolerar moltes coses a condició que pogués aparentar no veure-les. I Dorothy Webster havia triat l'escàndol, el desafiament a l'hora de ventilar en els tribunals les relacions

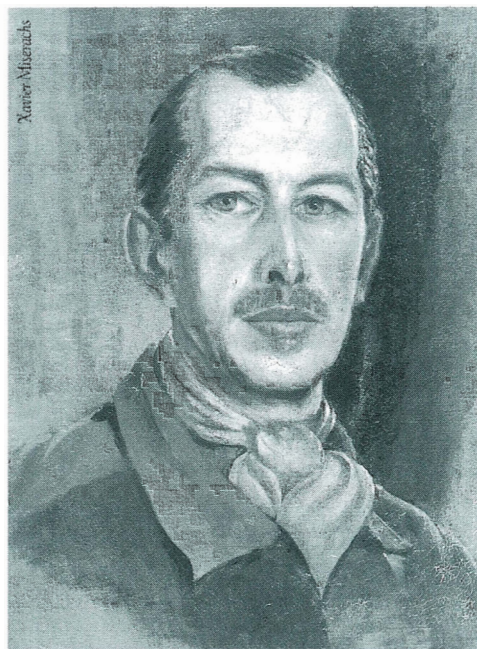
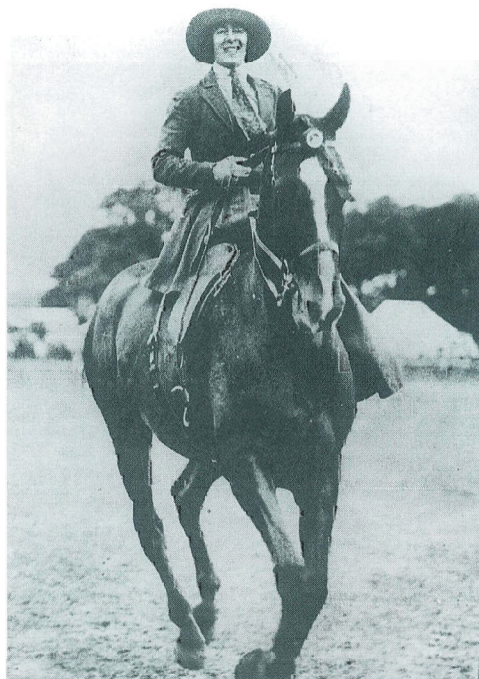
extramatrimonials i comprometre-hi personatges no gens anònims, més poderosos i més ben situats que ella. Havia infringit les regles, havia triat la ruptura.

Maldava per integrar-se en l'alta societat, sense èxit. Només ho aconseguiria creant-ne lluny del seu país un succedani d'ús privat, en el qual ella marcava les normes i atorgava els títols.

La parella va intentar primer instal·lar-se i refer una nova vida al redòs del principal focus europeu de turisme cosmopolita britànic i de russos blancs, a la Côte d'Azur, sobre la base de la distingida ocupació professional que podia permetre'ls de guanyar-se la vida. Ella era antiquària i decoradora, ell pintor i arquitecte sense títol oficial.

Dorothy Webster muntant a cavall.

Xavier Miserachs

Xavier Miserachs

Retrat de Nicolas Woevodski.

L'escenari de la Côte d'Azur els va resultar inabastable, massa vinculat al món del que fugien i a les seves notícies sobre la parella. Van optar per explorar la costa mediterrània de països més allunyats, com per exemple Iugoslàvia i Espanya.

Precedents del model

A Barcelona van ser informats de la incipient volada d'alguns projectes turístics de categoria a l'anomenada Costa Brava: la finca i els jardins de Santa Clotilde del doctor Raul Roviralta a Lloret des del 1919, els jardins Mar i Murtra del botànic alemany Karl Faust a Blanes des del 1921, la finca de Ses Falugues del conegut dirigent polític i financer Joan Ventosa i Calvell a Begur, la urbanització de S'Agaró...

Visitant-ho sobre el terreny, descobririen el lloc adaptat a les

possibilitats del seu projecte: bastir una ambiciosa residència amb els beneficis que obtinguessin de dissenyar-ne d'altres en terrenys i sobre propostes de cases, decoració i enjardinament que facilitarien a les seves relacions benestants de la societat anglesa.

En un tram disponible entre les realitzacions ja existents a aquest nivell, van trobar amplis terrenys litorals per comprar a bon preu, principalment al llarg del front marítim del terme municipal de Palafrugell i Mont-ras. Es van afanyar a comprar totes les parcel·les de la franja litoral que van poder. Les posaven al seu

abast amb una sorprenent facilitat els propietaris locals, entusiasmats per la possibilitat de desprendre's amb algun benefici del llast de les "males terres" heretades a la costa, boscos i garrigues en orografia accidentada, sense cap utilitat ni rendiment en comparació amb les "bones terres" agrícoles de la primera línia interior.

Immediatament va córrer la brama de l'aparició d'un rus que comprava tot allò que li proposessin. Immediatament la brama va quedar confirmada. Nicholas Woevodski presentava a l'aprovació de l'Ajuntament de Palafrugell les instàncies i els plànols per duplicat d'aquell rumor: pensava construir

*Les xarxes esteses
al Canadell de Calella.*

Mar. AMP

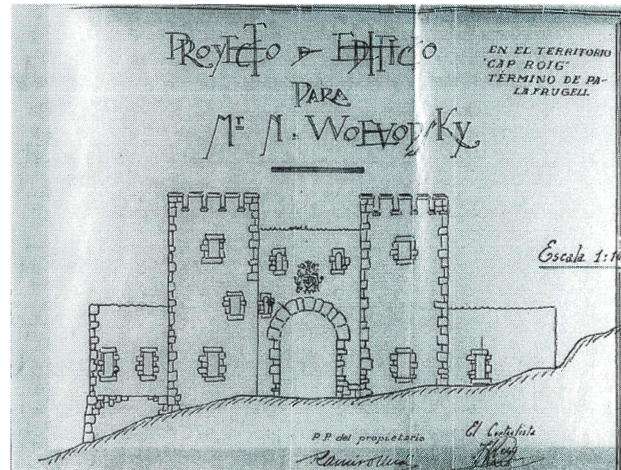

Nº 171 Colecció Mar. S. Felip de G.
COSTA BRAVA V. D. DE CALELLA

en un indret tan reclus i deshabitat com el Cap Roig, totalment allunyat per corriols de muntanya del nucli de 300 habitants de Calella de Palafrugell.

El consistori concedia la primera aprovació en sessió del 26 de juny de 1928 al sol·licitant, veí de Londres, "amb estricta subjecció a les condicions senyalades per la Comissió de Foment en la indicada instància".

Acabava de començar l'aventura que al llarg dels següents cinquanta anys adquiriria unes proporcions difícils d'imaginar. El matrimoni Woevodski encetava la seva revenja contra la història.

Dibuix del projecte de castell del Cap Roig que acompanyava la sol·licitud de permís d'obres del 1928.

AMP.

Dos desterrats

Nicholas Woevodski era nascut el 29 d'octubre del 1888, probablement a Sant Petersburg, centre de la cort tsarista en la qual el seu pare ostentava el rang d'almirall i alt dignatari de l'administració del govern de Nicolau II. Segons algunes informacions, havia estat ministre de Marina, governador de Finlàndia i ambaixador a Londres.

Dintre de la tradició familiar, el fill ingressaria a l'Escola de Cadets de Sant Petersburg. Va servir acte seguit en el primer Regiment de Cavalleria. Declarava molt temps després que durant la primera Guerra Mundial del 1914-1918 havia estat un dels oficials més joves de la naixent aviació tsarista, amb el grau de comandant obtingut el 1916 i diverses condecoracions. Aquell mateix any seria enviat com a agregat militar a l'ambaixada tsarista de Londres, essencialment com a mitjà d'allunyar-se dels perills de la revolució bolxevic en curs.

Era casat amb una dama de la noblesa russa. El seu fill es diria exactament igual que l'avi i que el pare, Nicholas Woevodski. Tenien una altra filla. Es divorciaria un cop instal·lats en l'exili londinenc, en una decisió poc habitual entre l'alta societat de l'època.

El seu nét, primogènit del seu fill, nascut el 1964 als Estats Units, es diria també Nicholas

John Woevodski. Després de la mort de l'avi, va viatjar el 1985 del domicili de Washington fins el Cap Roig per a prendre-hi possessió, un cop complets els vint anys, de les cinc caixes lacrades que li havien estat llegades per disposició testamentària. Del contingut d'aquestes caixes no en constava inventari.

Al vestíbul del castell del Cap Roig sempre hi van figurar dues fotografies emmarcades. En la primera s'hi podia veure el pare del propietari al costat del tsar Nicolau II al peu d'un dels portals del Palau d'Hivern de Sant Petersburg. A l'altra s'hi agrupaven el propietari i els seus tres germans, tots vestits de cadets de l'acadèmia militar tsarista, abans de la Revolució del 1917.

Sempre va indicar als servents de tractar-lo com "Coronel Woevodski", amb el grau que creia que li corresponia, al marge de la història que el va fer canviar de país i de condició.

Nicholas
Woevodski.

Joventut accidentada

Dorothy Webster va tenir una joventut igualment accidentada, i encara menys aclarida que la del futur marit en segones núpcies. Mantenien la indefinició sobre el seu passat, fins i tot sobre el seu autèntic cognom. Només un cop morta, el testament establiria de forma notarial que era nascuda el 10 d'abril de 1888 a la ciutat anglesa de Derby, filla de George Saymour i d'Ada Mary. No aclaria la procedència del cognom Webster que sempre va voler utilitzar.

Josep Pla, que durant la postguerra espanyola va col·laborar conjuntament amb el seu germà Pere en algunes tasques aliadòfiles en relació amb el consolat britànic de Barcelona, apuntava en una al·lusió críptica del llibre *Escrits Empordanesos*: "El coronel rus Woevodski i la senyora Page, nom del Foreign Office, compraren sobre el Cap Roig, davant de Calella, una gran extensió de terra".

Algunes vegades la interassada havia acceptat en privat dir-se Webster-Pagget. En una llista d'obres d'art redactada per ella poc abans de morir, hi consta un retrat a l'oli "del rebesavi Pagget". Una de les possibilitats és que el progenitor George Saymour que consta en el testament abandonés la família i la filla adoptés el nom del pare adoptiu.

Es va casar en primeres núpcies el 1910, als 21 anys, amb l'oficial de la Guàrdia de Granaders Ian Dennistoun. El matrimoni duraria un any, constituïria l'esca de l'escàndol i determinaria la sort de la muller. Probablement el ressò de l'*affaire* s'hauria extingit amb el pas del temps i amb la distància geogràfica que va interposar en relació amb aquella etapa anterior de la seva vida. Però el 1964 tornaria a ser a bastament comentat arran de l'aparició de la biografia d'un dels cèlebres advocats que va intervenir en el sorollós procés de divorci, marcat per la

identitat dels amants de tots dos cònjuges i per l'actitud que va presentar Dorothy Webster durant les sessions. Era un dels típics casos de sexe nobiliari en què es complau la premsa tabloide britànica des de fa llargues dècades.

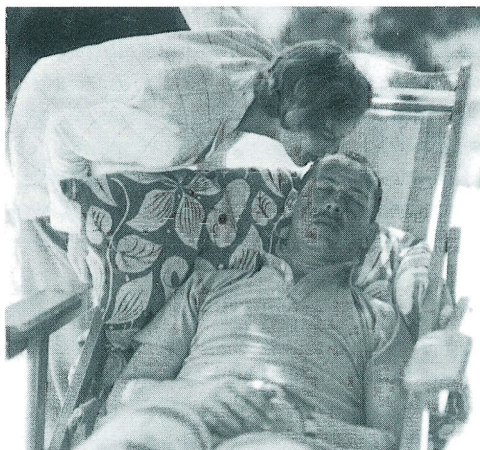
Ella va plantejar judici contra el seu primer marit, quan aquest ja era casat en segones núpcies ni més ni menys que amb la vídua del famosíssim George Herbert, comte de Carnarvon, mort el 1923 al Caire en circumstàncies que alimentaven moltes fantasies, just després d'haver finançat i participat en la descoberta de la tomba del faraó Tutankamon i haver incorregut per això en una suposada maledicció. El tema del malefici faraònic sobre tots aquells que havien intervingut en la descoberta, feia córrer molta tinta durant aquells anys.

Nicholas Woevodski va practicar
amb freqüència la pintura de retrat.

Cap Roig, Caixa de Girona, 1992

Cap Roig. Caixa de Girona, 1992

El matrimoni
Woevodski.

Un judici explosiu

El procés de Dorothy Webster contra el seu ex-marit i actual cònjuge de la vídua de lord Carnarvon s'inscriví també en aquest marc d'actualitat. A més a més, algunes versions apuntaven que Webster estava emparentada amb el director arqueològic de la descoberta, Howard Carter, o fins i tot la relacionaven sentimentalment amb lord Carnarvon.

Per si fos poc, el judici havia provocat que sortissin a la llum els noms d'alguns amants de la demandant mentre encara era casada. Aquests noms havien resultat especialment coneguts, com per exemple el de Sir John Cowans, general d'estat major de l'exèrcit britànic durant la recent Primera Guerra Mundial. I per acabar-ho d'adobar, es donava el cas que Dorothy Webster era qui havia presentat el seu marit a Alina Carnarvon, íntima amiga seva.

El procés de l'any 1925 no era exactament de divorci, atès que aquest havia estat

pronunciat des del 1921. Era una demanda judicial de l'antiga muller contra l'ex marit en funció d'un acord de separació segons el qual ella no reclamaria pensió de divorci a canvi de que ell la hi pagués en cas que algun dia arribés a trobar-se en disposició econòmica de fer-ho. Ara, casat amb la rica vídua lady Carnarvon, Dorothy Webster reclamava l'acompliment del pacte.

Segons la narració continguda en la biografia publicada el 1964 a Londres per Montgomery Hyde de l'advocat Norman Birkett, contractat per lady Alina Carnarvon i ara nova Miss Dennistoun en defensa del seu marit, la demandant Dorothy Webster "era una dona atractiva de caràcter fort, molt més fort que el del seu marit. Certament, el marit al·legava que, atesa la impossibilitat de satisfer les demandes físiques de la muller, ella havia incorregut en una colla d'*affaires* amb, entre d'altres, un noble hongarès, un major

Cap Roig. Caixa de Girona, 1992

Dorothy Webster.

El matrimoni
Woevodski

Cap Roig, Caixa de Girona, 1992

polonès, un torero espanyol i un oficial d'alta graduació de l'exèrcit britànic”.

Les declaracions i proves aportades per cadascuna de les bandes durant els disset dies del procés celebrat el mes de març de 1925 a Londres, van establir que Ian Dennistoun coneixia o potser fins i tot afavoria les relacions extramatrimonials de la muller, per feblesa de caràcter o tal vegada també per l'interès econòmic i de promoció social que podien suposar-li.

Aquest últim aspecte es referia especialment al general amant de la seva muller, a qui Dennistoun podia deure l'ascens militar.

Pel que fa al suposat torero espanyol, es tractava en realitat del periodista Luís Bolín, agregat de premsa de l'embaixada espanyola a Londres i acte seguit corresponsal de diari ABC a la mateixa capital. Un dels cambrers d'hotel cridats a declarar “va relatar que havia vist l'ex-senyora Dennistoun i el senyor Bolín al bany, sense roba, i un altre va explicar que en una ocasió el senyor Bolín va marxar esperitat en arribar Sir John Cowans”.

Luís Bolín tindria amb el pas dels anys una importància particular en la vida del futur matrimoni Woevodski. El juliol de 1936 va ser la persona encarregada de llogar a Anglaterra l'avió Dragon Rapide amb el que el general Francisco Franco faria el viatge clandestí del Marroc a Ceuta per encapçalar la insurrecció. Des de la immediata postguerra, Bolín seria director general de Turisme del govern espanyol, del 1939 fins al 1952. Va mantenir la relació d'amistat a la Costa Brava amb els Woevodski i possiblement els va ajudar en la consolidació de la seva finca, alhora que promovia la construcció del veí Parador Nacional d'Aiguablava, inaugurat més endavant per Fraga Iribarne el 1966.

En el judici en què apareixia el seu nom, entre d'altres amants, els advocats del demandant van centrar l'actuació en demostrar que ella tenia un caràcter dominador, abassagador, desmesurat i sobretot infidel. En l'al·legat final, l'advocat de la defensa Norman Birkett qualificaria Dorothy Webster de dona “sense cor”, de “traïdora”, “una mentidera de primer ordre” i de persona “extraordinàriament perillosa”.

Pel seu cantó, el jutge la va titllar d'un dels testimonis “més desperts i enginyosos” que

havien comparegut a declarar “en els últims trenta anys”. I afegia: “Té una ment ràpida, una compostura absoluta, una voluntat resolta i una meravellosa habilitat en les contestes”.

El veredicte del jurat no es va decantar clarament i va facilitar la sensació que no hi havia vencedora ni vençut. La indemnització de 5.000 lliures esterlines reclamada per la

demandant no va ser concedida per absència de proves sobre el pacte de pensió de divorci, però alhora avaluava els danys soferts per l'ex-muller en 5.000 lliures. El jutge va tenir interès en manifestar, davant la publicitat obtinguda pel judici, que “casos com aquest no representen de cap manera la forma de vida de la gent benestant d'Anglaterra”.

*Façana del Castell
de Cap Roig.*

Xavier Miserachs

Promotors de xalets de luxe

En el periòdic palafrugellenc Baix Empordà de l'1 de novembre de 1928, amb el títol "Millors en la nostra Costa", ja apareix obertament l'abast de l'obra empresa pel matrimoni Woevodski des dels primers mesos de la seva arribada. Confien que mantindran l'activitat encetada, "completant-se així la urbanització de la nostra costa, tant pròdiga en la mà de Déu com deixada de la mà dels homes".

Escrivia concretament el periòdic: "Hom diu que un acabat aristòcrata ha adquirit extenses propietats, en terrenys de pins, en el deliciós lloc, de cara a la mar i prop de Tamariu, conegut per 'La Perica' i, segons es diu, és imminent que allà es construeixi un luxós xalet. El que s'està construint a Calella, en el lloc dit 'Cap Roig' és en vies de terminació i segons sembla van a construir-se'n s'altres, completant-se així la urbanització de la nostra costa, tan pròdiga en la mà de Déu com deixada de la mà dels homes".

La gasetilla de novembre del 1928 denota que el matrimoni Woevodski va anar de pressa en la compra dels terrenys i en la construcció de les primeres edificacions, amb una determinació clara sobre les seves intencions al Cap Roig. Van anar associades de seguida a la iniciativa paral·lela de

convertir-se en promotors, arquitectes i decoradors d'altres xalets de luxe en el mateix sector de la Costa Brava per a rics anglesos que coneixien de l'etapa anterior i als que facilitaven la tria d'aquest litoral per a situar-hi la seva residència.

L'activitat de constructors d'altres cases d'anglesos amb esperit similar a la del Cap Roig havia de ser una de les fonts d'ingressos per finançar la construcció de la seva pròpia. Es traduiria en notables edificacions dissenyades pels Woevodski com La Musclera i La Perica a Tamariu, la Casa Barella al Cap de Planes, la casa de lord Inskape a cala Senià, el castell Madeleine a Calonge i d'altres.

No cal dir que l'activitat dels Woevodski va suscitar un cert moviment econòmic entre la població. Alguns propietaris de terrenys de bosc improductiu ja se n'havien beneficiat d'entrada. Ara llogaven colles de treballadors

A Cap Roig,
d'esquerra a dreta
el tinent d'alcalde
de l'ajuntament palafrugellenc
Joaquim Feliu,
el secretari Martí Esparragó,
l'alcalde Josep Girbau,
Nicholas Woevodski
i el seu apoderat Ramir Medir.

per habilitar el terreny i paletes per a les construccions. D'altra banda, l'opinió local no podia deixar de comentar les freqüents aparicions d'aquell distingit senyor rus que parlava anglès o francès, i de la seva enèrgica senyora que treballava tant o més que ell en totes les tasques de planificació i construcció.

Seguiment informatiu constant

L'edició del *Baix Empordà* del 9 de febrer del 1929 anuncia que han començat les obres del xalet de La Perica i que continuen a gran ritme les del Cap Roig, "havent-hi ja habilitades en confortables habitacions les superbes torres d'entrada".

El mateix article al·ludeix a inversions angleses en estudi per a l'hostatgeria de l'ermita de Sant Sebastià, possiblement relacionades amb l'activitat escomesa pels Woevodski. Era sens dubte un punt privilegiat per aquesta mena de projectes. Però també es trobava íntimament lligat a la idea de propietat pública d'un indret molt tradicional de celebracions de la població

palafrugellenc, propietat pública que va ser defensada en diferents ocasions històriques per l'Ajuntament de la vila.

Escrivia el periòdic local: "També a St. Sebastià sembla que hi haurà grans millores, car per part de forts capitalistes anglesos s'estan fent actives gestions, el resultat de les quals, en cas d'ésser elles satisfactòries, ha de traduir-se en grandioses millores en aquell nostre santuari, mirador magnífic de la nostra Mediterrània, convertint-lo en un luxosíssim i confortable hotel de primer ordre, d'aquells que atrauen la concurrència cosmopolita".

Tres números seguits del setmanari *Baix Empordà* de l'estiu del 1929 informaven sobre la sobtada cucanya de l'activitat del matrimoni en el litoral palafrugellenc, en punts verges situats fora dels nuclis dels primers estiuejants de Calella, Llafranc o Tamariu.

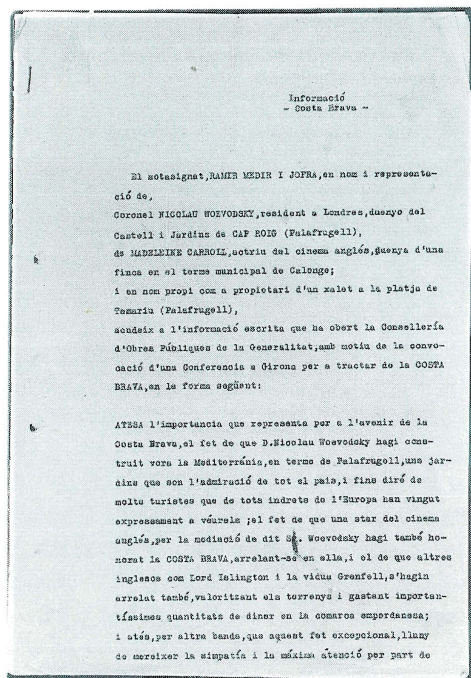
En el número de l'11 d'agost del 1929 de *Baix Empordà*, s'hi llegia: "Segons notícies que tenim, l'origen de les quals em fa creure en la seva veracitat, el Sr. Nicolau Woevodski, qui, com hom sap, és propietari dels terrenys de la nostra costa coneguts per 'Cap Roig', on hi està bastint un castell senyorial, ha eixamplat les seves propietats, adquirint gairebé la totalitat dels terrenys de la nostra costa coneguts per 'El Golfet'. Segons tenim entès, és propòsit del senyor Woevodski deixar aquests nous terrenys tal com avui es troben, a lliure pas i disposició del públic, notícia aquesta que és molt de lloar, ja que, gràcies a aquesta bona disposició, el públic podrà fruit d'aquells llocs incomparables.

"Ara, el que mai serà de més, és estimular la cultura d'aquest públic, cridant-lo al respecte absolut d'aquells terrenys ja que fóra molt sensible que unes gestes ineducades d'uns pocs irrespectuosos amb les propietats alienes, poguessin fer tornar enrera el senyor Woevodski en el que és avui una seva

beneficiosa decisió, obligant-lo a tancar uns terrenys amb el fi de protegir-los”.

Una de les particularitats del tracte del matrimoni Woevodski era el sentit d'autoritat que exercien. Podia entrar en contradicció amb el nou esperit social que es vivia en una població industrial com Palafrugell en el període que portaria de manera imminent a la proclamació de la República. D'altra banda, la privatització d'alguns camins tradicionals d'accés al Cap Roig i a les seves cales va generar molt aviat suspicàcies, que desembocarien en el litigi plantejat per l'Ajuntament de Palafrugell.

En el número següent del *Baix Empordà* corresponent al 18 d'agost del 1929, s'informa que es troben estiuiejant “el noble rus D. Nicolau Woevodski” a les seves possessions del Cap Roig i lord Islington a la seva nova residència de La Musclera.

En l'edició del 25 d'agost del 1929, un article del cronista calellenc Ernest Morató utilitza ja el sobrenom del “Rus” que sempre designaria popularment Woevodski. Parla concretament de «la propietat nomenada del “Rus”».

Primeres edificacions

La primera edificació aixecada pel matrimoni Woevodski va ser la portalada monumental, amb funció de porteria. Presentava ja en unes dimensions i un estil que revelaven el disseny del castell.

Poc podien imaginar aleshores que els avatars reservats pel futur al projecte deixarien aquesta portalada com a quasi única construcció d'un castell. Només podrien completar-lo al final de la seva vida, a partir del 1969, gràcies al contracte de cessió de la finca a una entitat pública.

Es va dir molt aviat que el projecte del Woevodski s'inspirava en l'estil del monestir de Poblet, o que la pedra i alguns elements d'obra i de decoració utilitzats en la construcció eren fruit de la recuperació d'altres edificis històrics desafectats o del treball de recerca d'antiquari.

El butlletí de la Real Academia de Bellas Artes de San Fernando de Madrid publicava en el seu número XXIV-XXV corresponent al bienni 1930-31 el dictamen del secretari general Manuel Zabala y Gallardo, que recomanava denegar la sol·licitud adreçada per Nicholas de Woevodski el maig de 1929 al Ministeri d'Instrucció Pública i Belles Arts per enderrocar i traslladar a Cap Roig les restes del castell de la família Sarriera al municipi veí de Vulpellac, aleshores abandonat i dedicat a estable i magatzem agrícola.

Segons l'informe demanat pel ministeri a la Real Academia de Bellas Artes, el casal dels Sarriera no constava encara en el catàleg

Telèfon 251

Dels jardins de Cap-Roig

CURS PRÀCTIC D'HORTICULTURA

I. Es posa en coneixement de totes aquelles persones que es dediquen o tenen predilecció per l'Horticultura, que el Director dels Jardins del Castell de Cap Roig, Mr. Henry Holloway, donarà lliçons gratuïtes d'horticultura a fi de donar a conèixer la Botànica i tot allò que faci referència a la fisiologia i genealogia de les plantes.

Els homes o dones que vulguin seguir aquest curs pràctic, deuen comptar per lo menys 17 anys d'edat i posseir alguna instrucció. Adreçar-se i donar referències personals a Mr. Henry Holloway, Jardins de Cap Roig (Palafrugell) per carta o verbalment. Queda reservat el dret d'admissió.

II. La Direcció de dits Jardins es permet innovar als horticultors de la comarca les següents dades interessants:

ERUGUES

L'any passat va publicar un article sobre les «Erugues a la Costa Brava». Hi ha totes les possibilitats de que aquest any tindrem altra vegada la mateixa plaga, cas de que no plogui molt fort abans de la Primavera. Mr. Holloway ha ja trobat alguns

Al Baix Empordà del 19 de gener del 1935, el director dels jardins del castell de Cap Roig Henry Holloway ofereix lliçons gratuïtes de botànica.

L'informe de Ramir Medir a la Conferència Costa Brava en nom propi i de Nicholas Woevodski representava tota una formulació sobre el sector turístic naixent.

El febrer de 1930,
el setmanari local Baix Empordà
ja pot dedicar un ampli reportatge
al castell de Cap Roig,
fotografiant-ne els torrons de l'entrada.

del patrimoni monumental. Però la seva inclusió ja havia estat sol·licitada per la Comissió Provincial de Monuments de Girona i en conseqüència no era aconsellable autoritzar la iniciativa de Woevodski.

En la sol·licitud, Woevodski precisava que tenia concertat un compromís de compra de pedres, relleus, enteixinats i altres elements d'interès del castell de Vulpellac. Entre la llista de peces s'hi comptaven alguns dels repetits mosaics amb la famosa inscripció *Ego sum qui pecavi*-Miquel Sarriera-1533, que donaria lloc a la llegenda sobre el penediment del marit gelós que havia emparedat la muller en una de les cambres del castell.

Simultàniament a la portalada, van construir les cases destinades al personal de servei. A l'entrada de la finca, s'hi sumaven set cases, una capella, estables amb ferreria per als cavalls, un garatge i dependències annexes al voltant d'una placeta, a més del refugi per a l'embarcació a la cala d'en Massoni.

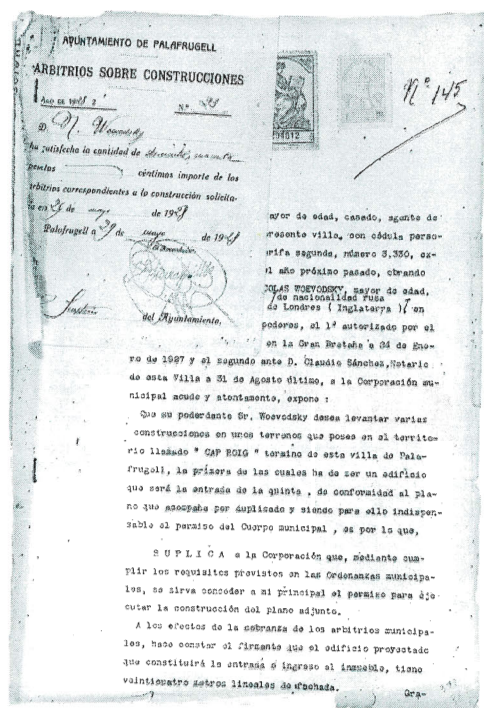
El conjunt va ser conegut amb el nom de "poble espanyol". Els Woevodski l'anomenaven, en francès, *le village*. Hi van utilitzar un estil d'arquitectura popular, amb una certa inclinació neocolonial creuada amb un vague regust mediterrani, sempre dintre de l'eclectisme i la suma d'influències que caracteritzava l'obra de projectista de Nicholas Woevodski.

Una vegada més, poc podia imaginar el matrimoni Woevodski que viuria fins el final de la seva vida en una de les cases que havien dissenyat per al personal de servei, que anomenaven *gate house*. Quan el castell es va veure coronat pocs mesos abans de morir el propietari, l'any 1975, no va tenir temps per adaptar-se a les noves dimensions materials de vida quotidiana en les estances acabades d'habilitar. A la seva vídua també li

resultarien balderes per a la vida diària, en especial quan la malaltia va aconsellar la proximitat del ajudants del servei.

Al mateix temps que la portalada i que el "poble espanyol", els primers esforços s'abocaven a l'endegament del jardí botànic, part indissociable de la construcció del castell. Molt aviat es van multiplicar les colles de treballadors dirigides per Dorothy Webster.

Anivellaven feixes de terreny, traçaven caminals de passejada, habilitaven escales, col·locaven tanques de pedra seca, obrien recs, construïen vivers, plantaven espècies de tota mena en l'entorn boscós, dissenyaven miradors en els punts més afortunats del paisatge. La tasca de la propietària en el disseny i construcció del jardí botànic va ser conduïda amb una reconeguda energia.

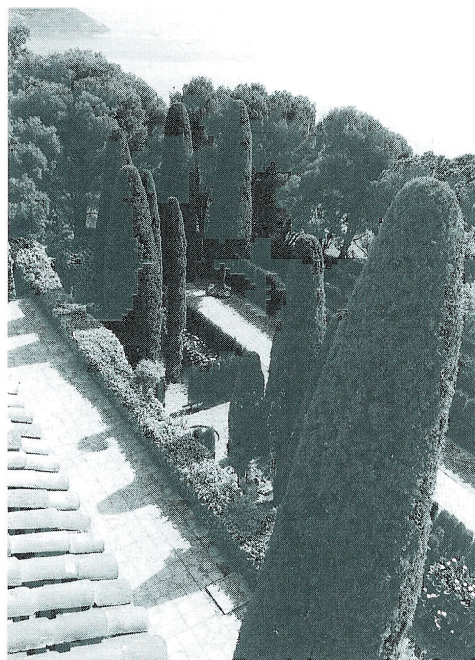

Balanç entusiasta al cap de tres anys

El febrer del 1930, a penes tres anys després d'engegada la compra dels terrenys i les construccions inicials, el periòdic *Baix Empordà* ja ofería una minuciosa descripció de “la potser més esplèndida finca de la nostra Mediterrània”. Un ampli reportatge signat amb la inicial “G.”, que corresponia a Josep Ganiguer Ros, representava tot un balanç de la progressió del projecte i la visió que n’oferien els propietaris.

Deia concretament el reportatge: “Des de fa uns 2 anys els palafrugellencs, de tant en quant, ja en la calda de l’estiu, ja en els dies assolellats o grisos de l’hivern, veuen atravesar els carrers, camí de la costa, un magnífic Torpedo Voisin, llarg i perfilat com una sageta, aconduït per un home jove — bigoti retallat, ben plantat, elegant — i al seu costat una dama de faccions finíssimes, pur tipus britànic, faç pàl·lida i cabells rossos: tot Palafrugell s’ha habituat a aquesta visió estrangera al cor de l’Empordà i fins el vailets del carrer saben avui que és aquell l’auto del rus’ aconduïnt el seu propietari i la seva esposa, els quals estan bastint un magnífic i senyorial castell que sembla un conte de fades en aquest punt incomparable de la Costa Brava i terme municipal de Palafrugell conegut per ‘Cap Roig’. De lluny o de prop, mig Palafrugell, uns un jorn altres un altre, han anat a admirar allò que es contruïa en l’indret meravellós de la nostra costa i, davant les torres esveltes i l’esplèndid portal d’entrada a la finca, han pogut fer-se càrrec de la magnitud del que al ‘Cap Roig’ va a bastir-se.

“Tot això —ens hem dit distintes vegades— ofereix un bell tema informatiu (...) I fou així com, un bell diumenge al matí hem fet via al Cap Roig on ens fou dable fer-nos càrrec de què tot el que venia dient sobre

Les primeres terrasses adjacents al castell.

la magnitud de les obres allà empreses no era pas una cosa quimèrica. L’atzar portà al senyor Woevodski al nostre país i bentost aquest londinenc-rus, habituat a les neus de Rússia i a les boires de Londres restà meravellat de la llum del nostre paisatge, de l’aire pur que s’hi respira, de la profusió de pins, de la visió esplèndida de la mar. Així nasqué, sobre l’aridesa i ferescitat dels terrenys de Cap Roig, la potser més esplèndida finca de la nostra Mediterrània.

“Mr. Nicolau Woevodski, no és pas un desconegut ni un *parvenu*. Descendent directe d’una família russa, la noblesa de la qual és tan rànica que arriba al segle novè, distingits els seus avantpassats per heroics fets d’armes i havent rebut dons i privilegis dels Tzars llegendaris, si el pare de D. Nicolau serví a la seva pàtria en la marina Imperial on ocupà el grau d’Almirall, el fill, més amarat de modernitat encara —i això no és

Els cactus es troben entre les espècies representades.

Xavier Miserachs

La finca s'aboca
al litoral caletenc.

Les àmplies expectatives
generades per la conferència
Pro Costa Brava, com aquesta
a tota portada del Baix Empordà
del 24 d'agost del 1935,
s'extingiren aviat.

paradoxa, donada la seva actual ocupació d'antiquari— escollí l'aviació militar on ocuparia ara, d'ésser existent l'Imperi, el grau de coronel.

“Però el Tzarisme caigué i el descendent dels herois defensors d'Smolensko hagué de deixar, com tants i tants altres, les vies triomfants del cel per a cercar, en l'expatriació, els nous camins de viure: home del seu temps, d'un dinamisme extraordinari, bentost es sobreposà a la dolor de les circumstàncies, portant la seva activitat extraordinària a Londres on, en el món dels afers no trigà gaire a obrir-se pas i a ésser també un triomfador.

“Coneguts els antecedents del nou propietari dels terrenys de ‘Cap Roig’, hom ja pot pressuposar (...) que cap detall ha d'ésser transcurat, que res ha de fiar-se a la improvisació més o menys genial i a aquest

barroerisme intrascendent que tenim els llatins, per a tot dedicar-ho al mètode, a l'ordre, a l'harmonització, a l'adequada disciplina de les coses. Perquè —i aquesta frase no vol pas tenir res de pedanteria— fins les petites i inanimades coses necessiten la seva disciplina perquè siguin harmòniques, és a dir, lliures.

“Woevodski, plànols a la mà, va bastint pacientment una obra superba i poc abans d'hom traspassar el llindar de les propietats del “rus” hom ja té la sensació de què un home que sap fer les coses veïnant la perfecció ha passat per allà. Una petita plaça per a donar el tomb els vehicles, precedeix els superbs torreons d'entrada —els que reproduceix la nostra fotografia— i en ells es veu ja la mà de l'home *que sap on vol anar*, en l'atenció minuciosa que ha merescut cada pedra de les que integren aquell material, perquè, en el fons, cada una de les pedres de les torres d'entrada té també la seva història i no han estat portades allà per l'atzar, sinó després d'una tria conscient, de manera que són torres autènticament velles, portant en cada una d'elles la pàtina del temps que ha passat. Completen la façana uns finestrals, ornamentats per uns ferros antics fills de forja catalana o tal vegada basca, donats certs detalls dels mateixos.

“Traspassada la magnífica portalada hom es troba ja en plens jardins, però no pas uns jardins versallescs on tot és fill de l'artifici, sinó amb un aprofitament delicadíssim de tot quant en el terreny ja hi havia i el que més crida l'atenció és la manera com ha estat respectat, ja no pas un pi frondós, sinó el més tendre arbust; res ha estat destruït, sinó tot adaptat i els camins han estat habilitats de manera que fossin com una serp entre les plantes, entortolligant-se i insinuant-se enmig d'elles i sacrificant-ho tot a elles.

Aquest amor a la vegetació espontània —diríem— més enllà el trobem (en els) camins de xipresos i corriols oberts entre el bosc natural, aromat encara per lilàs i les mimoses allà transplantades, a donar la volta a la finca i a arribar, perdent-nos en ella, fins a rebre la carícia del mar, les Illes Formigues, com un penyal solitari, a davant, Calella al costat i, al front, Llafranc, treient el cap amb les seves cases blanques per sota la massa verdejant del cap de Sant Sebastià, perfilat i atascat a dintre el mar.

“És en aquest lloc on ha d’aixecar-se l’edifici principal de la finca, allà mateix on els nostres avantpassats devien contemplar el gran combat de les Illes Formigues on s’enfonsava l’esquadra francesa i Roger de LLúria guanyava per Catalunya l’hegemonia mediterrània. Els fonaments que ja hi ha construïts, indiquen la magnitud d’aquest castell, que serà en part una reproducció exacta de Poblet, és a dir, una transplantació a la nostra Mediterrània del gòtic català més pur. Al peu del castell, una sèrie de terrasses escalonades ornamenten la part més monumental de la finca i donen peu a la creixença de nous jardins, armonitzats amb la configuració del terreny i, en un vessant del mateix, resguardada dels vents, creix una petita horta, que és tota una troballa. Aquesta horta és al peu de la granja, que és una de les coses més curioses de la finca, edifici d’estil espanyol que us dóna la sensació de trobar-vos al ‘Pueblo Espanyol’ de l’Exposició barcelonina. Garatge, quadres, habitacions de guardians i servents, tot és comprès en aquesta granja, ricament estilitzada i en la qual triomfa la gràcia viva d’un ‘San Jayme’ en un mosaic autèntic del segle XVIII.

“I no és tot això, encara, amb tot i ésser ja molt i molt, el que hi ha de notable en la finca de ‘Cap Roig’. Cal seguir les diminutes

habitacions de les torres i hom llavors es troba en un veritable museu d’art, en quadres, rajoles, mosaics, escultures, ferros, etc., tot d’una autenticitat que la perícia dels Senyors Woevodski no permet pas posar en dubte. Aquesta impressió de museu, serà encara major en la part principal de la finca, en el castell, pròpiament dit que ara va bastint-se i en els magatzems de la granja hom hi troba ja, en portes i ferros i pintures romàniques i bizantines, prou coses per a restar meravellat.

“Això és el que és i el que va a ésser ‘Cap Roig’: un lloc incomparable, una finca d’una sumptuositat extraordinària, uns jardins d’encant, unes terrasses superbes, un museu completíssim i, enmig de tot això, una dama i un cavaller estrangers d’una amabilitat i educació encisadores, enamorats de la nostra terra a la qual han portat, no sols el seu gest refinadíssim, sinó la primera fita per a la conversió de la nostra costa, de Cap de Planes al de Begur en teixit de jardins i edificacions, si una sumptuosa l’altra encara més”.

Molts sectors de l’enjardinament preserven la vegetació originària.

Xavier Miserachs

Reportatge del vescomte de Güell a *D'ací i d'allà*

La projecció de la nova finca de Cap Roig va ser molt ràpida en els ambients que valoraven les iniciatives turístiques de qualitat. En el número corresponent a l'estiu del 1933 del magazine *D'ací i d'allà*, Joaquim de Sentmenat, vescomte de Güell, escrivia un reportatge il·lustrat dedicat als Woevodski amb el títol de "Bell empelt de senyoria britànica a la Costa Brava". Del contingut se'n desprèn que el vescomte havia tractat el matrimoni, alhora que revela una relació amb els cercles de l'alta burgesia catalana abans de la guerra civil.

Escrivia el vescomte Güell referint-se al negoci d'antiquari que encara mantenien els Woevodski a Anglaterra: "Aquest matrimoni posseeix a Londres una casa que pot considerar-se com un veritable fogar d'informació artística. Segons em varen dir ells mateixos fa uns anys, com una justa recompensa a llurs sacrificis i esforços en pro de l'art, s'havien fet mútuament una prometença: la de construir-se al lloc que més els impressionés per la seva bellesa una casa

que fos un compendi de llurs concepcions estètiques, llurs sentiments del confort modern i llurs enyorances de la llar antiga. Després de recórrer en automòbil la costa espanyola, italiana, portuguesa, i coneixent naturalment la Côte d'Azur, varen decidir que no hi havia res com la nostra Costa Brava".

Afegia el vescomte de Güell a propòsit de la portalada ja construïda: "El que diu al meu entendre en favor de la capacitat d'assimilació artística del senyor Woevodski és la seva admirable compenetració amb el nostre gòtic, que es fa evident en l'esplèndida representació del monestir de Poblet que han fet en llur casa-palau de Palafrugell".

També feia referència a les visites del president Francesc Macià al Cap Roig, quan es desplaçava al veí Mas Juny del pintor Josep M. Sert, amb qui havia fet amistat a París durant l'exili del polític en temps de la dictadura de Primo de Rivera: "La finca ha estat visitada més d'una vegada per l'honorable president de la Generalitat que, amb la màxima autoritat, ha expressat als seus propietaris la gratitud que Catalunya els deurà per haver triat i embellit amb tant de tacte un paratge de la nostra Costa Brava".

Aquest reportatge de la revista *D'ací i d'allà* situa ja l'any 1933 el caràcter destacat de la finca del Cap Roig en relació al conjunt del litoral català i espanyol. Val a dir, però, que en altres països europeus veïns, en particular la Costa Brava francesa, moltes residències superarien àmpliament durant la mateixa època la volada dels principals exemples catalans pel que fa a arquitectura i enjardinament.

És el cas, per triar un sol sector de la Côte d'Azur, de la Vil·la Kerylos a la petita península de les Formigues de Beaulieu-sur-Mer, construïda a partir del 1907 pel banquer i hel·lenista Théodore Reinach; de la Vil·la Île-de-France construïda per Beatrice Rothschild

Els jardins són
curosament mantinguts.

d'Ephrussi a Cap Ferrat el 1912; o de la Vil·la Noailles, un dels exemples més significats del modernisme francès, construïda el 1923 per Charles de Noailles al turó que domina Hyères. Aquestes residències, entre d'altres, van representar en el seu context un desplegament arquitectònic, decoratiu, paisatgístic i cultural més accentuat que el de la Costa Brava.

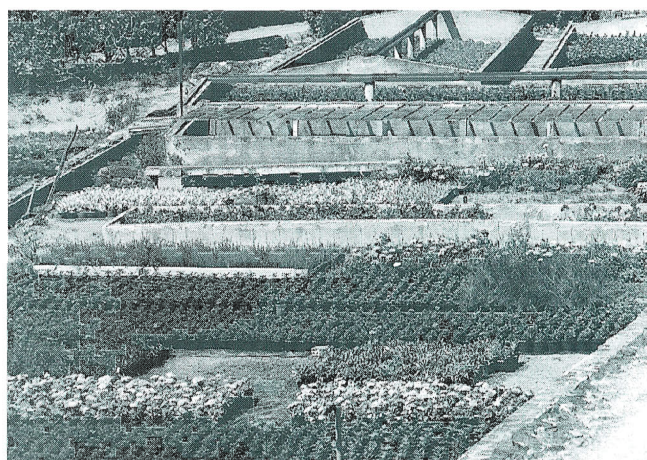
La memòria presentada a la Conferència Costa Brava

La Generalitat de Catalunya restaurada el 1931 es va abocar de manera incipient a la planificació turística. Se'n derivaria la Conferència de la Costa Brava celebrada a Girona l'agost del 1935, a instàncies del conseller d'Obres Públiques de la Generalitat,

*Les flors ocupen
un lloc destacat.*

Xavier Miserachs

Xavier Miserachs

*Els viviers en
activitat
productiva.*

Joan Vallès Pujals, i en la qual es constituïria el Patronat de la Costa Brava.

Ajuntaments, associacions i particulars hi van presentar una trentena de comunicacions, entre les quals la de Ramir Medir Jofra en nom propi i en representació de Nicholas de Woevodski, l'estranger propietari de la finca de Cap Roig a Calella de Palafrugell.

La memòria presentada per Ramir Medir és un document de valor pel que té de proposta precursora en matèria de planificació de la Costa Brava, que la guerra civil de l'any següent estroncava i que el règim franquista negligiria fins a extrems avui aparentment endèmics en alguns aspectes. En el preàmbul del document presentat a la Conferència de la Costa Brava, Ramir Medir com a representant legal de Nicholas de Woevodski trenca una llança en favor del seu client arran de les friccions que l'han oposat a algunes autoritats i a sectors socials de l'època per la qüestió de privatització de camins a la zona marítimo-terrestre.

Escriu Medir d'entrada: "Atesa la importància que representa per a l'avenir de la Costa Brava el fet que D. Nicolau Woevodsky hagi construït vora la Mediterrània, en el terme

de Palafrugell, uns jardins que són l'admiració de tot el país, i fins diré de molts turistes que de tots indrets de l'Europa han vingut expressament a veure'ls; el fet que una *star* del cinema anglès per la mediació del dit Sr. Woevodski hagi també honorat la Costa Brava, arrelant-se en ella, i el de que altres anglesos com Lord Islington i la vídua Grenfell s'hagin arrelat també, valoritzant els terrenys i gastant importantíssimes quantitats de diner en la comarca empordanesa; i atès per altra banda que aquest fet excepcional, lluny de merèixer la simpatia i la màxima atenció per part de les poblacions afectades, sembla a voltes que representa una contrarietat i una molèstia, fa que el sotassignant en nom dels importantíssims interessos que representa avui es cregui en el deure ineludible de comparèixer a la informació oberta per a significar que la Generalitat de Catalunya, amb el sentit de la responsabilitat que caracteritza a l'honorable conseller que regeix avui la Conselleria d'Obres Públiques, segurament que no voldrà pas acceptar aquestes suggerències aïllades que fins avui s'han produït en contra del millorament de la Costa Brava, filles moltes voltes de la incomprensió i altres d'enveges i gelosies

absurdes. Per això és que, convençuts com estem de la transcendentalitat del problema, ens hem cregut en el cas de proposar els següents enunciats, per si la Conselleria d'Obres Públiques vol tenir-los en compte”.

La memòria presentada a la Conferència de la Costa Brava per Ramir Medir en nom seu i en representació de Nicholas de Woevodski apunta en primer lloc, amb visió precursora, la conveniència de no projectar cap carretera que ressegueixi la línia de costa en aquest sector del Baix Empordà i que les vies d'accés a la Costa Brava siguin de caràcter radial. En això Medir es mostrava en consonància amb les directrius proposades a la Conferència pel jove arquitecte Josep-Lluís Sert i pel grup renovador del GATPAC, tingudes fins avui per una de les propostes més raonables formulades sobre la planificació turística de la Costa Brava.

La segona proposta de Medir es refereix a la tipificació de zones destinades a edificació de luxe, zones que “han de comprendre necessàriament l'aprofitament dels terrenys fins a la zona marítimo-terrestre, limitant-se com és natural al compliment de les servituds legals en la matèria”.

Pel que fa als nuclis poblats de les platges enumerades per Medir de de l'Estartit fins a la Fosca, demana que es reglamenti l'edificació, “corregint el pèssim gust arquitectònic que ha presidit en els darrers trenta anys. Molt i molt millor una barraca de pescadors d'un segle enera que no pas aquestes cases horribles del segle XX”. Afegeix que “els edificis siguin — en lo possible— d'estil català, amb façanes, teulades, arcades, obertures i demés detalls arquitectònics de gust nostre”.

Proposa la prohibició de “cases juntes formant carrers. A ésser possible, han d'ésser cases-jardins, aïllades les unes de les altres”. Sol·licita que les instal·lacions d'electricitat

Album família Cruz

Visitants davant la porta principal de l'edifici del castell en construcció.

siguin subterrànies “d’acord amb els moderns procediments”, que s’organitzin els serveis d’higiene i conducció d’aigües residuals a les platges. I conclou en aquest punt que en comptes de “foragitar els forasters de categoria que volen conuiuïre entre nosaltres llargues temporades, es preocupin millor de fer construir en cadascuna de les platges on hi concorre molt públic, además del servei de cloaques, uns excusats o vàters per a evitar aquesta vergonya —indigne d’un poble que es titula civilitzat— de veure tots els camins, corriols, cales i platges, plenes d’excrements humans (...) prohibint además de lo que acabem de dir el dipositar papers i escombraries en les platges, altra malura també a corregir, imposant fortes penyores als infractors. Cal també prohibir en absolut que tallin els pins i els suros de vora mar. Molt sovint aquests allaus de turistes de càmping, sense consideració a la bellesa de la Costa, tallen i cremen els pins, contravenint amb això les encertades disposicions del Govern de la Generalitat. A aquest fi demanem que s’augmentin els llocs de mossos d’esquadra a la Costa Brava”.

La cinquena i darrera qüestió que exposa fa referència a la política d’atracció turística: “Si no fineix pas aquesta mania de persecució dels turistes de gran consideració, si els ajuntaments no varien pas sa línia de conducta, acollint tota mena de denúncies, la majoria infundades i injustes, que no tenen altra finalitat que produir molèsties als que compren terrenys i formen el prestigi de la Costa Brava, no arribarem pas enlloc, i la nostra Costa no obtindrà la categoria que li correspon”.

La comunicació presentada per Ramir Medir reflecteix els criteris que defensava el matrimoni propietari de Cap Roig, expressats pel seu representant legal. Fins a l’esclat de la guerra civil l’estiu següent, Medir va

*Cal·lella a vol d’ocell
del Cap Roig.*

continuar defensant la seva posició i la dels Woevodski en diferents tribunes.

En un suplement dedicat pel *Diari de Girona* al turisme arran de les Fires de Sant Narcís de l’octubre del 1935, Medir publicava un article sobre “Passat i esdevenidor de la Costa Brava”, el qual conclouia: “Pensem en l’exemple de Cannes. És la població més interessant, més atraient de la Costa Brava francesa. Cannes no era res més que un poblet insignificant abans del 1838; però mercès als treballs i a les iniciatives de lord Brougham, antic conseller d’Anglaterra i de sir Robinson Woolfield arribà en gran part a l’estat de floreixement actual, floreixement que desitgem obtingui la Costa Brava”.

El mateix suplement dedicava un reportatge gràfic als Jardins de Cap Roig. En els peus de foto s’hi llegia: “A la Costa Brava es pot dir que és verge encara de tota urbanització; però no per això exploradors estrangers han deixat d’explorar-la i, trobant-s’hi bé, han comprat terrenys a mà plana i s’hi han bastit xalets —que hem d’ésser sincers— amb gust artístic, amotllant-los al caire de la nostra costa, i en els pendent, hi

Calella, des del castell.

han fet jardins que són admiració del turista. En aquest cas s'hi troba la finca de Woevodski a Cap Roig (Palafrugell) de la que reproduïm tres vistes dels seus jardins botànics, bell indret de delícia i èxtasi”.

El jardí botànic

L'endegament del jardí botànic associat des del primer moment pels Woevodski al disseny de la seva finca va comptar amb els serveis del director jardiner anglès H.M. Holloway. En aquest aspecte, marcava una diferència amb altres iniciatives similars de la Costa Brava, encarregades a jardiniers catalans especialitzats com Nicolau M. Rubió i Tudurí (jardins de Santa Clotilde a Lloret) o Enric Mirambell (jardins de Pinya de Rosa a Blanes).

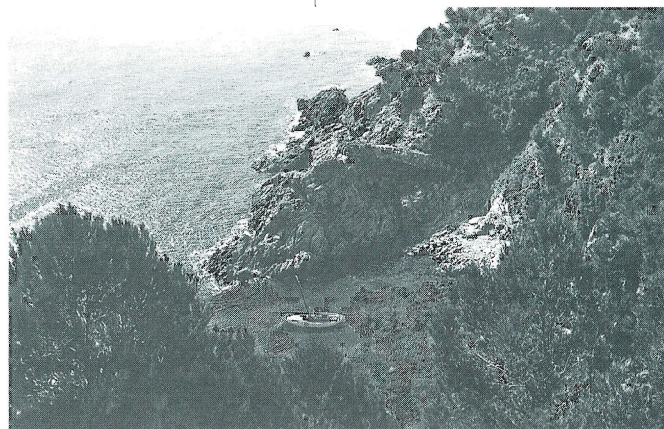
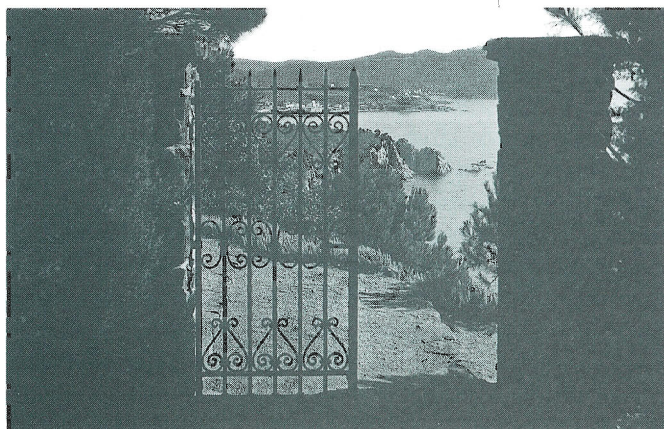
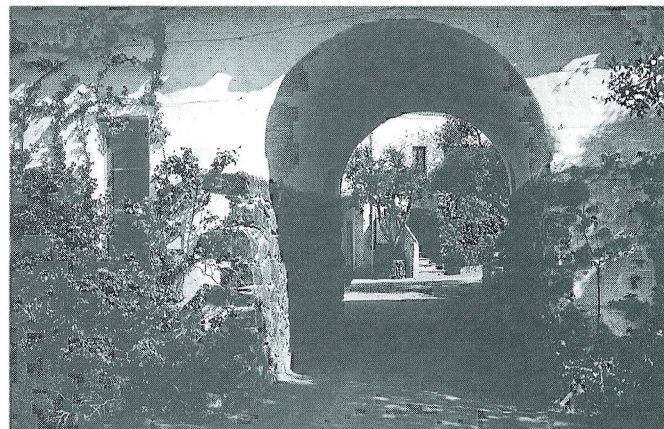
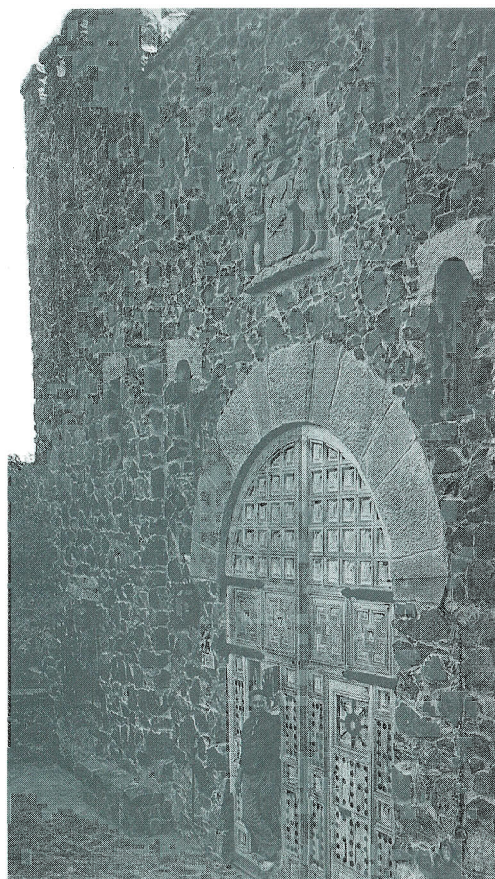
De tota manera, la intervenció es va centrar en la preservació del caràcter boscós i

la implantació sectorial d'arbusts i flors que no entressin en contradicció amb aquest marc natural mediterrani. No s'hi va plantejar en cap cas un projecte global d'enjardinament des de zero.

El director de jardineria del Cap Roig, en la qual intervenia també molt directament la senyora de Woevodski, va publicar durant el 1935 al periòdic palafrugellenc *Baix Empordà* unes cròniques en les quals deixava constància de les característiques botàniques d'algunes de les sis-centes espècies de plantes i cactus plantades. Amb tot, no informava sobre els criteris de selecció o sobre el desenvolupament de les obres de jardineria.

Es tractava d'articles eminentment tècnics, amb la definició, la procedència i les peculiaritats de cada espècie. S'hi reporta la introducció al Cap Roig de l'*Echium fastuosum* (dita l'Orgull de Tenerife), la *Polygala myrtifolia* (arbust procedent de Sud-Africa), de la *Rachiolepis indica*, de la *Gazania pavonis*, de la *Sutherlandia frutescens*, de la *Otthonnopsis cheirifolia*, etc.

*L'empresa
d'edició
de postals
L.Roissin
en va
divulgar
una sèrie
sobre les
primeres
obres
de Cap Roig.*

Encerclats pel nou turisme

Per als Woevodski, el canvi d'època que s'iniciava després de la guerra civil espanyola, els efectes de l'aïllament internacional d'Espanya, els de la Segona Guerra Mundial del 1940-1945 i els de l'economia europea de postguerra van alterar profundament les perspectives del turisme a la Costa Brava i les dels seus clients britànics. Acte seguit, l'ascens paulatí del turisme de masses entraria en contradicció cada vegada més amb el seu projecte.

Durant els tres anys de guerra civil els Woevodski van retornar a Londres, des d'on es desplaçaven en algunes ocasions a Perpinyà per despatxar amb el contractista Barceló de Palamós. Havia efectuat les primeres obres i durant la guerra va actuar d'apoderat dels Woevodski per ocupar-se de la finca, que no va ser incautada ni malmesa.

D'altra banda, mantenien relació amb Juan Mata, cap de premsa i propaganda de la representació del govern franquista de Burgos a la capital britànica. A través d'ell rebien notícies sobre l'evolució de la situació a Espanya, alhora que li demanaven alguns serveis relacionats amb el manteniment de la finca de Cap Roig. Poc després Juan Mata compraria la casa construïda pels Woevodski a Tamariu amb el nom de la Perica, posada en venda per la propietària inicial, Elisabeth Greenfel.

Al retorn, el clima de postguerra afavoriria alguna sospita d'espionatge en favor dels aliats per part dels Woevodski des del Cap Roig. La sospita probablement alimentada només per la condició d'estrangers i per l'aura llegendària de l'indret i els seus propietaris.

Un informe de la Guàrdia Civil de Palafrugell de desembre de 1944 respon a la demanda d'indagacions de la Comandància de Girona sobre les reunions nocturnes a casa de Pere Pla Casadevall de conspiradors contra el règim o espies aliadòfils de la "perillositat" de Josep Pla, Josep Sagrera, Manuel Brunet, Lluís Matas, Isidre Cervera, Ramir Medir o Lluís Bonal.

L'informe, a més de concloure sobre l'escàs perill subversiu dels reunits, anota: "Alguno de los relacionados, como Ramiro Medir Jofra, guardan estrecha relación con el súbdito inglés Nicolás Woevodsky Arapoff,

Dorothy Webster, en segon terme, amb uns invitats a la caseta de la cala, prop de la Banyera de la Russa.

Finestral i rosetó del castell.

de origen ruso, domiciliado en la finca Cap Roig, de Palafrugell, el cual verifica constantes viajes a Barcelona y Madrid” (CLARA I RESPLANDIS Josep: *Josep Pla, fitxat com a espia americà*. Estudis sobre el Baix Empordà, 1992). Com a prova de càrrec sembla més aviat prima.

El reducte del Cap Roig estava inspirat en conceptes d'una altra època. Es veuria encerclat per la progressió d'un altre tipus d'edificacions turístiques, d'una altra Costa Brava. Ja no hi acudien els mateixos potentats estrangers disposats a descobrir “a preu de parracs” magnífics terrenys abocats al mar i fer-s'hi construir una residència de luxe.

Els recursos econòmics dels Woevodski havien estat esmerçats en les inversions inicials a Cap Roig. Ja no comptaven com abans amb grans encàrrecs de construcció i decoració de xalets. El reducte progressivament assetjat veia com es fonien les possibilitats de coronar el projecte, en el qual no van deixar de creure mai.

Les obres van estar paralitzades prop de trenta anys, fins que van idear una alternativa

econòmica capaç de sufragar el somni de Cap Roig. Els Woevodski es van resignar a viure tot aquest temps en una de les cases que havien construït per al personal de servei.

El jardí botànic es mantenia com a una realitat, mentre el castell es limitava a la portalada monumental i a una sola ala construïda, amputada de la dimensió global i per tant de sentit. L'edificació del castell era un vague projecte en el record.

La descripció de Josep Pla

El la seva *Guia de la Costa Brava* editada per primera vegada el 1941, Josep Pla deixava una de les descripcions més completes de la finca de Cap Roig, tot i que no va formar part del cercle de relacions del matrimoni Woevodski.

Escrivia Josep Pla: “Cap Roig era, no fa gaires anys, un simple accident geogràfic d'aquest tors de costa. Els pescadors que el coneixien, sobretot des del mar, quan anaven cap a garbí amb vent de proa, solien fumar una pipa a redós del cap. Algun estiuejant estrany i atrevit s'aventurava, anant per dreces infernals, fins al cap i, malgrat les dificultats de la marxa, tornava enamorat del panorama que des del cap es contemplava. Cap el 1927, Mr. Woevodski, un cavaller, ex-coronel rus emigrat a Londres, arquitecte, molt relacionat amb la societat anglesa, després d'un llarg viatge pel Mediterrani amb la intenció d'establir-s'hi, descobrí Cap Roig i el considerà com un dels llocs més bells que havia vist fins a la data. Comprà terrenys, inicià la construcció d'una gran residència, però sobretot dedicà la màxima atenció a la formació d'un gran jardí paisatgístic que servís de marc a un altre més reduït, de gust italià —perspectiva esglaonada de boixos i xiprers sobre un paisatge de mar, realitzada amb una agudíssima comprensió de

Xavier Miserachs

Escalinata del castell als jardins.

la geometria romàntica. Construí, a més, per als jardiners i el servei un nucli d'habitacions d'estil popular del país i ho va fer amb suma habilitat i màxima gràcia”.

Al voltant dels jardins, Josep Pla opinava: “El jardí encara és jove i ja és una meravella; quan el pas dels anys el maduri, l'agilitzi, li doni aquell punt de gravetat que les obres humanes necessiten per a arribar a donar el màxim rendiment espiritual, aquest jardí serà probablement el més bell de Catalunya”.

Un cop feta la descripció, Pla es lliurava a una consideració literària sobre el futur dels jardins del Cap Roig i, en especial, sobre el protagonisme que desitjava per al xiprer mediterrani a la seva comarca. Afegia l'escriptor: “Repetirem —perquè és molt agradable fer profecies indefectibles— que els

jardins de Cap Roig no han arribat encara a donar el màxim rendiment, a causa de la seva joventut. Els nostres fills veuran els seus arbres en un estat de greu maduresa que avui no poden tenir. El xiprer, sobretot el xiprer triangular, és un arbre que millora amb els anys i té una fase de decrepitud que sembla estar lligada amb les formes de sensibilitat més humana i més rica. Fa anys que demano oralment i en els papers públics al meus compatriotes de l'Empordà que plantin xiprers, però no solament per aixecar murs contra la brutalitat de la tramuntana, sinó com a element de composició del paisatge.

En la botànica, el xiprer és la gravetat ensonyada. Tinc l'esperança que aquests xiprers del Cap Roig desarrelaran del pensament de la gent la idea que és un arbre de cementiri, necrofílic, i que s'adonaran que aquest arbre bellíssim, en un paisatge ondulat o de planura, té davant el mar una presència elegantíssima, literalment sensacional. Els nostres fills —i els nostres néts— veuran en aquest jardí allò que nosaltres vam haver d'anar aprendre a Itàlia: la gràcia íntima, ombrejada, malenconiosa,

Xavier Miserachs

Peça exposada al claustre.

El claustre del castell.

Xavier Miserachs

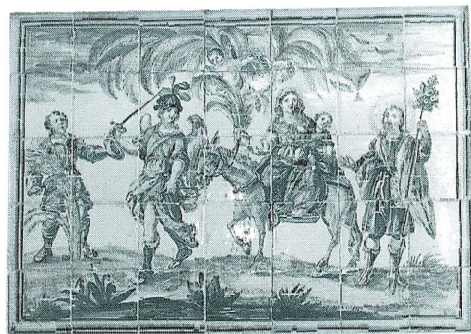
assossegada, intel·ligent, d'un jardí de xiprers davant el mar”.

Com a conclusió, l'escriptor insisteix en l'elogi que situa Cap Roig per damunt de les altres grans obres de jardineria empreses a Blanes, a Lloret, a S'Agaró. A més, en aquesta ocasió recorda d'associar-hi la senyora del matrimoni, que era la impulsora més directa dels jardins: “per al nostre gust Cap Roig és en conjunt l'obra més reeixida de la nostra costa, amb gran superioritat sobre totes les altres”.

El cercle de relacions

Abans de la guerra civil, Nicholas de Woevodski i Dorothy Webster van portar un tren de vida molt més benestant que durant el segon i molt més llarg període de la seva vida al Cap Roig. Primer passejaven a cavall, amb un aire molt distingit. Costejaven a bord del seu gros llagut “Blanco” amb vela llatina, pintat completament de blanc, amb el corresponent mariner al servei. Després de la guerra, les disponibilitats econòmiques dels propietaris de Cap Roig van minvar visiblement.

El perímetre del claustre.

Rajoles de ceràmica al claustre.

Només van conservar un sol cavall, substituït aviat per diverses mules, amb les quals continuaven baixant en passejada fins el nucli de Calella. Les mules eren conegudes sempre pel nom de cadascuna, per exemple “Lunes”, “Navidad” i sobretot “Ledi”, possiblement deformació de “Lady”.

L'amor als animals i a les plantes va ser una norma molt acusada al castell del Cap Roig. Dorothy Webster atorgava un tracte filial alguns animals de companyia que la van acompanyar durant llargs anys, com el gos gran danès “Neron” o el gat “Bonzo”. Tots dos són enterrats, amb la làpida corresponent al seu nom, a tocar de la tomba del matrimoni. “Nerón” va ser l'animal preferit de Dorothy Webster durant dotze anys, sempre al seu costat, i va morir poc després del traspàs de Nicholas de Woevodski. Un minuciós dibuix del cap de Nerón fet per Nicholas de Woevodski ocupava la tarja de felicitació de Cap d'Any enviada pel matrimoni a les amistats el 1971.

El cercle de relacions socials del Woevodski sempre va ser limitat. Els seus amics eren invitats a la finca, sobretot durant l'estiu. Els oferien recepcions o àpats tocats per una solemnitat que concordava amb el caràcter

senyorívol que volien imprimir a la vida de la casa i dels seus estadants. Entre els amics més pròxims s'hi comptaven l'editor Gustau Gili, el modiste Cristóbal Balenciaga, el propietari Ricard Guasch, l'advocat barceloní Josep Bel. També eren invitats amb freqüència la vidua Elda Mata de la finca la Perica; el periodista Carles Sentís; la família Grigg, de la finca la Musclera; els germans Puig; l'industrial tèxtil Climent Verdaguer. Tots estaven relacionats amb l'estiueig d'una determinada posició social a Calella de Palafrugell i els immediats voltants.

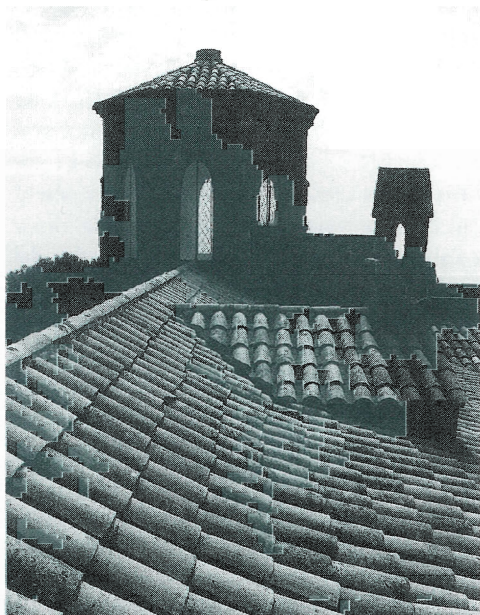
Van mantenir poques relacions vinculades amb la seva vida anterior a Londres, amb l'excepció d'Elizabeth de Noailles, vídua del general anglès Gordon McCready, governador de les forces angleses a la República Federal d'Alemanya després de la Segona Guerra

Xavier Miserachs

Aspecte de la teulada del castell.

Torreó del castell.

Xavier Miserachs

Mundial. L'amistat amb l'alt oficial anglès va portar els Woevodski a visitar-lo en diverses ocasions a Homburg (Alemanya). Tampoc no van mantenir contactes regulars amb les colònies de russos blancs arrelades a Europa.

El matrimoni sempre es va expressar en anglès i en francès. Quan no hi havia més remei ho feien en un difícil castellà. Malgrat els cinquanta anys de residència aquí, els seu domini del castellà no resultava còmode. La pràctica del català era nul·la.

La seva conversa girava tot sovint al voltant de l'obra de Cap Roig, de la urbanització rampant de la Costa Brava que jutjaven per força *"hors proportions"* i d'un *"très mauvais gout"*, o de les convencions socials pròpies d'una recepció. Rarament la conversa adoptava un gir culte ni s'interessava per assumptes d'actualitat del país o del món, excepte els elogis del matrimoni al conservadorisme en general i al règim del general Franco en particular. Li atribuïen la recuperació de la finca després de la guerra civil i el clima de pau i ordre. El to col·loquial de Nicholas de

Els xiprers
puntegen els vials.

Xavier Miserachs

Woevodski era molt lent i pausat, mentre que el de la seva muller resultava més viu.

Algunes vegades els dinars amb invitats es muntaven a la manera d'un picnic a l'embarcador de la Cala d'en Massoni. El personal de servei hi baixava escarrassadament les vitualles i la vaixel·la des del castell. Però ni tan sols en aquestes ocasions perdien el sentit del cerimonial. Havent dinat, salvaven el considerable desnivell de la cala fins al castell a lloc de la mula.

A Dorothy Webster li agradaven els banys de mar, nedar. Va donar nom a un bellíssim reclau de la Cala d'en Massoni, anomenat popularment des de fa llargs anys "la Banyera de la Russa". Es tracta d'una petita engolfada, a la qual s'accedix tot nedant per sota una curta foradada del rocam, a llevant de la cala.

Quan els dinars o sopars amb invitats tenien lloc a l'interior del castell, solien ser

rebutts a l'entrada per criats amb armilla de ratlles grogues i negres, i conduïts fins al portal de la casa, on els Woevodski els esperaven drets al llindar, amb el gos assegut als peus. El cerimonial es feia més intens en aquestes ocasions.

Carles Sentís va deixar constància en alguns articles del seu tracte amb els Woevodski, com per exemple quan escrivia a *La Vanguardia* un reportatge sobre "Los 'grandes' de la Costa Brava": "Qui, malgrat tot, pot batre en aportació a la Costa Brava el matrimoni Woevodski? I parlo en plural perquè el motor de l'estranya parella era Dorothy, irlandesa guapíssima i molt present en la societat de Londres. Es va casar amb l'agregat naval de la Rússia del Tsar a Londres, on ja va quedar-se en venir la Revolució. Niko era un ésser indolent i molt amable, un boiar —el seu pare havia estat el representant del tsar a la Finlàndia sotmesa— i quasi es limitava a secundar la seva dona, un ésser mercurial que, fins els últims temps, es llevava a les set del matí per posar-se al capdavant de deu jardiniers. A ella es deuen els jardins del Cap Roig, els millors de Catalunya. Els Woevodski, excepte en temps de la guerra civil, es van quedar a viure tot l'any al seu castell, edificat molt lentament (un criat de guant blanc ens baixava el dinar a l'abrigadíssima Cala d'en Massoni) des del 1927" (SENTÍS Carles: *Los "grandes" de la Costa Brava*. La Vanguardia, del 4 de setembre del 1983).

En una altra ocasió, Carles Sentís escrivia a propòsit de Dorothy Webster: "Tenia, en efecte, un caràcter molt viu. Era nerviosa i, en els seus últims anys els seus aprimats braços, forts i colrats, semblaven branques d'una vinya. Amb ells arrencava les males herbes del seu jardí, al capdavant d'un equip de vuit o deu homes que iniciaven la jornada cap a les

set del matí. Com un castor, la jardinera-obrera anava i venia amb tiges o branques. Els pocs que la veien potser no imaginaven que aquell rostre petit, somrient i arrugat, havia estat una de les belleses més destacades de la vida londinenca de la primera postguerra". (SENTÍS Carles: *Las cuatro tumbas de Cap Roig*. La Vanguardia, del 27 de juliol del 1980).

També el matrimoni format per Gustau Gili Esteve i Anna Maria Torra Amat va mantenir assídua relació amb els Woevodski. Durant la postguerra, els va introduir en els cercles socials barcelonins, amb els quals els Woevodski desitjaven treballar com a decoradors. Un dels retrats de gran format pintats per Nicholas de Woevodski en el seu vessant de pintor va ser el d'Anna Maria Torra de Gili.

Xavier Miserachs

*L'accés a la finca,
a través de l'anomenat
"poble espanyol".*

Cessió de la finca i culminació del castell

Les condicions econòmiques de la segona etapa dels Woevodski palesaven que el projecte global que continuaven acariciant no podrien finançar-lo amb els seus mitjans cada vegada més reduïts. La venda d'alguns terrenys a nous promotors immobiliaris per a la construcció d'apartaments podia servir per al manteniment de la vida quotidiana del matrimoni i de la seva propietat, però no per a construir la gran part del castell pendent.

Van decidir apel·lar a la participació econòmica de les autoritats per a completar les obres, a canvi del valor patrimonial de Cap Roig i de la seva preservació un cop morts els propietaris. Arran de l'estada del ministre d'Informació i Turisme Manuel Fraga Iribarne per la inauguració oficial del Parador Nacional d'Aiguablava el 1966, els Woevodski van presentar-li l'ofertament de cedir la seva propietat a l'Estat en aquestes condicions.

El ministre va traslladar el tema a l'administració provincial, la Diputació de Girona, presidida per Pere Ordis Llach. Es tractava d'un amic directe dels Woevodski, com a metge i com a estiujant en el rodal, fet que facilitaria la bona acollida de la proposta. La Diputació integrava aleshores la Caixa d'Estalvis Provincial, comandada

igualment pel president de la Diputació, la qual cosa afavoria la transacció econòmica.

El novembre del 1969 era signada la cessió de tota la propietat de Cap Roig a la Caixa d'Estalvis de Girona, amb el compromís de finançar les obres pendents del castell, abonar un vitalici de cinc milions de pessetes anuals als Woevodski —amb dret a continuar-hi residint i dirigint les obres i el manteniment de la finca fins a la mort— i constituir un patronat que vetllés per la preservació futura de la finca en les seves condicions originals. Una clàusula annexa establí que es respectaria el desig del matrimoni de ser enterrats en un punt de la finca determinat per ells.

L'escriptura de donació de la finca de Cap Roig a la Caixa d'Estalvis de Girona va ser formalitzada davant del notari de Palafrugell Antonio Palos Ferreres per

Cap Roig, Caixa de Girona, 1992

La propietària vivia fins el final de la seva vida a la finca.

Nicholas Woevodski en l'etapa final a Cap Roig.

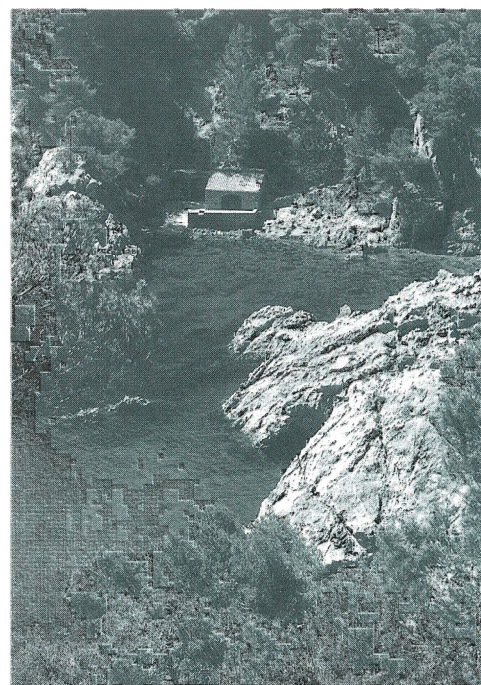
Cap Roig, Caixa de Girona, 1992

Nicholas de Woevodski, la seva muller i Pere Ordis Llach. El preàmbul del document diu, en castellà: "L'Ilm. Sr. Coronel Nicholas de Woevodski manifesta: Que conjuntament amb la seva muller i durant molts anys han invertit la major part de la seva fortuna i l'han dedicat quasi exclusivament a la creació, ordenament, plantació, conservació i millora d'un jardí botànic, en una part del qual han construït diversos edificis, tot plegat com a integrant del patrimoni conegut amb la denominació Castell de Cap Roig.

"I amb el desig de conservar i perpetuar l'actual conjunt artístic ornamental, atesa la seva avançada edat i l'interès i benefici públic que resultaran de mantenir sense variació la bellesa paisatgística de l'esmentada zona de la Costa Brava, la qual tendeix a degradar-se en altres indrets com a conseqüència d'urbanitzacions i parcel·lacions poc adients, han arribat a un acord amb la Caixa d'Estalvis Provincial de la Diputació de Girona".

Xavier Miserachs

La Banyera de la Russa.

La Medalla al Mèrit Turístic

El tracte va anar acompanyat amb la concessió de la Medalla al Mèrit Turístic al matrimoni. Els va ser imposada el 3 de maig de 1973 a Cap Roig pel governador civil Victoriano Anguera, acompanyat pel nou president de la Caixa d'Estalvis de Girona Antoni Xuclà i per l'alcalde de Palafrugell Joan Rutllant.

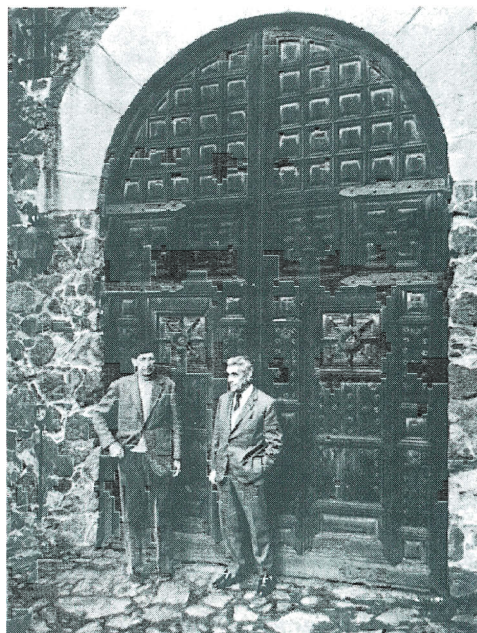
Les obres del castell, dirigides per Nicholas de Woevodski segons els plànols i la maqueta de la seva mà, van quedar coronades el 1974, pocs mesos abans de morir. Només va poder pujar algunes vegades al torreó que culmina l'edifici, des d'on anhelava pintar el paisatge. No va arribar a viure al castell.

Moria víctima d'un càncer el 28 de gener del 1975 a la mateixa finca, als 86 anys. Va ser enterrat per pròpia voluntat, a l'extrem d'un dels penya-segats de la seva propietat abocat al mar, amb la tomba orientada cap a les càlides platges de Crimea de la infantesa, presidida per la creu ortodoxa de dos braços.

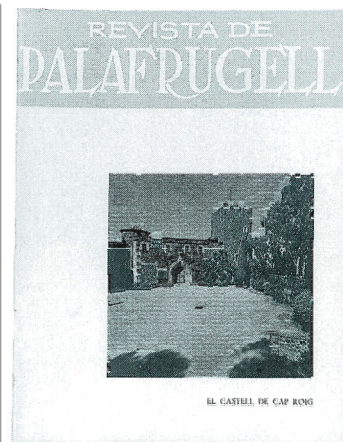
La vídua, afectada aviat per la malaltia, moriria a Cap Roig cinc anys després, gairebé dia per dia, el 24 de gener del 1980, als 91 anys. Va ser enterrada en la mateixa tomba que el marit, com desitjava.

En l'últim testament dictat per Dorothy Webster el 12 de juny del 1975 davant del notari de Palafrugell, després de la mort del seu marit, nomena marmessors Joan Cama Serra i Joan Cortey Serrano, director i sots-director en aquell moment de la delegació palafrugellenca de la Caixa d'Estalvis de Girona.

*Les gavines
planen lliures
sobre l'indret.*

*A la portalada del castell, Nicholas Woevodski
amb l'autor del reportatge de la Revista
de Palafrugell Josep Guílló Rocas.*

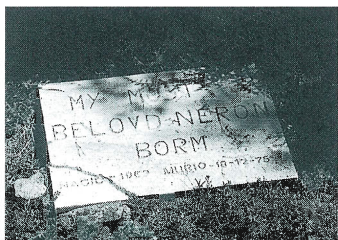
Revista de Palafrugell, agost 1971

*Portada de la
Revista de Palafrugell
del 1971 dedicada
al castell de Cap Roig.*

Xavier Miserachs

Xavier Miserachs

Tomba dels animals de companyia, al costat de la dels propietaris.

Alhora, designa Antonio Martín Ortiz hereu universal del romanent de béns que pogués quedar després de les donacions efectuades. Es tracta de l'empleat de la finca que va entrar al seu servei el 1966 i que va atendre amb molta dedicació els esposos Woevodski durant els últims anys de vida.

La vigència de Cap Roig

La primera reunió del patronat de Cap Roig al prendre possessió reglamentària de les seves funcions es va celebrar al Castell el 25 de setembre del 1980. Les vacants produïdes d'ençà de la seva creació el 1969 van ser cobertes per un representant dels Amics dels Castells, Artur Suqué, gendre de Miquel Mateu; un representant dels Amics dels Jardins, Oriol de Bolós; el notari Josep Puig Salellas; i, a proposta de l'alcalde de Palafrugell, per Frederic Sunyer Casadevall.

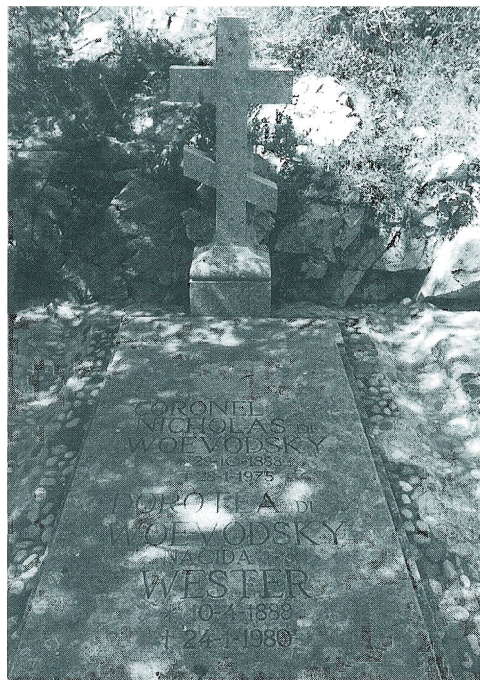
A la primera reunió del patronat es va resoldre oferir-ne la presidència d'honor al president de la Generalitat, Jordi Pujol. No

XI Jornades Europees de Pasqua. Cap Roig, 23 de maig del 1994

Lluís Maimí. Ajuntament de Palafrugell.

Xavier Miserachs

La tomba dels propietaris, en el recinte de la finca.

van prosperar els usos de futur suggerits durant la mateixa reunió per a la finca de Cap Roig: habilitar una part del castell com a residència d'invitats il·lustres, crear una Escola de Jardineria lligada al jardí botànic o instal·lar-hi un museu dedicat a l'obra del pintor Modest Cuixart, resident a Palafrugell. També s'havia suggerit que acollís un Museu Arqueològic Subacuàtic de la Costa Brava.

Des d'aleshores, el castell i el recinte propietat de la Caixa d'Estalvis de Girona, a més del caràcter de jardí botànic obert al públic, ha tingut activitat com a seu de simposis, exposicions temporals, festivals i alguns actes privats.

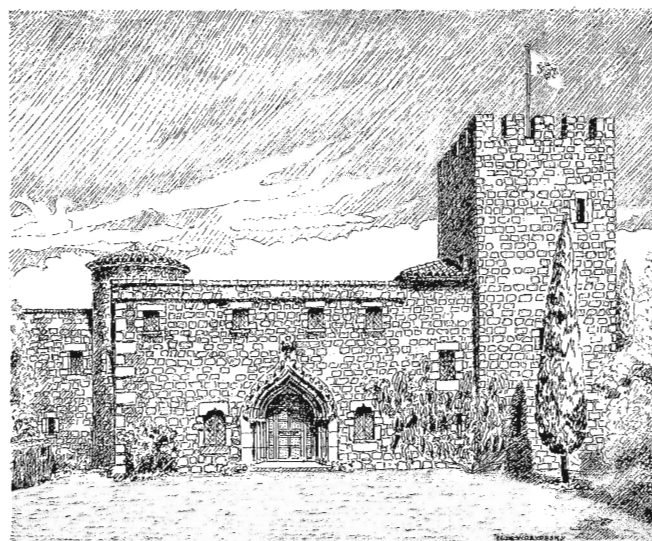
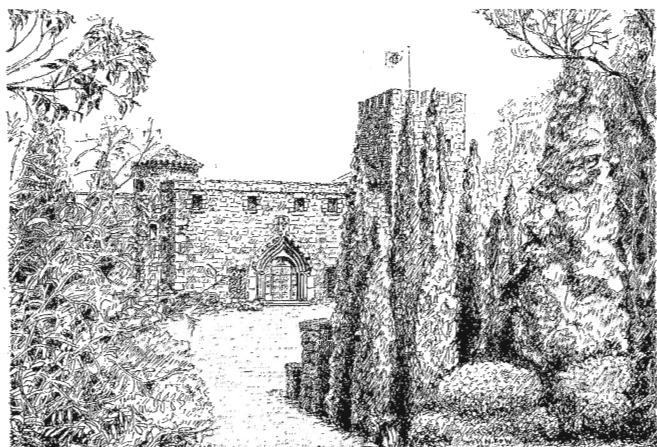
La responsable de l'Obra Social i Cultural de la Caixa de Girona, Marta Franch i Saguer, que regeix avui Cap Roig, declarava recentment: "Una vegada es va integrar en l'Obra Social i Cultural, després de la mort del coronel i la seva muller, es van complir tots els extrems establerts, com finalitzar algunes de les obres iniciades per la parella i que, per la seva situació econòmica, no varen culminar. També es va racionalitzar la feina que calia fer per al manteniment dels jardins i progressivament es va obrir Cap Roig no sols a un major nombre de visitants, també a diferents activitats d'ordre cultural, artístic i d'estudi que s'han anat acollint en el decurs d'aquests darrers anys. Però el que hem tractat de fer, per damunt de tot també, és mantenir l'esperit fundacional, d'amor a la Costa Brava" (Entrevista amb J.Victor Gay: *Una història de la Costa Brava*, Diari de Girona, 1994).

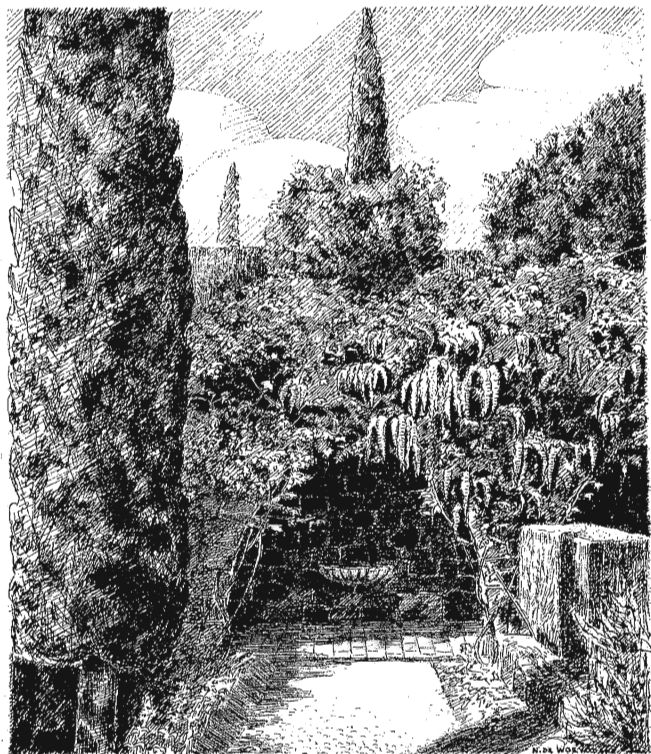
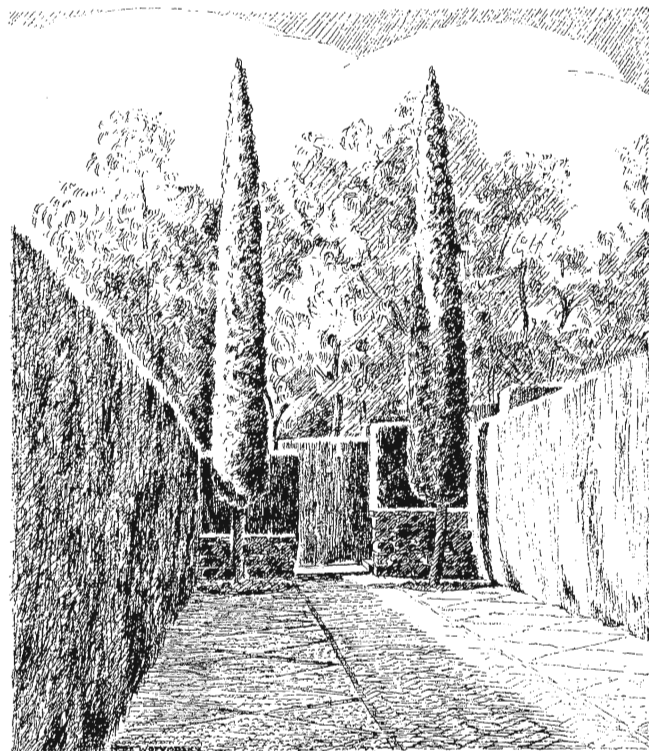
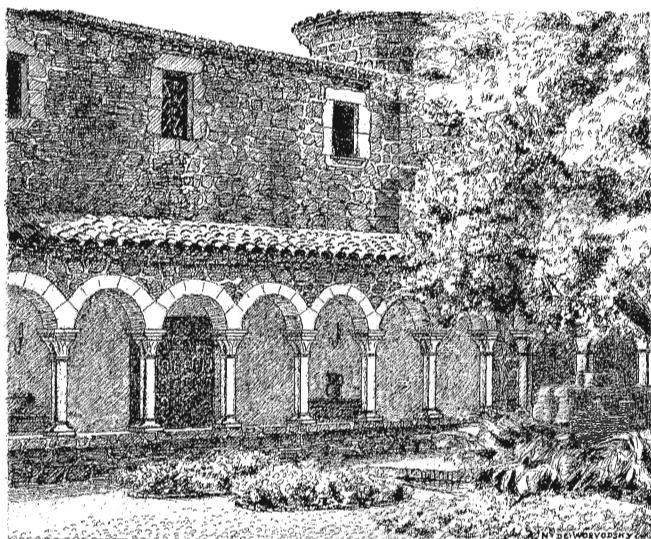

Cap Roig, Caixa de Girona.

*El Festival de Jazz Costa Brava,
al jardí botànic del Cap Roig*

Les dots de dibuixant de Nicholas Woevodski quedaven reflectides a les nades que solia enviar a les amistats "With all good wishes for Christmas and the New Year from Colonel and Madame de Woevodsky", amb vistes del castell i d'algun dels animals domèstics predilectes, com ara el gos Nerón.

Cases de Tamariu a Calonge

Els Woevodski van ser els promotors, arquitectes i decoradors de diverses residències de luxe entre Calonge i Tamariu. Els eren encarregades per amistats angleses, que entraven en contacte amb la Costa Brava gràcies al proselitisme del matrimoni.

La Musclera

La primera va ser la Musclera, construïda simultàniament amb obres inicials de Cap Roig. Seria inaugurada el 1929, en el camí de Tamariu, del terme municipal de Palafrugell. Va adoptar el nom d'aquest punt de la costa. Comprèn un ampli terreny de deu hectàrees boscoses de pineda, entre la Cala Gamarús i la Cala Pedrosa, amb la casa construïda en la part superior de la finca, a tocar de la carretera.

En un dels viatges a Londres amb què els Woevodski alternaven el seu descobriment de la Costa Brava, una amiga de Dorothy Webster la va posar en contacte amb lord i lady Islington, que buscaven un lloc per construir la segona residència amb el clima benigne que necessitava la salut del marit. John Dickson-Poynder, sisè baró d'Islington,

havia estat governador britànic a Nova Zelanda. Ara compaginava la residència a Londres amb estades a les seves propietats del comtat de Suffolk i a la Côte d'Azur.

La casa adoptaria l'estil característic de Woevodski, que Josep Pla definia lliurement a la *Guia de la Costa Brava* com a "estil colonial espanyol de Califòrnia". S'estructura en diversos cossos adaptats a la irregularitat del terreny en pendent, abocat al mar. El cos principal té tres plantes, amb teulada a quatre vents, terrasses i mirador d'arcades. Els dos cossos laterals, de dues plantes, acaben de configurar un espai central ocupat pel pati quadrangular porxat.

La casa va ser ocupada per lord i lady Islington el Nadal del 1929, seguint el majoritari costum de l'alta societat anglesa de l'època consistent en hivernar a les residències de la costa sud d'Europa, més que

La Musclera

no pas estiuejar-hi. El costum era d'una lògica climàtica absoluta, però no va tenir cap continuïtat en la següent fase del turisme de masses.

Els propietaris van traslladar-se cada hivern a la Musclera fins a la mort de lord Islington el 1936. En aquests primers set anys, la finca coneixeria una projecció lligada a la posició social i a les relacions de la família. Miss Cotton, dama d'honor de la reina d'Anglaterra, es trobava passant uns dies al xalet de lord Islington de la Musclera el gener de 1931. Poques setmanes més tard ho feia lady Clementine Churchill, esposa del reputat polític.

La mort de lord Islington i la guerra civil espanyola van estroncar la vida de la Musclera. Una gran part dels objectes de valor de la casa van ser repatriats per via marítima a Anglaterra pel port de Palamós. Un cartell sobre la nacionalitat anglesa dels propietaris, com també el servei de guardes relacionats amb els cercles palafrugellencs que dominaven la situació durant la guerra, van impedir que la finca fos malmesa.

La vídua de lord Islington va retornar-hi poc després de finalitzada la guerra civil, però l'esclat de la Segona Guerra Mundial el 1940 va portar a llogar la finca a estiuejants de la burgesia autòctona per tal que fos mantinguda en condicions d'ús. La van ocupar primer la família Badia i posteriorment —des de començaments de la dècada dels 1950 fins al 1963— la família Catà. Els invitats de la família Catà, entre els quals hi va figurar en diverses ocasions l'almirall Carrero Blanco, van donar una altra etapa de projecció social a la casa.

El 1963 els néts de lord Islington van tornar a prendre possessió de la Musclera, després d'un judici que els va enfrontar amb la família Catà, la qual defensava el dret de compra. Durant els anys anteriors, la filla única de lord Islington, lady Altrincham, i els seus fills Edward i Anthony Grigg feien freqüents estades a la finca, en alternança amb la família arrendatària.

Joan Alice Katherine Dickson-Poynder, filla única de lord i lady Islington, casada amb el parlamentari conservador Edward Grigg, baró d'Altrincham, va morir el 1987, poc després d'haver passat les vacances de Pasqua a la Musclera. Havia tingut distingida anomenada entre la societat anglesa. El seu marit pertanyia a una família vinculada a l'Indian Service i ell mateix era nascut a Madràs. S'havia dedicat al periodisme i va ser cap del "Colonial Department" del diari *The Times*. Durant la Primera Guerra Mundial del 1914-1918 havia combatut al front francès en el mateix regiment de granaders que Winston Churchill, amb qui l'unia l'amistat que portaria el 1931 lady Churchill a la Musclera.

En la carrera política dintre el Partit Liberal, lord Altrincham seria secretari particular de Lloyd George i, dos anys

després del casament del 1923 amb Joan Dickson-Poynder, governador de Kenya. La muller es va convertir durant els últims anys d'apogeu de l'imperi colonial anglès en la "gran amfitriona de l'Àfrica oriental". Va allotjar a la seva residència kenyana el príncep de Gal·les —el futur rei Eduard VII— i el seu germà, el duc de Gloucester, com també el príncep de Brabant —el futur rei Leopold de Bèlgica—, o Neville Chamberlain. També hi va fer amistat amb l'escriptora danesa Isak Dinesen, llançada molts anys després a la celebritat mundial per la versió cinematogràfica del seu llibre *Memòries d'Àfrica*.

Els seus fills han tingut com a invitats a la Musclera en diverses ocasions l'historiador Hugh Thomas, com també la novel·lista Iris Murdoch.

La Perica

Molt a prop de la Musclera, els Woevodski van construir a partir del 1933 la segona residència per als clients anglesos, encarregada per Elizabeth "Bessie" Walker, senyora de Greenfeld, resident a Londres. Es tracta de la Perica, també amb el nom de l'indret.

En la seva *Guia de la Costa Brava*, Josep Pla la descrivia: "l'abundància de vegetació que presenta el lloc i que arriba fins el mar, l'encant de les roques amb el joc del tritó d'escuma peresós o abrivat de l'onatge, el paisatge de Tamariu i l'aire encara virginal del lloc converteixen la Perica en un indret incomparable sobre el qual han aparegut ja les construccions estiuenques. No és cert que aquesta costa hagi estat descoberta pels estrangers. El que en canvi és absolutament indiscutible és que han estat els estrangers els qui, superant l'estretor i la limitació de les iniciatives comarcals, han demostrat

pràcticament el que aquesta costa podia arribar a ésser, confirmant així totes les il·lusions i tots els entusiasmes que entre algunes persones provoca des de fa tants anys.

"Una mica més enllà de la Perica, tocant gairebé al racó de garbí de Tamariu, una senyora anglesa, precisament Mr. Greenfeld, es va fer construir una casa que no és grandiosa ni té aparatositat i constitueix una de les cases millors del país, sobretot des del punt de vista arquitectònic. Alguns estrangers —i entre ells Mr. Woevodski— semblen haver comprés molt millor que certs arquitectes indígenes les condicions essencials del nostre paisatge i la relació forçosa que s'ha d'establir entre el paisatge i l'habitació humana. La cosa funcional en arquitectura —suposo— ha de consistir a fabricar una casa en funció del paisatge que li ha de servir de marc. La bogeria arquitectònica de Caldetes —xalets suïssos amb teulades agudíssimes, teules verdes emmidonades, portes i finestres romboïdals, estil txec— quin mal no ha fet al nostre país! Quin espant! L'arquitecte es proposa, sembla, donar a la persona que passa una sensació de

Emplaçament
de la Musclera

Boix Empordà, Palafugell 20-7-1935

Madeleine Carroll era entrevistada al Baix Empordà del 20 de juliol del 1935, que publicava una foto seva dedicada.

superioritat posant-li la pell de gallina i sometent-la a un règim de calfreds i sobresalts... La casa que construí Mrs. Greenfeld és propietat avui de la família Mata”.

Va ser estrenada per la propietària l'abril del 1936 i els fets bèlics d'aquell mateix estiu provocarien que no hi tornés mai més. A partir del 1939 va ser llogada i acte seguit comprada pel barceloní Juan Mata Peón, que havia conegut els Woevodski a Londres durant la guerra civil espanyola. Era l'agregat de premsa i propaganda de la representació del govern franquista de Burgos a la capital britànica, encapçalada per Jacobo María Fitz-James Stuart, dissetè duc d'Alba i membre igualment de la noblesa anglesa com a desè duc de Berwick. Operava en paral·lel —i en contra, naturalment— de l'ambaixada del govern legítim republicà, encapçalada per Pablo de Azcàrate. La victòria franquista portaria a la presentació oficial de cartes credencials com a ambaixador per part del duc d'Alba al rei Jordi VI el març del 1939.

El matrimoni Woevodski, un cop acabada la guerra civil i reintegrats a Cap Roig, va facilitar Juan Mata el lloguer de la Perica. A la mort de la senyora Greenfeld, els Mata van comprar la propietat el 1948, com a regal de Juan Mata a la seva muller Elda en les noces d'argent del matrimoni, tres anys abans de morir el marit.

La casa en forma de “L” consta d'unes deu habitacions, més les dependències annexes. Va ser adquirida amb tot el mobiliari i la decoració dissenyada pels Woevodski. D'altra banda, el matrimoni Woevodski també va intervenir en la decoració d'una part de la cèlebre casa la Tamarita del Passeig de la Bonanova de Barcelona per encàrrec del propietari Jorge Mata, germà de Juan Mata.

El Castell Madeleine

Els Woevodski van intervenir en la compra dels terrenys i l'edificació el 1935 de l'anomenat Castell Madeleine, regalat a la famosa actriu anglesa Madeleine Carroll pel seu marit Philip Reginald Astley, al turó de Treumal del terme municipal de Calonge. Era una casa en forma de castell d'estil neogòtic anglès, damunt el paratge litoral de Roques Planes.

L'actriu havia nascut el 1906 a Birminham i debutat als 22 anys al cinema, en la pel·lícula muda *The gun of loss*, del director Siclair Hill. El llançament a la fama internacional i l'entrada a Hollywood li seria proporcionada pel paper protagonista en el film *Els 39 esglaons* dirigit per Alfred Hitchcock el 1935. Després tornaria a treballar amb Hitchcock en *L'agent secret* i amb altres directors a pel·lícules

Parmount Films

Cartell de la pel·lícula Policia Montada del Canadà, una de les més populars de les protagonitzades per Madeleine Carroll.

d'anomenada com *El presoner de Zenda* o *La policia muntada del Canadà*.

Madeleine Carrol i el seu marit solien passar temporades de vacances a la Costa Brava dels anys 30, a l'Hotel Trias de Palamós o bé a l'Hotel Mediterrani de Calella de Palafrugell, obert el 1935. En l'edició del 20 de juliol del 1935, el periòdic palafrugellenc *Baix Empordà* entrevistava l'actriu i el seu marit a l'Hotel Mediterrani de Calella. Declarava Madeleine Carrol: "Com a abons anglesos, el nostre ideal era tenir una possessió prop la Mediterrània. Per a aconseguir-lo, durant quatre anys consecutius el meu marit i jo, en els períodes de vacances, vàrem anar resseguint, gairebé a peu sempre, tota la Costa Brava francesa, de Menton a Toulon, en cerca del nostre lloc ideal i ja havíem cregut haver-lo trobat prop de Saint-Tropez, davant les Hyères. Dificultats d'adquisició allargaren les negociacions i l'hivern passat retornàrem a Londres sense tenir res resolt (...) Ja no pensàvem cercar altra cosa quan, la tardor passada, férem coneixença amb el Coronel Woevodski. En una de les converses, parlàrem dels nostres projectes i dels entorpiments que teníem per a realitzar-los i fou el Coronel Woevodski qui ens parlà primer que ningú de la vostra Costa Brava".

Pocs mesos després el diari gironí *L'Autonomista* informava a la seva primera pàgina de l'edició del 30 d'Octubre del 1935: "Madeleine Carrol, la famosa *star* del cinema que el passat estiu romangué una temporada a la nostra Costa Brava, es fa construir una principesca residència damunt de la Mediterrània, en una frondosa pineda, prop de Sant Antoni de Calonge. L'edifici tindrà forma de ferradura, medirà 20 metres de fons per 30 de llargada i es compondrà de diversos pavellons. El del centre serà tot de pedra i estarà rematat per una bonica torre que li

Album família Bruguera

donarà l'aspecte d'una església. Adossats a aquesta nau central —emmig de la qual hi haurà un gran pati— s'aixecaran dos pavellons més que donaran a tot l'edifici l'aspecte d'un monestir anglès. Un dels pavellons laterals serà destinat als hostes i l'altre a les dependències (...) L'arquitecte de les obres és el rus de Cap Roig i el contractista el senyor Reig, de Palamós".

Els terrenys del Castell Madeleine van ser comprats per l'elevat import de 300.000 pessetes al propietari de la Pineda de Treumal Francesc Torrent (LANAO Pau: *La senyora del Treumal*. Punt Diari, 18 d'octubre del 1987). El Castell seria enllestit el 1936 pel contractista d'obra de Palamós Joan Reig. La interrupció de la guerra civil espanyola i de la guerra mundial van mantenir allunyada l'actriu durant aquests anys. Acte seguit, el divorci de Philip Reginald Astley va suposar una disputa jurídica per la propietat del

Madeleine Carrol a l'esquerra,
amb Maria Trias,
el marit de l'actriu,
l'alcalde palafrugellenc
Joan Gich
i Eduard Bruguera

Castell Madeleine, resolta en favor de l'actriu pel fet que l'ex-marit l'havia posada en nom de la muller. Abans del retorn de la propietària, el castell Madeleine va ser llogat l'estiu del 1951 a l'ex-rei Humbert d'Itàlia, que freqüentava la Costa Brava.

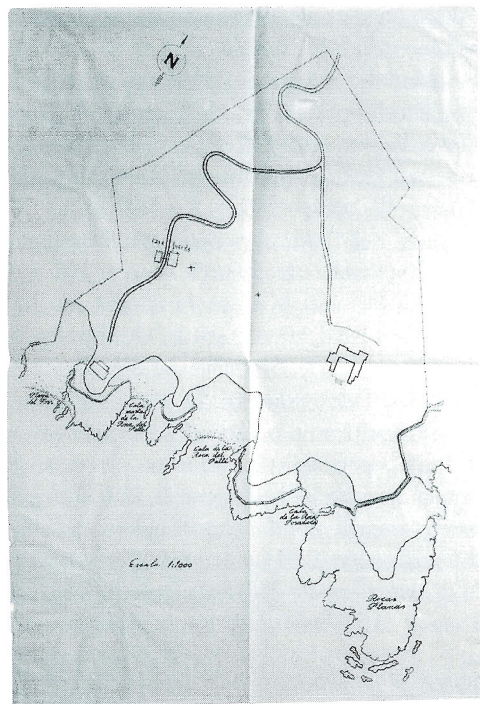
Madeleine Carrol viuria un segon i fugaç matrimoni amb l'actor Sterling Hayden, conegut per la interpretació del pistoler bo en el film *Johnny Guitar*, de Nicholas Ray. Es va casar en terceres núpcies amb el director de la revista *Life*, Andrew Heiskel, amb qui el Castell Madeleine coneixeria els seus anys d'esplendor social, pels invitats del matrimoni entre l'alta societat internacional. Es va convertir en un focus de la "jet set" de l'època, com anteriorment ho havia estat el veí Mas Juny del pintor Josep M. Sert i la princesa Mdivani.

Hi va sojornar el sots-director del Metropolitan Museum de Nova York, J. Raussman, el qual fomentaria i finançaria un concurs estiuenc de pintura ràpida a Palamós. També formaven part del cercle d'invitats la família de David Baille, propietaris de la Banca Lasard i emparentats amb els Rostchild; i l'ambaixador francès a Washington, general

La platja de Treumal
amb el Castell Madeleine
a l'horitzó

Josep Granés. AMP

A.M.C

Plànol de la finca
de Madeleine Carrol.

Rouard. A través del general Rouard hi va ser invitada Lee Bouvier de Radzivil, germana de Jacqueline Kennedy, la qual va preparar una estada de vacances de John F. Kennedy i la seva muller al Castell Madeleine projectada per a l'estiu del 1964. Segons algunes informacions, ja s'havia produït la visita prèvia dels agents de seguretat a Calonge, quan el president nord-americà va ser assassinat el novembre del 1963 a Dallas.

El Castell Madeleine seria venut durant la dècada dels 1970. En el seu emplaçament s'hi aixeca ara una urbanització que porta el mateix nom de Castell Madeleine. L'actriu va morir el 1987 a Marbella.

La casa Inskape

La quarta edificació del matrimoni Woevodski abans de la guerra civil espanyola era l'encarregada pel ric armador anglès lord Inskape a Cala Senià, prop de la platja del Castell, al límit del terme municipal de Palamós. Aquesta vegada era una residència de més petites proporcions, amb embarcador a la cala, en un indret solitari de la costa.

La guerra civil i la mort de lord Inskape va fer que el propietari no arribés a estrenar-la. Seria adquirida el 1941 per Luís Urquijo, marquès d'Amurrio, i posada a lloguer algunes temporades. Un dels llogaters va ser l'estiu del 1962 el novel·lista americà Truman Capote, que hi escriuria una part de la famosa obra *A sang freda*.

Truman Capote i el seu secretari i amant Jack Dunphy van fer una primera estada a Palamós el 1960. Van llogar una casa a la platja de la Catifa, abans de traslladar-se a una residència més espaiosa a la platja principal de la vila. La parella hi passaria dos estius seguits. A Palamós freqüentaven alguns dels invitats de Madeleine Carroll i amics comuns, com ara la germana de Jacqueline Kennedy, Lee Bouvier de Radzivil, o la milionària Gloria Vanderbilt.

Truman Capote i Jack Dunphy van retornar a Palamós el 1962. Aquest estiu llogarien la seva tercera residència palamosina, l'antiga casa de lord Inskape a Cala Senià. L'escriptor treballava en el text d'*A sang freda*, fins el mes d'octubre en què va retornar a la residència d'hivern de la localitat suïssa de Verbier. Durant l'estada a Cala Senià el va sorprendre la notícia del suïcidi de Marilyn Monroe, l'amiga de la qual oferiria un magnífic retrat literari al seu últim llibre *Música per a camaleons*.

La cala Senià,
amb la casa Inskape.

A partir del 1971, l'antiga casa de lord Inskape dissenyada per Nicholas de Woevodski a Cala Senià passaria a propietat de l'empresari Carles Ferrer Salat.

La casa Barella

També és obra de Nicholas de Woevodski la casa Barella, damunt el Cap de Planes, entre Palamós i Calella de Palafrugell, en la versió menys monumental i més agraciada de les cases d'estiueig de la seva segona etapa constructora.

Va ser un encàrrec del 1944 de l'advocat barceloní i ex president del Círcol Equestre Miquel Barella i de la seva muller Margarida Nonell. Havien conegut els Woevodski a través de la família Mata de la finca la Perica. Pertany actualment a d'altres propietaris.

La casa Sempere

La construcció de la residència encarregada pel fabricant tèxtil barceloní Carles Sempere a Nicholas de Woevodski el 1945 a Punta Sa Rúbia, a l'extrem de llevant

*Les Voltes de Calella
comptaven amb un sol tram,
abans de la intervenció
de Woevodski.*

Josep Granés AMP

de Tamariu, va començar per l'edificació de la porteria. Les diferències de criteri entre el propietari i l'arquitecte sobre l'aspecte de castell que Woevodski donava a la casa i sobre la disposició interior, van portar a interrompre la col·laboració.

Aquesta discrepància entre projectista i propietari ha estat posada com exemple per Carles Sentís a propòsit del tarannà dels Woevodski: "Quan es treballà de debó al Castell ja no era possible mantenir el nivell d'ingressos necessari, condició que en una primera etapa havien assolit venent cases d'estiueig claus en mà als seus primers clients de la *gentry* anglesa. Tampoc els autòctons no s'acabaven de decidir, llevat d'uns quants, com els Guasch, els Barella o alguns altres. Com a arquitecte i decoradora, respectivament, resultaven massa cars. No solien fer pressupostos o no els feien amb el rigor necessari i, a l'hora d'ajustar els darrers comptes, venien les discussions, com en el cas de la casa de Carles Sempere" (SENTIS Carles: pròleg a *Cap Roig*, Caixa de Girona, Girona 1991).

La casa Sempere seria enllestida al capdavall l'any 1948 per l'arquitecte Francesc Mitjans. Per tant, només la porteria és obra de Woevodski. A la casa hi va sojornar tres estius el general Alphonse Juin, amic de la família propietària, un dels oficials destacats de l'exèrcit francès durant la Segona Guerra Mundial i acte seguit retirat de la carrera per les implicacions de la guerra d'Algèria.

La casa Verdaguer

Una ampliació parcial i la decoració interior de la casa Verdaguer de Calella de Palafrugell són obra de Nicholas de Woevodski i la seva muller. Situada a la punta que separa la platja del Canadell de la dels Canyers, va poder ser construïda en aquest punt de la zona marítime-terrestre el 1882 per les influències del terratinent i alcalde de Palafrugell Francesc Estrabau Jubert, més conegut pel sobrenom familiar d'en Caixa. El 1899 hi va obrir al públic els llegendaris Bany d'en Caixa, amb un servei de tartanes des de la Bisbal i Palafrugell per

conduir-hi els clients benestants, addictes a la nova moda terapèutica dels banys de mar amb aigua calenta, amb serveis propis de balneari termal.

Després de la mort d'Estrabau, la casa va ser comprada en subhasta el 1916 per Firmo de Casanova, marquès de Galtero. El seu fill la va vendre el 1941 al fabricant tèxtil barceloní Climent Verdaguer, moment en el qual hi intervindrien els Woevodski per a la construcció d'un torreó i de les voltes de pedra de la tanca que delimita la propietat.

La casa Audouard

Té una importància especial la intervenció de Woevodski el 1955 com a arquitecte de la casa Audouard de Calella de Palafrugell, sota les Voltes noves de primera línia de mar a la plaça del Port Bo. Hi va tenir la pensada de duplicar l'efecte de les Voltes de Calella amb un nou tram d'arcades a l'altra banda de la plaça. Només existien des de finals del segle XVIII les Voltes ara ocupades l'estiu per les taules de bars i restaurants. El segon tram, que es manté com a passeig, data dels anys 1960 i va ser iniciat a proposta de Woevodski.

El bar Miramar ja havia construït el 1933 una gran balconada sustentada per dos pilars de ciment sobre aquest tram de carrer de primera línia de mar, a tocar de la sorra de la platja. Però no adoptava la forma d'arcada com a les Voltes de l'altre cantó. Nicholas de Woevodski va saber valorar el caràcter de les Voltes i va recórrer sense ambatges a l'arc de tres punts o volta de paleta, també dita volta de nansa de cordill per la manera com era traçada pels vells mestres d'obres.

Els plànols de Woevodski per a la casa Audouard eren encara més ambiciosos. Preveïen el cobriment amb petites arcades de

l'escala adossada a aquesta casa, que uneix la plaça del Port Bo amb el carrer superior. Els pescadors que tenien aquest punt com a centre d'operacions van témer que la construcció de la primera casa de tres pisos al xamfrà de la plaça significués una privatització *de facto* de l'escala i del pas. Les seves protestes van tenir les obres aturades durant els tres anys i van aconseguir que fossin reduïdes. En realitat, les edificacions del tram de les Voltes noves acabarien guanyant sobre la superfície del carrer un espai privat suplementari —la balconada coberta de cada casa— que no existia anteriorment, però tot respectant el dret de pas públic sota les noves Voltes.

La iniciativa de Woevodski en la creació de les Voltes noves va ser seguida pels constructors de les cases contigües com a segones residències de propietaris barcelonins com Francesc Lluís Rivièrre, Manuel Juanola, Rafael Esteve de Miguel i Josep M. Puig, fins a configurar l'actual aspecte d'aquest segon tram cobert.

Nicholas de Woevodski coneixia Lluís Audouard i Vel com a client del seu gabinet de dentista de la ciutat de Girona, heretat del

*Casa dels antics
Banys d'En Caixa
al Port Pelegrí
de Calella.*

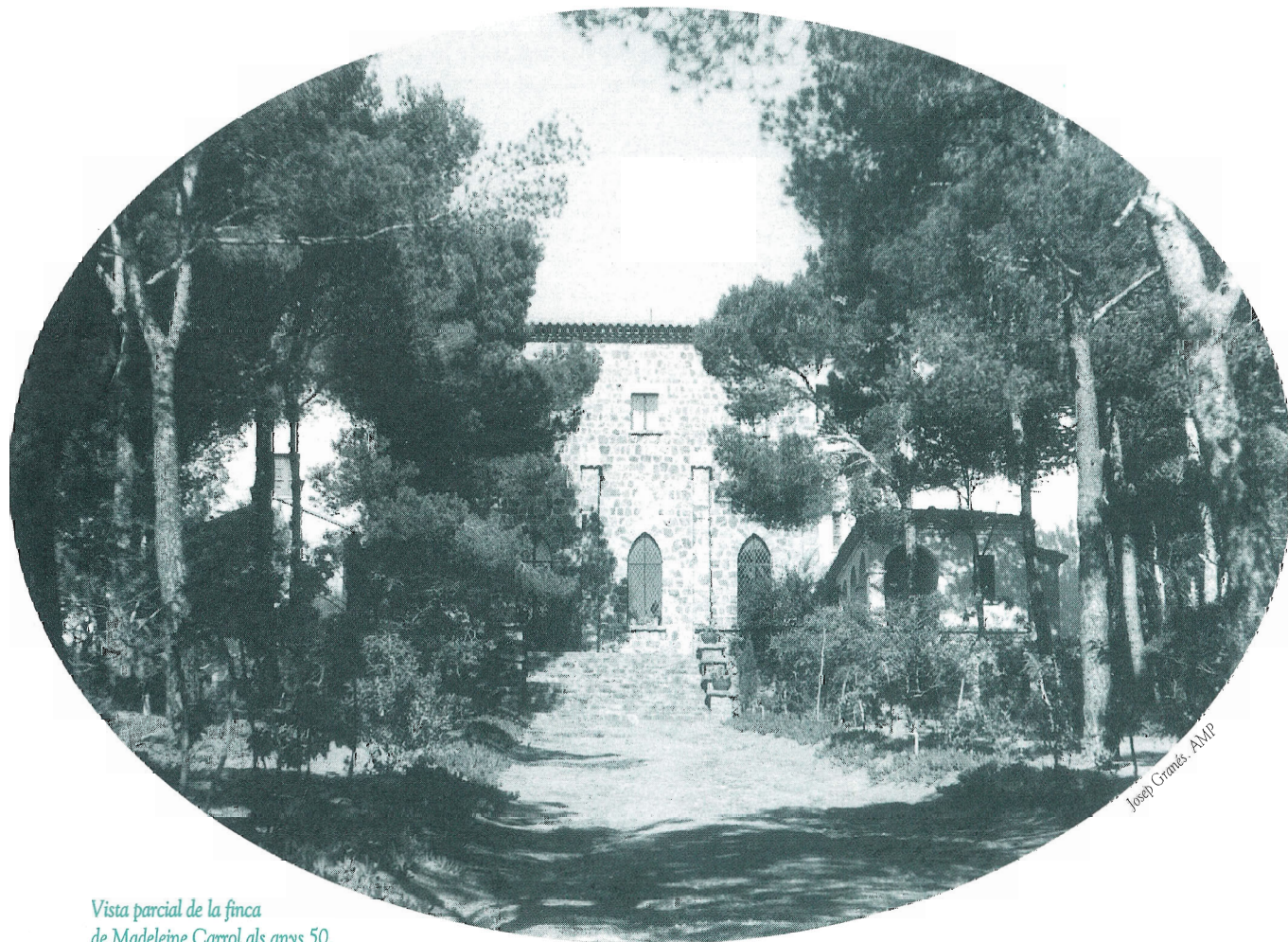

Josep Granés. AMP

pare, Lleó Audouard, el primer a instal·lar-se com a dentista en la casa gironina del Carrer de Cavallers número 8, avui classificada per la intervenció en la seva façana de l'arquitecte Rafael Masó.

Lleó Audouard era germà del cèlebre fotògraf Pau Audouard. Pel seu estudi de retratista als baixos de la casa Lleó i Morera del Passeig de Gràcia barceloní hi va passar l'alta societat catalana de l'època de traspàs de segle.

La casa calellenca proposada per Nicholas de Woevodski a Lluís Audouard era la mateixa que havia que havia comprat el 1935 Gil Gelpi per encàrrec del pintor Josep M. Sert, sense que aquest arribés a tancar el tracte. El disseny arquitectònic de Woevodski va donar naixença d'aquesta manera a l'efecte duplicat del les actuals Voltes de Calella de Palafrugell, símbol de la localitat.

Josep Granés. AMP

*Vista parcial de la finca
de Madeleine Carrol als anys 50.*

Tercera part

Josep M. Sert: l'alta societat europea al Mas Juny

Abans que Dalí i Miró, un altre pintor català va gaudir d'enorme projecció mundial i va acumular una considerable fortuna. Era Josep M. Sert. Una part de la celebritat internacional i de la fortuna la invertiria en convertir a partir del 1930 l'antiga masia Crispí a la platja de Castell de Palamós en el mític Mas Juny. Aglutinaria en el seu recinte una fabulosa mostra d'aquell turisme cosmopolita de les primeres dècades del segle, procedent de les relacions del pintor.

Encara que pugui semblar estrany, l'apogeu de la pintura de Sert coincidia a París amb l'ascensió de Picasso, Dalí o Miró, que representaven una concepció de l'art a les antípodes. Per a les actuals generacions deu resultar difícil situar l'elevada celebritat mundial de Sert. Van decaure molt ràpidament després de la seva mort tant la valoració del seu estil de grans conjunts murals barrocs com la pròpia projecció personal de l'artista.

Un dels pintors més cotitzats de l'època, ha tingut una posteritat limitada i contradictòria. Les seves grans obres al Rockefeller Center de Nova York, al Waldorf Astoria de la mateixa ciutat, a la Societat de Nacions de Ginebra o a la catedral de Vic, entre d'altres, semblen formar part d'una llunyana història, quan en realitat són posteriors, per exemple, a l'aparició del cubisme.

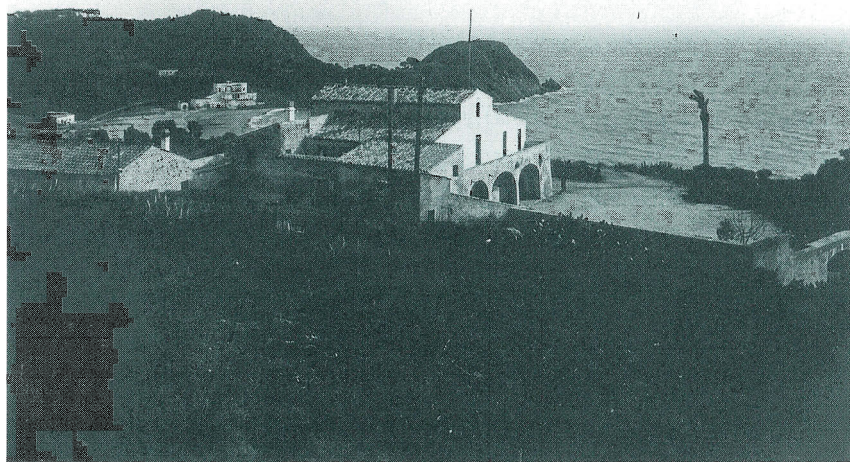
Josep M. Sert s'havia instal·lat el 1899 a París, aleshores primer centre mundial de l'art i de la cultura. No va trigar en consagrar-se com a cotitzat pintor d'èxit entre l'alta societat internacional, alhora que portava una intensa vida de relació en aquests cercles.

El 1908 havia iniciat la relació íntima amb la famosa Mísia Godebska, la "Mísiamusa" del París de la Belle Époque, que al cap de dotze anys convertiria el pintor en el seu tercer marit. De fet, serien durant més temps amants que esposos, atès que es divorciarien el 1925.

Mísia Godebska havia nascut a Sant Petersburg, de pare polonès i mare russa, la qual moriria en el part. Es va criar a París, marcada per l'absència de la mare i el tracte distant amb el pare i les madrastrès. El primer casament la uniria amb Thadée Natanson,

fill de banquers polonesos radicats a París, impulsor de l'avanguardista *Revue Blanche* que aplegava els intel·lectuals amb els que Mísia es va començar a relacionar. El segon casament seria amb Alfred Edwards, propietari del diari parisenc *Le Matin* i també vinculat als ambients artístics, especialment els teatrals.

ALAP

El Mas Juny restaurat
per Josep M. Sert.

De les nombroses relacions de Mísia amb el món artístic benestant de l'època, en queden com a testimonis el seu retrat pintat per Renoir que figura a la National Gallery londinenca, o el fet d'haver inspirat els personatges de Madame Verdurin en *A la recherche du temps perdu* de Marcel Proust o el de la princesa de Bornes en *Thomas l'imposteur* de Jean Cocteau.

Un cop abandonada per Alfred Edwards, es vincularia amb el pintor Josep M. Sert a partir del 1908 i acabarien formalitzant la relació amb el matrimoni celebrat el 1920 a París, en el qual van actuar com a testimonis Francesc Cambó i Josep Boada. En aquell moment el pintor tenia 48 anys i Mísia 45.

La princesa de vint anys

Al cap de cinc anys, Josep M. Sert s'enamoraria d'una altra bellesa d'origen eslau, en aquest cas la joveníssima princesa georgiana Rousadana "Roussy" Mdivani, que encara no havia complert els 20 anys. La compra del Mas Juny al terme municipal de Palamós seria el regal de noces per a Roussy Mdivani, amb qui es va casar civilment el 1928 i canònicament dos anys més tard, un cop ella s'hagués convertit al catolicisme. L'adquisició del Mas Juny l'any 1930 va ser feta amb els diners reportats pels murals que acabava de pintar l'any anterior a l'hotel Waldorf Astoria de Nova York.

El títol de princesa l'ostentava Roussy gràcies a l'antic costum d'eslau de posseir-lo tots els fills d'una família noble recompensada amb aquest tractament, que no equival exactament a la concepció occidental. El seu avi havia estat virrei de Geòrgia i el seu pare general i ajudant de camp del tsar Nicolau II. La mare era una dama polonesa, traspasada poc després d'iniciar l'exili a París com tants altres russos blancs benestants.

Havia nascut a Tiflis (Geòrgia) el 1905, quarta filla de cinc germans. Segons les descripcions minucioses que han pogut ser traçades per Alberto del Castillo en el seu ampli llibre *José María Sert. Su vida y su obra* editat a Barcelona el 1947 i quaranta anys més tard per Francisco de Sert, nebot del pintor i actual comte de Sert, en el seu llibre *El mundo de José María Sert*, Roussy sentia una admiració quasi "incestuosa" i "fanàtica" envers el germà petit Alexis Mdivani, que repercutiria directament en la sort del Mas Juny.

Al costat de la intensa activitat internacional, Josep M. Sert mantenia estrets lligams amb la terra d'origen, particularment pel que fa a les vacances estiuenques. D'altra

AIAP

banda, la seva nova muller mostrava predilecció pels paisatges llatins de litoral. Aquesta confluència de gustos va portar a comprar a Antoni Xifré, de Palamós, set-centes vessanes de terra amb una antiga masia a la platja palamosina del Castell, allunyada del centre del poble i totalment verge. Hi endegaria una residència d'estiu, amb àmplia platja gairebé privada. Formava part de la compra una casa arran de mar, que va ser utilitzada pels nous propietaris i els seus successors, i que es manté en l'actualitat.

La restauració de l'antiga masia de can Cama o Mas Crispí —típica edificació fortificada amb torre cilíndrica del segle XVI— com a nou Mas Juny va ser encarregada al jove arquitecte Josep Lluís Sert, fill del germà gran del pintor. La intervenció remodeladora seria mínima, amb l'express desig de conservar l'estructura i l'aspecte de la masia catalana originària, oportunament proveïda de comoditats internes i d'annexos per al servei domèstic.

A la planta baixa dedicada fins aleshores a estables del bestiar i dipòsit de carruatges, s'hi va acondicionar l'ampli saló que veuria passar rutilants exponents de l'alta societat europea. A la planta superior hi van ser habilitats un total de vuit dormitoris, ultra les

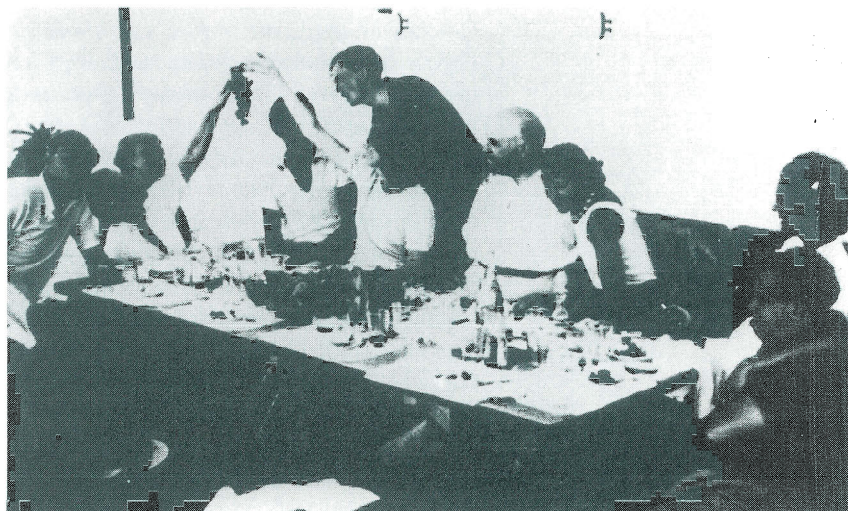
dependències del servei. La façana conservaria fins avui l'estucat ocre a la planta baixa i blanc a la superior.

La decoració interior va recórrer als mètodes i a l'experiència de l'artesanía catalana. Alguns opinaven que el resultat era no només rústic, sinó lleugerament monacal. Es va repetir la frase: "Dintre la casa més humil, la de més luxe d'Europa". Ni era excatament humil, ni encara menys la de més luxe d'Europa, però l'expressió simbolitzava l'esperit que havia inspirat la seva restauració.

A diferència d'altres iniciatives similars, el Mas Juny no va ser dotat d'enjardinament destacat. El nou propietari es va limitar a plantar en el més immediat perímetre dos o tres xiprers i una olivera, a desgrat del fet que l'indret era radicalment més nu de vegetació arbòria que ara. Es trobava en una zona de bosc baix, amb molts escassos arbres, la qual cosa facilitava la visió del mar i la presència de la casa a tres vents des d'el mar. La decisió de no enjardinar i de no plantar arbres s'inscrivía igualment en la voluntat de mantenir el caràcter primitiu de l'indret.

*Josep M. Sert
amb la muller
Roussy Mdivani
al Mas Juny, el 1934.*

*Gala, la nova companya
de Salvador Dalí,
abraça Josep M. Sert
en una de les freqüents
trobades al Mas Juny
l'estiu del 1935.*

AIAP

Ventura Gassol
al costat de Josep M. Sert
al Mas Juny.

El cim internacional

Fins aleshores, segons ha escrit Josep Pla, a la platja de Castell només hi havia “dues o tres xàvegues i el pagesos de Mont-ràs i de Vall-llobrega hi acudien després de la batuda, amb els seus grans carros amb vela, a menjar-s’hi un xai torrat (a la brasa). Nosaltres anàvem a Castell des de Calella, a la tarda, a l’estiu, a calar les xarxes del bolitx (...) Era un gran país la platja de Castell a l’època de la meua adolescència. Era un joc meravellós i inacabable dels elements primaris: la terra, el mar, el cel, el vent...” (PLA Josep: *Tres guies*, OC 30, pàgina 100).

El nom de la platja de Castell és objecte de dues explicacions diferents. Per un cantó, podria derivar de l’existència prop d’aquest punt del castell de Sant Esteve, que el rei Pere el Gran va comprar per 6.000 sous barcelonins als canonges de Girona quan va voler fundar el 1279 la vila reial de Palamós amb l’objectiu d’endegar a l’àmplia badia aleshores deshabitada un nou port que substituís el de Torroella de Montgrí, cegat per la progressió de les terres al·luvials del riu Ter.

La segona versió apunta la possibilitat que el nom procedixi de l’existència del poblet fortificat ibèric al turó de Sa Cobertera, descobert els anys 30 per Lluís Barceló i altres arqueòlegs locals, començat a excavar el 1943 per Lluís Pericot i avui en precari estat de manteniment. L’última campanya d’excavacions s’hi van fer el 1949 per part de Miquel Oliva i els seus resultats publicats el 1952. El jaciment va ser desbrossat de males herbes i sumàriament netejat el 1984, però des d’aleshores no ha estat objecte de condicionament.

En aquesta platja del Castell, durant cinc curts anys el Mas Juny fonamentaria la seva llegenda per la celebritat dels invitats d’arreu d’Europa que hi acudien, tot i que fessin poca vida social fora del recinte de la finca. Entre els personatges que hi van sojornar s’hi comptaven Marlene Dietrich, René Clair i Luchino Visconti, la modista Coco Chanel, polítics com el futur primer ministre anglès Anthony Eden o el diplomàtic i escriptor francès Philippe Berthelot, acompanyat pel jove secretari d’ambaixada Paul Morand; l’ex-ministre de l’Interior francès d’origen rossellonès Jules Pams; l’escriptor Drieu de la Rochelle; espanyols com Salvador de Madariaga (que el 1935 encarregaria a Sert els murals del Palau de la Societat de Nacions a Ginebra), o catalans com Francesc Macià, Francesc Cambó, Ventura Gassol, Joan Estelrich, Salvador Dalí, Josep Pla, Miquel Utrillo, Domènec Carles entre d’altres.

En el llibre més documentat sobre el conjunt del periple de Josep M. Sert, Alberto del Castillo retratava l’ambient dels moments d’apogeu: “Perquè el Mas Juny tenia les portes obertes de bat a bat i per travessar el seu llindar no era indispensable conèixer els amfitrions. N’hi havia prou amb ser invitat per un dels seus hostes.

“El nom de Mas Juny va sonar a cent països, pronunciat amb la fonètica de les més diverses llengües i la seva fama de lloc d'encís i de sensualitat corria paral·lela a la del seu propietari.

“No era certament un lloc de recolliment. Roussy era delegada de l'esnobisme internacional. Centre d'aquell cercle d'amistats de noies i nois despreocupats, quintaessència de la frivolitat, la bella princesa georgisana aplegava un cosmos estranger al seu marit. Sert, en el fons, s'avorria solemnement en aquell medi, en el qual tant al seu gust i amb tanta complaença es movia sempre la seva adorable muller.

*Josep M. Sert,
Gala i Salvador Dalí
al Mas Juny l'estiu del 1934.*

“Les incessants arribades i sortides de cotxes i el xivarri d'aquella esbojarrada joventut atabalaven el pintor, que habitava amb la seva muller la caseta de la platja, tota abandonant el Mas als forasters, que venien a formar-hi una veritable república independent (...)

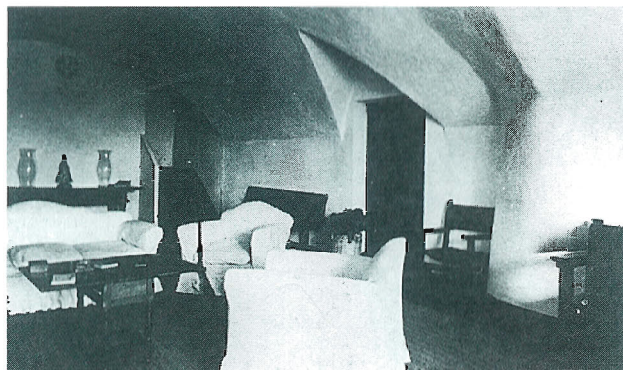
“— Com m'avorreix aquesta gent —va exclamar [Sert] amb un gest rígid, tirant el cap enrere i creuant els braços pels canyells.

“És el jovent—vaig intercedir.

“És l'estultícia —va interrompre amb accent agre.

“Estava Sert acostumat a contemplar les orgies alienes. Sempre va mirar divertir-se als altres des d'una mena de tron olímpic. Sentia horror a la solitud. Per això necessitava companyia, com més gent millor, fins arribar a l'atabalament”.

Per la seva banda, un altre testimoni com Josep Pla, amb el to vagament mofeta que aplicava en alguns moments a les qüestions del pintor Sert, escrivia: “Així, el Mas Juny esdevingué la casa més fastuosa del país. La burgesia del rodal s'hagué de rendir a l'evidència. No solament quedà demostrat que una casa de pagès es pot convertir en una cosa bastant potable, sinó que la generositat quedà palesada reiteradament. Quan circulà la notícia que les conferències telefòniques amb els Estats Units tingudes al Mas Juny estant en el curs del mes d'agost del 1935 havien costat 30.000 pessetes (de les bones), Sert quedà investit d'una de les més voluminoses personalitats del litoral empordanès”.

*Un dels salons
del Mas Juny.*

El Mas Juny.

En un altre passatge, posa l'accent en el mateix punt, quan reporta: “El personal de la cuina —que era indígena i em coneixia més o menys—, em preguntava a principi indefectiblement:

— Vosté creu que aquest bon senyor ens podrà pagar a fi de mes?

— I per què no els ha de pagar?

— Sap el que ha despès avui en melons, préssecs i síndries al mercat de Palamós? Divuit duros! Què li sembla?”.

Si Josep Pla l'havia titllada de la “casa més fastuosa del país”, Carles Sentís concordaria més endavant en el judici. La qualificaria de “la millor finca aleshores del Mediterrani català i espanyol”. En el mateix article opinava: “Amb tot, jo crec que la Costa Brava va tocar el cim internacional al voltant del Mas Juny i els seus dos successius ocupants” (La Vanguardia, 4-9-83).

Salvador Dalí vivia durant les visites al Mas Juny el seu nou amor amb Gala, acabada de separar de Paul Eluard. D'aquelles estades en recordava més endavant en el seu llibre *Vida secreta*: “Al

Mas Juny hi anava a parar tota la colla que coneixia de París i allí, cap el final de l'estiu, es visqueren els últims dies feliços i alhora de qualitat intel·ligent. Cal no jutjar amb massa frivolitat aquella Europa insoluble i superromàntica. Es podria esperar un segle que es produïssin novament uns tals éssers. Moriren surrealistes i fins i tot dames de societat a causa dels seus sentiments. Certs polítics no farien tant en les proves venidores. I d'aquesta barrija-barreja de luxe, confusió moral, promiscuïtat sentimental i experiments ideològics estesos fins a l'extrem d'esquinçar totes les vísceres de l'elegància i de la raça de cadascun de nosaltres, molt pocs estaven destinats a sobreviure. Car l'Europa que estimàvem s'enfonsava entre les runes de la història contemporània, runes sense record i sense glòria, enemigues de tots nosaltres, que érem supremament —i heroicament— antihistòrics!”.

Josep Pla, acompanyant

Josep M. Sert i els seus invitats feien passejades pels pobles dels voltants, tot i que les festes les reservessin a l'interior de la finca. Al pintor amfitrió li agradava ensenyar als amics forasters els paisatges, les festes i els costums populars de la comarca. De vegades recorria al jove escriptor Josep Pla, que anys més tard en recordava: “Vaig tenir ocasió d'acompanyar aquests senyors diverses vegades. Primer Sert em preguntava on tocaven sardanes aquell dia, i les anàvem a sentir. Si no hi havia sardanes en un radi de quaranta quilòmetres, anàvem a veure els paisatges. Vaig tenir ocasió d'ensenyar-li, potser per primera vegada, algunes coses que li feren un gran efecte. El paisatge del Pedró de Pals, per exemple. Però encara potser li agradà més el panorama de la platja de Pals”.

La narració de Pla continua tot precisant que Sert va manifestar en aquella ocasió, embadalit: “la Côte d’Azur està pràcticament esgotada. El golf de Lleó no té pas un paratge que es pugui comparar en bellesa a aquest. D’ací a molts pocs anys, París estarà a dues o tres hores d’avió d’ací. El camp d’aterratge seria fàcil de construir. La platja és verge. No conté cap classe d’arquitectura. La sorra no és fangosa. Tot hi està per fer. Ah, si la gent de París conegués aquest sol, aquesta sorra, aquest mar, aquests pins...!”.

I conclou Pla: “El monòleg era bonic, un monòleg de 1934”.

Josep M. Sert i els seus invitats solien desembarcar també a Calella de Palafrugell i instal·lar-se a les taules de les terrasses dels cafès sota les Voltes. El pintor va comprar algunes barques velles als pescadors d’aquesta localitat per a col·locar-les, repintades, en un estudiat escampall a la platja de Castell. Aquesta idea seria adaptada més endavant per Dalí a Portlligat.

Va arribar a interessar-se per adquirir una casa a Calella de Palafrugell. En va encarregar la compra a Gil Gelpí, propietari de la fonda del mateix nom, que la va efectivament portar a terme. Això no obstant, l’operació coincidiria amb l’any 1935 en què Sert va decidir allunyar-se per sempre de l’indret. Aquesta casa comprada per a Sert, que no va arribar a prendre’n possessió, era precisament la primera de les futures Voltes noves, en xamfrà amb la plaça del Port Bo. Després de la guerra civil seria reformada per Nicholas de Woevodski per encàrrec del nou propietari Audouard i convertida per iniciativa del rus en inici del segon tram de les Voltes que avui dibuixen la imatge del front marítim més característica de Calella.

D’altra banda, el pare de Josep Pla, Antoni Pla Vilar, també va intervenir com a

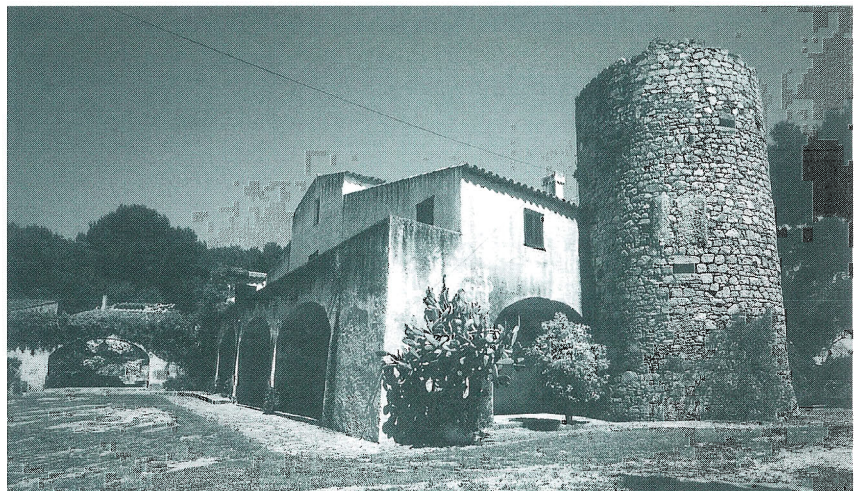
tècnic agrimensor en la configuració de la nova finca del Mas Juny, igual com havia fet anteriorment en la de Ses Falugues de Joan Ventosa i Calvell a Aiguablava. El mateix Josep Pla coneixia perfectament Sert de París, des del mateix moment d’arribar-hi com a corresponsal el 1920. Havia entrevistat en repetides ocasions el famós pintor català tant al seu ampli taller del Champs de Mars com al domicili de la Rue de Rivoli, abocat als jardins de les Tulleries. Va sojornar al Mas Juny, i n’ha deixat un testimoni literari en el seu Homenot sobre Sert, encara que condicionat pel distanciament que hi interposa a tot moment, possiblement per tractar-se d’un cercle social molt allunyat de les seves afinitats.

A les pàgines de l’esmentat Homenot, diu: “S’acabava de casar amb una senyora jove que feia un gran efecte —la princesa Mdivani—, i estava sempre content. No solament es trobava en plena lluna de mel —cosa que, atès el seu tipus físic, feia molta gràcia—, sinó que manifestava una activitat que feia anar de bòlit una gran quantitat de gent (...)

*Model de fanal
sota les voltes
del Mas Juny.*

Xavier Miserachs

*La torre fortificada
del Mas Juny.*

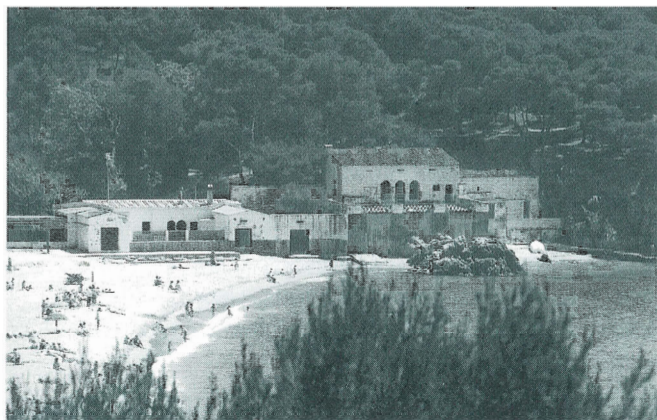
Xavier Miserachs

Album de Margarida Puig Gabarró

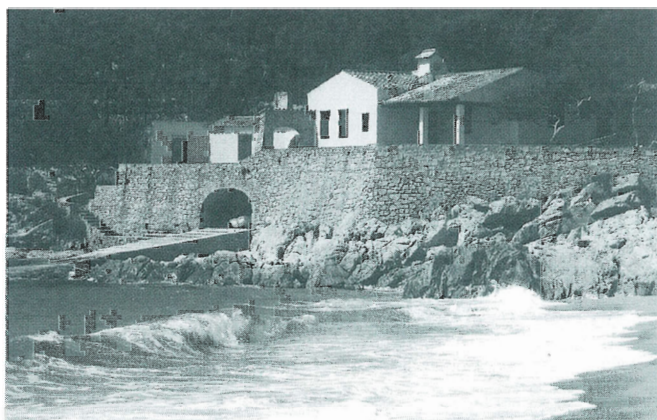
La "caseta de la platja" abans de l'ampliació.

Xavier Miserachs

La "caseta de la platja" en l'actualitat.

Xavier Miserachs

Casa de platja construïda posteriorment pels propietaris del Mas Juny a ponent de la badia.

"En aquell moment l'objectiu era l'amor de la princesa. La senyora havia manifestat un intens desig de Mediterrani —llavors aquest mar es començava a posar de moda—, i Sert li havia comprat quatre o cinc masies i sis o set-centes vessanes de terra. Una d'aquestes masies havia estat batejada amb el nom de Mas Juny, hi feien obres i, enmig de la sorpresa general, la casa d'anava tornant bona per moments. La sorpresa, dic, era general, perquè la idea que la gent rica pogués viure en una masia era considerada impossible (...)

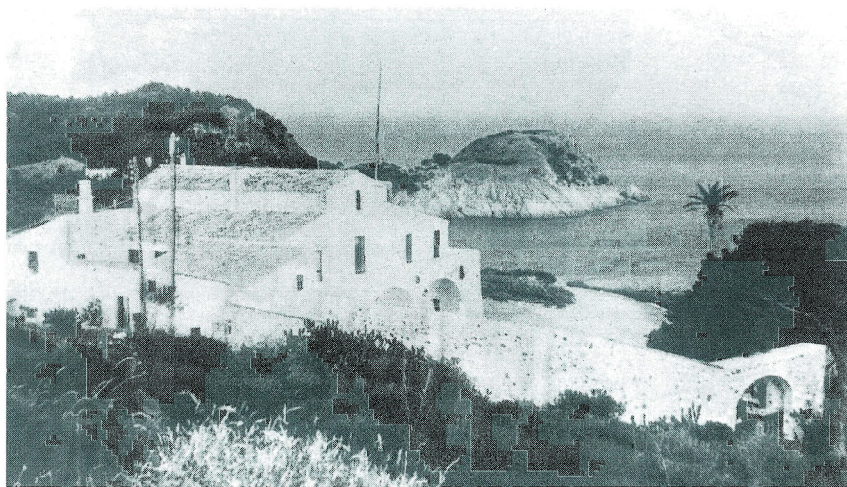
"La platja de Castell era solitària i, com que a la princesa no li agradaven les platges solitàries, Sert la moblà amb unes barques velles —dintre del gust de Joaquim Mir— que foren portades, amb penes i treballs, de Calella. A la princesa li agradava d'anar a cavall d'un asenet, i el seu marit li comprà dotze asenets, de bram estentori i africà, molt bonics. A la princesa li calgué un yacht, i Sert en comprà un, a Bilbao, amb quatre mariners. Ara, el que m'hauria agradat de saber és en quina llengua es manifestava aquella lluna de mel. La princesa, que era de Geòrgia, com Stalin, parlava un o altre dialecte eslau o caucàsic. El seu francès era interjeccional i primitiu. Sert no intentà mai elaborar, per a ella, una frase completa. Davant d'ella Sert només reia (...)

"Després, quan el Mas Juny esdevingué un *melting-point* de polítics, vedettes, diplomàtics, homes de negocis, aventurers, ex-clients i possibles clients de diverses nacionalitats, races i lligües, s'hi produí un delirant galimaties lingüístic, de manera que puc dir, perquè ho he viscut, que jo he vist néixer, a la Costa Brava, el guirigall de les llengües, sota el patrocini de Josep Maria Sert" (PLA Josep: *Homenots*, OC 21).

La mort d'Alexis Mdivani

El germà petit de Roussy, Alexis Mdivani, va residir amb freqüència al Mas Juny. Era casat amb la milionària nord-americana Louise van Allen. S'en divorciaria per casar-se el 1934 amb l'encara més rica Barbara Hutton, considerada com una de les primeres fortunes dels Estats Units. El matrimoni duraria menys d'un any. El casament es va celebrar a París davant de 8.000 invitats. Hi van actuar com a testimonis el marjà de Kapurtala, Serge Lifar i Josep M. Sert. El viatge de noces al voltant del món va finalitzar al Mas Juny.

A Alexis Mdivani li agradava tant l'indret i la possibilitat d'estar prop de la seva germana, que va arribar a comprar les runes del castell de Sant Esteve a la mateixa àrea de la platja del Castell, amb la intenció de construir-s'hi una residència a la imatge del Mas Juny, però aquesta vegada amb més rang nobiliari i històric: No podria portar a terme

*El Mas Juny
a l'època
del pintor Sert*

la seva intenció. La mort el sorprendria en un accident de carretera al terme municipal d'Albons l'1 d'agost de 1935.

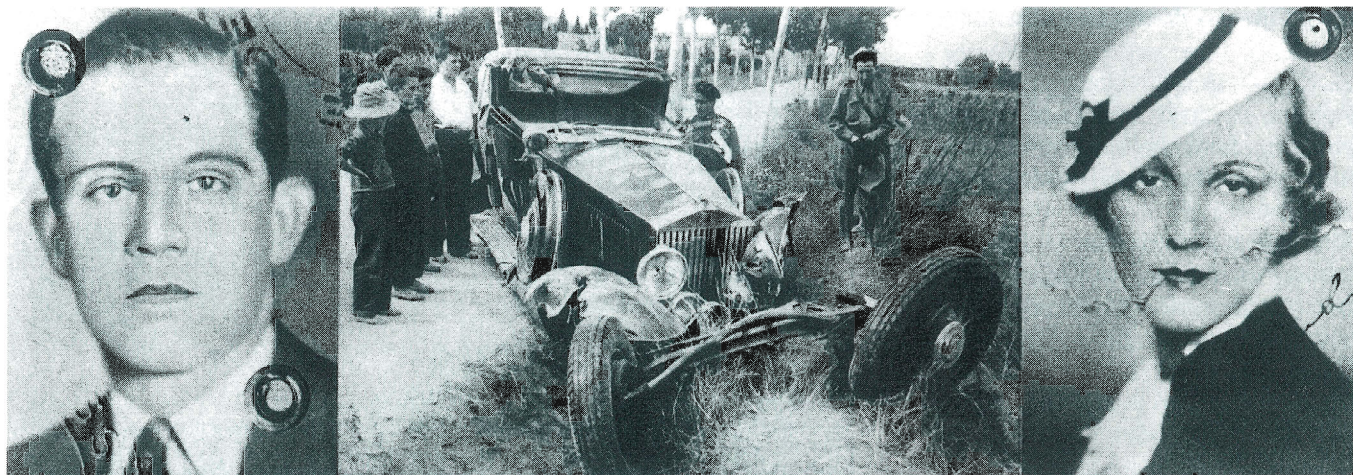
Aquest fet determinaria alhora l'abandonament del Mas Juny per part dels Sert. Inconsolable per la mort del seu adorat germà, Roussy no hi va voler tornar mai més. El pintor el posaria immediatament en venda, amb la prohibició expressa que el comprés ningú de la família.

L'estiu de la seva mort, Alexis Mdivani vivia un intens amor extramatrimonial amb una altra dama de l'alta societat internacional. El matrimoni de l'any anterior amb Barbara Hutton ja es trobava en procés de divorci, en el marc d'una conducta que no representava cap novetat. La seva amant del moment al Mas Juny era Maud von Thyssen, la muller del baró Heinrich von Thyssen.

La senyora va rebre una trucada urgent al Mas Juny tot avisant-la que el marit era en camí de retorn inesperat al domicili conjugal de París. En cas de no trobar-li-la, les sospites d'adulteri podien resultar enutjoses. Alexis Mdivani es va oferir a acompanyar-la

*Indret de l'accident al terme d'Albons
que costaria la vida al príncep Alexis Mdivani.*

Crònica. Maud i Alexis 10-5-1936

L'accident d'Alexis Mdivani i Maud Von Thyssen va tenir àmplia repercussió a la premsa.

d'urgència fins el mitjà de locomoció més pròxim que podia portar-la a París, l'estació de tren de Portbou, en el seu cotxe Rolls model Phantom III Coupé.

El cotxe i els dos ocupants es van estavellar a la baixada de Tor, en el terme municipal d'Albons. Alexis Mdivani va morir a l'instant de traumatisme cranial. Maud von Thyssen va quedar malferida i desfigurada. Va ser hospitalitzada a Girona, mentre el noi era enterrat a Palamós. El baró Heinrich von Thyssen presentaria a continuació demanda de divorci.

"Alexis Mdivani fou enterrat a Palamós, en una cerimònia que aplegà la crême de l'intel·lectualitat i del món de l'art de l'època. La mort del príncep en un escenari tan plebeu simbolitzà el principi de la fi de tota una era. Un món vell i fascinant s'ensorrava", ha escrit Carme Vinyoles en un ampli reportatge retrospectiu sobre l'accident (Punt Diari, 2-8-87).

Aquell dia de l'accident Josep M. Sert es trobava a Venècia, treballant precisament per a Alexis Mdivani. Aquest

havia rebut de Barbara Hutton en els acords de divorci l'abadia-palau de San Gregori, del segle XIV, i havia encarregat a Sert de pintar-hi uns murals.

La mort d'Alexis Mdivani havia de provocar l'allunyament definitiu de Roussy del Mas Juny, i per tant el de Sert, que l'havia adquirit i remodelat essencialment per a ella. La desaparició del germà petit també provocaria la davallada de salut de Roussy, afectada per la tuberculosi i el consum de drogues. Moriria el desembre del 1938 en una clínica suïssa, als 32 anys.

Un cop posat a la venda el Mas Juny, el pintor va comprar l'antiga abadia benedictina de Camaldoli al golf de Nàpols. Però la seva salut tampoc no es refaria. Va morir el 1945, no sense haver retornat escadusserament a la platja del Castell d'aquells cinc anys de lluna de mel, en especial el dia del 1942 en què va traspasar-ne la propietat al germans Puig Palau. Josep Pla va assistir a l'escena i l'ha narrada, en els paràgrafs finals del seu Homenot sobre el pintor:

“El terrible accident automobilístic del passadís d'Albons en el qual morí un príncep Mdivani i quedà greument ferida la senyora von Thyssen, que l'acompanyava; l'escàndol de premsa que aquest fet ocasionà; la repercussió que tingué sobre la senyora Sert, que no fou mai més altra i es morí com una flor deshidratada; els esdeveniment polítics que seguiren aquests fets... tot plegat ens féu perdre un dels homes que estimaren aquest país i que contribuí com ningú a valorar-lo. Ja venut el Mas Roig a Jordi, Isabel i Albert Puig Palau, vaig ésser, em sembla, l'únic acompanyant de Sert el dia que vingué a acomiadar-se de la seva propietat. Fou un dia

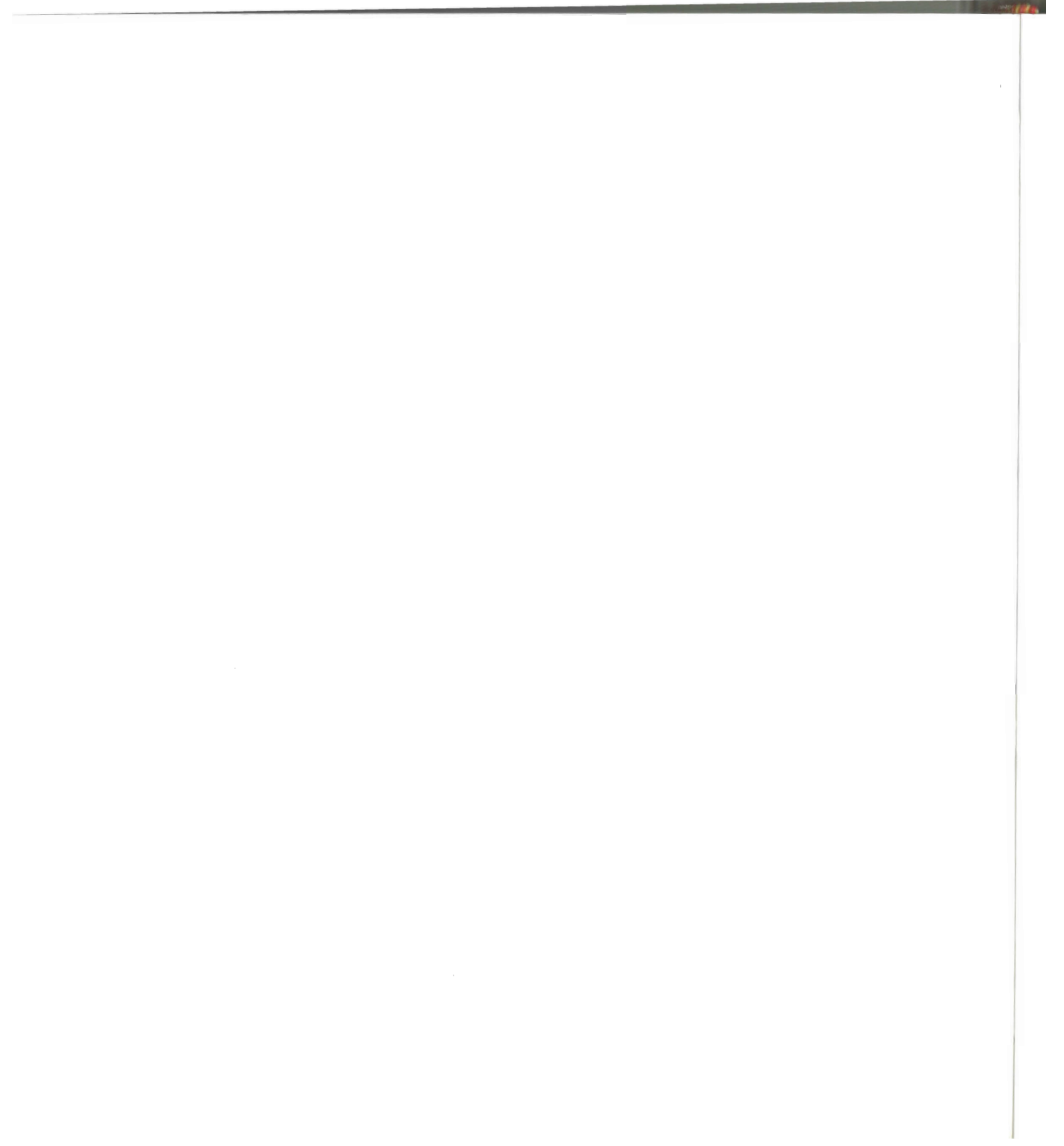
d'una tristesa pesada. Sert quedà, amb llàgrimes als ulls, astorat davant el paisatge que, perquè l'havia fet habitable, havia contribuït a crear.

— La llum d'aquest país...— em deia contemplant amb una mirada humida i trèmula la tarda de primavera reflectida en les pedres de les velles torres daurades de les masies que tant havia estimat.

Arribà un moment que ja no pogué més i m'agafà un braç.

— Anem, anem! —digué. Hem de marxar. És trist, però hem de marxar. Jo sóc el jueu errant.

I se n'anà”.

Germans Puig Palau: manteniment de la projecció cosmopolita

L'interregne del període de la guerra civil va deixar la propietat del Mas Juny en suspens. En la immediata postguerra, tres germans Puig Palau el comprarien el 1942. Li imprimirien una segona vida destacada, en característiques no massa diferents de la projecció cosmopolita iniciada per Sert en aquest indret.

El pintor tenia interès en desprendre's de la finca pels mals records que li provocava. La transacció del 1942 va ser feta per un milió de pessetes, inclosos els amplis terrenys a llevant i a ponent de la platja de Castell.

Els germans Puig Palau havien fet algunes estades estiuenques a l'hotel Trias de Palamós. En les seves passejades pels contorns, van poder admirar la bellesa del Mas Juny, inutilitzada. Demanats els oportuns informes, van assabantar-se del fet que es trobava en venda i van prendre la decisió d'adquirir-lo. Es tractava d'una família benestant del món del tèxtil, fundadora de l'empresa Sederías Puig Carcereny, originària de Reus i instal·lada des de feia algunes generacions a Barcelona. Posseïen diverses empreses, la principal de les quals era les Sederías Puig Carcereny, una de les primeres del conjunt d'Espanya pel seu volum de

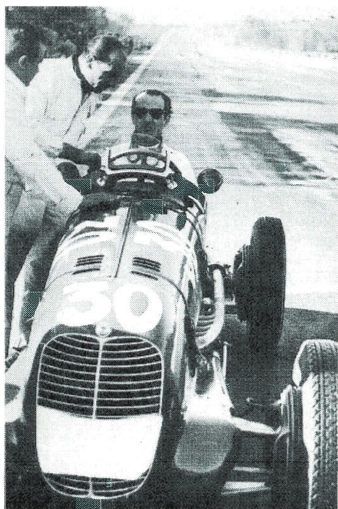
negoci. Eren cinc germans: Pilar, Eduard (mort durant la guerra civil), Jordi, Isabel i Albert Puig Palau. El Mas Juny pròpiament dit va ser compartit pels dos germans Jordi i Isabel Puig Palau.

Jordi Puig Palau era un personatge molt ben relacionat amb les altres esferes socials de l'economia i de la noblesa, a més d'empedreït jugador de polo i melòman. La seva amistat, per exemple, amb els comtes de Romanones l'havia portat a conèixer el rei Alfons XIII —la comtesa consort Blanca de Borbó era cosina germana del rei—, amb qui havia jugat a polo. De la mateixa manera en la postguerra civil va tractar assíduament el destronat rei Umberto d'Itàlia, que solia passar freqüents temporades d'estiu al Mas Juny amb un nodrit seguici. També hi van sojornar el rei Balduí de Bèlgica i la princesa Irene d'Holanda, casada amb Carles Hug de Borbó-Parma.

El Mas Castell, fora d'ús avui.

*Albert Puig Palau
al volant d'un Maseratti
en una cursa organitzada
el 1957 per la barcelonina
Penya Rhin.*

L'estreta amistat dels Puig Palau amb els Mateu, des de ben abans que el fill únic d'Isabel Puig Palau —Artur Suqué Puig— es casés amb la filla única de Miquel Mateu i Pla —alcalde de Barcelona de la primera postguerra, ambaixador a París, president de la Caixa de Pensions i amic personal del general Franco— va fer que Carmen Polo de Franco, la seva filla i el seu gendre marqués de Villaverde sojornessin igualment al Mas Juny, però no pas el propi general Franco, a diferència de la residència dels Mateu a Garbet i Perelada.

Els germans Jordi i Isabel Puig Palau van fer d'entrada algunes limitades reformes interiors al Mas Juny, consistents primordialment en augmentar el nombre de sales de bany i dotar-lo d'algunes comoditats suplementàries, però en tot moment van desitjar preservar de manera escrupulosa l'aspecte general de l'interior i de l'exterior que li havia estat donat durant l'època anterior del pintor Sert. Van ser plantats alguns arbres més i consolidada la terrassa de l'entrada.

Una vegada més, Josep Pla intervindria en alguns aspectes de la vida de relació de la casa, com per exemple el fet de presentar a Jordi Puig Palau el pianista Marià Vinyes, amb qui l'uniria una amistat. Segons recordava Pla: “Un dia (era pocs anys després de la guerra civil), Jordi Puig em digué:

— Amb el meus germans, hem comprat el Mas Juny a Josep Maria Sert. Hi vaig sovint. M'agrada molt. Hi estic, però, molt sol. No coneix ningú a l'Empordà suficientment desvagat per a venir a xerrar i passar l'estona al Mas Juny?

— Ja ho crec! —que li vaig dir—, ara mateix irem a Sant Feliu i li presentaré Marià Vinyes. A Vinyes li agrada la vida de relació. Toca el piano com un àngel. Al Mas Juny hi ha un piano excel·lent. Seran amics...

“Jordi Puig i Marià Vinyes foren, en efecte, grans i entranyables amics. Passaren plegats al Mas Juny, sobretot en successius hiverns, una quantitat incommptable d'hores. Hi vaig ésser, també, invitat molt sovint. A la tarda, preniem el sol per les terres del mas. I, havent sopat, Vinyes tocava el piano fins a altes hores de la nit. Tant el pianista com jo, ens hi quedàvem a dormir. L'endemà, si s'esqueia, fèiem la mateixa vida. Arribava un moment, però, que ens recordàvem que havíem de treballar, i llavors dissolíem la reunió i ens n'anàvem cadascú a casa seva més aviat entristits” (PLA Josep: *Retrats de passaport*, OC 17, pàgina 494).

La singularitat d'Albert Puig Palau

El germà petit Albert Puig Palau va ser molt conegut com a mecenes cultural i home de món, en un amplíssim ventall d'activitats, tot sovint anticonvencionals o inesperades en una persona de la seva condició social. És el “tío Alberto” de la cançó de Joan Manuel

Serrat, o el personatge literari del marquès de Munt a la novel·la de Manuel Vázquez Montalbán *Los mares del sur*.

Primerament va ocupar en lloguer del 1939 al 1945 la Casa Rosa a la platja de Fornells, arranjada per l'arquitecte Raimon Duran Reynals i decorada pel pintor Domènec Carles, oncle de la muller d'Albert Puig Palau, Margarida Gabarró Carles. La intervenció limitada de Duran Reynals en la restauració d'aquesta casa seria molt més àmpliament reproduïda l'any següent pel mateix arquitecte a la casa aixecada de zero amb marcat estil renaixentista italià per encàrrec d'Albert Puig Palau i la seva muller dintre de la finca del Mas Juny, sobre la platja del Castell. La casa constava de vuit dormitoris. Era "un palauet italià amb teulat mallorquí", en expressió que reiterava el pintor Domènec Carles, que va intervenir-hi en la decoració.

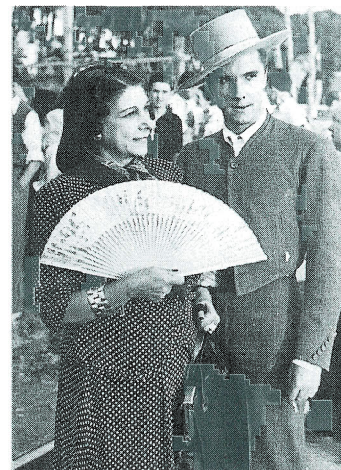
Es tracta "d'un dels més brillants exercicis" en la carrera de Duran Reynals, segons que ha escrit Nicolau M. Rubió i Tudurí. L'eminent arquitecte noucentista és autor de diverses construccions a la Costa Brava, entre les quals les cases arreglades al Passeig de Mar de la Fosca, o els xalets Vila i Bertran a Calella de Palafrugell. A la casa de la platja del Castell hi va poder invertir uns mitjans que donaven ampli moviment a la seva intervenció.

Segons Rubió i Tudurí, "fruit de la rivalitat entre dues branques d'una mateixa família, la casa de Castell (...) neix a l'ombra de la celebritat que el pintor Josep M. Sert, persona d'unes relacions extensíssimes, havia atorgat, abans del 36, al Mas Juny. L'encàrrec coincideix amb una situació florent del tèxtil, que afavoreix l'accés de l'alta burgesia industrial del país als millors paratges de la Costa Brava. Plantejada com una operació de

prestigi per un propietari afeccionat al mecenatge —recordo com si fos ara la barreja de populisme i aristocràcia de la *corrida* de toros organitzada sobre el terreny amb motiu de la col·locació de la primera pedra de la casa Puig, com les vil·les de Palladio, havia de ser prou confortable per fer oblidar la vida al camp i prou majestuosa per recrear l'atmosfera mundana i agradable de la ciutat".

Acte seguit, Rubió i Tudurí dedica frases contundents a l'obra, com ara: "recrea amb una gràcia indiscutible les formes més pures del renaixement italià", "la casa sembla arrencada de les pàgines més prestigioses de la història de l'arquitectura, "un del més brillants exercicis en la carrera de Duran" (Quaderns d'Arquitectura i Urbanisme, febrer del 1982).

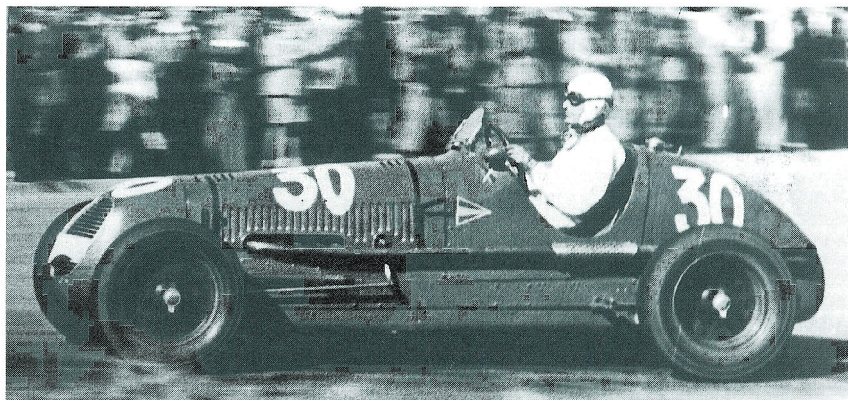
L'al·ludida *corrida* inaugural de la construcció del Mas Castell va tenir lloc el 6 de setembre del 1945, amb assistència de nombrós públic palamosí invitat i de toreros amics del propietari. Hi va torejar Domingo Dominguín i hi va "rejonear" el Duque de

Pastora Imperio
i Domingo Dominguín
a la festa inaugural
del Mas Castell.

Festa flamenca
a la "caseta de la platja"
amb ocasió de la inauguració
del Mas Castell.

Albert Puig Palau
es va classificar tercer
al volant d'un Maseratti
a la cursa organitzada
a Barcelona el 1957
per la Penya Rhin.

Pino Hermoso, ahora ramader de toros. També hi van "rejonear" a cavall els germans Jordi i Albert Puig Palau. Entre els assistents s'hi comptava la cèlebre cantora Pastora Imperio. L'endemà, a l'anomenada Caseta del Mar de la mateixa finca, s'hi va celebrar una multitudinària festa flamenca.

La festa inaugural va ser seguida per moltes altres durant els anys següents, en una casa on el nombre d'invitats i la seva anomenada eren tot sovint elevats, igual com a la contigua del Mas Juny. Salvador Dalí acostumava a passar algunes setmanes de cada estiu al Mas Juny i al Mas Castell, per amistat amb els Puig Palau. Fins el punt que el pintor es va fer construir en el recinte del Mas Castell un petit estudi en pedra, una caseta aïllada amb el sostre de vidre per absorbir el màxim de llum i una molt daliniana porta inclinada d'accés.

Entre molts d'altres, hi solien sojornar el músic Georges Auric, Carmen Amaya o Dionisio Ridruejo. També era costum que alguns

distingits navegants fessin escala a la platja de Castell per correspondre a la invitació dels estadants del Mas Juny o del Mas Castell, com va ser el cas de l'armador grec Niarchos o del propietari de la Fiat Agnelli. Per un altre cantó, seqüències del film *Pandora i l'holandès errant*, dirigida per Albert Lewin i protagonitzada per Ava Gardner, van ser rodades al Mas Castell el 1950. Anys més tard, després de la venda de la finca, n'hi serien rodades d'altres, com ara seqüències de *Ditirambo*, de Gonzalo Suárez; *Crimen de primavera*, Verónica, etc.

Una trajectòria personal

El mínim que es pot dir d'Albert Puig Palau és que era un personatge singular, amb un vast cercle d'amistats que admiraven la seva activitat. Nascut el 1908, va militar en les joventuts d'Acció Catalana. Seria nomenat l'any 1930 secretari de l'Ateneu Barcelonès.

Introduït per Víctor Hurtado i Just Cabot, va començar a col·laborar a la revista *Mirador* amb la publicació d'ecos mundans que signava sota diferents pseudònims, com per exemple

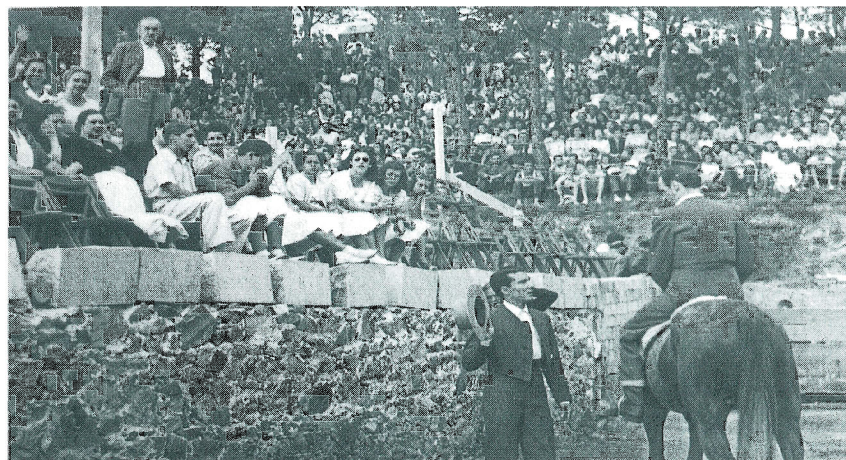
Albert Puig Palau,
la seva filla Margarita
i Salvador Dalí
al Mas Castell.

Pere Garí. Acte seguit va continuar publicant-los al diari *La Publicitat*, quan n'era redactor en cap Josep M. Planes, a qui declarava que va donar el llibre *Nits de Barcelona* “pràcticament fet”. El seu pare havia estat un dels fundadors del Centre Nacionalista Republicà l'any 1906 —dissidència liberal presidida per Jaume Carner de la Lliga Regionalista— i veia amb una certa condescendència el catalanisme i les inclinacions culturals del seu fill, allunyat de la vida d'empresa.

La joventut daurada l'havia iniciada arran de l'estada el 1926 als Estats Units, als 18 anys. Tot i que rarament va deixar constància escrita de la seva intensíssima vida, en algunes ocasions havia esmentat els noms de les actrius nord-americanes amb les quals va establir estreta amistat en aquell període, com per exemple arran d'una llarga entrevista concedida a Joan de Sagarra el 1980, sis anys abans de morir (El Noticiero Universal, 20-12-80). El viatge de retorn de Nova York a París el va fer en companyia de Dolores del Río, amb qui va continuar l'amistat acte seguit a Berlín, on intervindria amb un petit paper en una pel·lícula d'aquesta actriu.

La guerra civil el va sorprendre, ja casat i amb una filla, en un centre de recuperació suís on seguia tractament per una afecció de poliomelitis. Es va reunir amb la família a Niça, abans de passar a Itàlia i a Biarritz. El detenen a França, l'acusen de roig per les activitats de joventut i l'amenacen de lliurar-lo a l'Espanya franquista si no accepta el tracte de traslladar-lo a través de Gibraltar fins a Tetuán per allistar-s'hi en les tropes nacionals. Com a sergent de regiment de regulars, es troba a les batalles de Brunete i Belchite.

A la Barcelona de postguerra i amb la condició d'ex-combatent i de fill de rica família d'industrials, entra en contacte amb grups clandestins de la CNT i es dedica a socórrer

Album de Margarida Puig Gabarró

Domingo Domínguez saluda
Albert Puig Palau a cavall
en la corrida inaugural
del Mas Castell.

vídues i orfes d'anarquistes. També va col·laborar amb la Resistència francesa i amb la causa monàrquica de don Joan de Borbó. Va ser un actiu afeccionat a la vida noctàmbula, als cotxes de carreres, als toros, al flamenc i al jazz.

El 1947 crearia l'editorial Barna, on publicaria entre d'altres una *Historia General de las Literaturas Hispánicas*, amb un important treball de Jordi Rubió sobre literatura catalana; o *La España primitiva*, de Lluís Pericot, que li dedica l'obra. El 1952 funda el setmanari *Revista*, d'alt nivell cultural i col·laboradors catalans de prestigi. Apareixeria fins el 1962 amb noms successius de *Revista Granvía* i *Revista Europa*. Els últims anys de la seva vida va ser membre del consell d'administració d'Edicions 62, però no va arribar a redactar les memòries que li sol·licitaven, ni tan sols el projecte d'un llibre amb la correspondència inèdita que conservava amb Cocteau, Dalí, Picasso, Ava Gardner, etc.

Des del primer moment de la postguerra va establir amistat a Fornells amb Josep Pla. En efecte, convalescent d'una malaltia, Albert Puig Palau va passar tot l'any 1939 a la Casa Rosa de Fornells, a tocar d'on habitava en aquell mateix moment Josep Pla, de qui

Albert Puig Palau
amb el seu fill Albert (Tito)
a la corrida inaugural
del Mas Castell.

Album de Margarida Puig Gabarró

Albert Puig Palau
i Margarita Gabarró
en barca amb Dalí i Gala.

financiarà el 1941 la primera edició del llibre *Costa Brava, Guía general y verídica* aparegut a l'editorial Destino, o li publicaria a la pròpia editorial Barna el treball *Rusiñol y su tiempo*, alhora que li encarregava de redactar les memòries del pintor Domènec Carles, que apareixerien el 1944 amb el títol *Las memorias de un pintor* i amb un pròleg de Pla.

En el marc dels seus típics canvis d'humor, Josep Pla no tractaria sempre amb deferència la imatge de l'antic protector. De vegades parla de “el meu vell amic Albert Puig, amb qui vaig passar l'hivern passat a Fornells tantes hores inoblidables” (PLA Josep: *El passat imperfecte*, OC 33, pàgina 14), o bé de la casa que es fa construir a la platja del Castell com d'un “palauet de gust italià que constitueix, probablement, la construcció més bella que en aquesta costa s'ha aixecat als nostres dies” (PLA Josep: *Tres guies*, OC 30, pàgina 101).

Però en d'altres ocasions, en el crepuscle àcid de la vida de l'escriptor, tira en sentit contrari: “Albert Puig es féu construir una casa sobre Castell, en que demostrà la seva

fatxenderia catalana —intel·lectual. Tot aquest petit món forma part del passat” (PLA Josep: *Escrits empordanesos*, OC38, pàgina 154).

La propietat, avui

Jordi Puig Palau va morir l'any 1974. Al moment del repartiment del patrimoni entre els descendents dels germans propietaris, les dues filles de Jordi Puig Palau van rebre el Mas Juny i el fill d'Isabel Puig Palau els terrenys circumdants.

Maria Teresa i Isabel Puig Roux s'havien fet construir prèviament, l'any 1967, sengles cases d'estiueig en el recinte del Mas Juny, tot prenent cura de no desentonar ni encara menys competir amb el protagonisme paisatgístic de la cèlebre residència. També disposen arran de platja d'una altra casa per a les activitats de bany.

El Mas Juny continua essent propietat de les dues germanes. La custòdia pertoca a la menor, Isabel Puig Roux. La casa es troba en bon estat de manteniment, tot i que només es utilitza en molt rares ocasions per a alguna festa familiar. El 15 d'agost del 1991 s'hi va oferir una àmplia recepció arran de l'aniversari d'Isabel Puig Roux i va ser oberta per última vegada als invitats el 24 de setembre de 1992 amb ocasió del casament del seu únic fill varó.

D'altra banda, el Mas Castell seria comprat el 1969 per Alexandre Soler Roig, fill del doctor Josep Soler-Roig que posseïa al Mas del Vent, limítrof amb el Mas Juny. El nou propietari no va habitar mai la casa, que actualment es troba en venda i només és ocupada de forma escadussera per algun invitat a l'estiu. El mobiliari va ser venut per lots. Els terrenys circumdants del Mas Castell serien adquirits el mateix any 1969 per Immobiliària Castell S.A.

Urbanització de Castell: un debat d'actualitat

Després de l'època del pintor Sert i dels Puig Palau, la platja de Castell coneix en l'actualitat un tercer episodi de protagonisme. Es tracta del debat social sorgit al voltant de la seva possible urbanització turística, com trenta anys abans havia esdevingut pel que fa a la contigua cala de S'Alguer i acte seguit a la del Crit.

En definitiva, la platja de Castell torna a ser un símbol. La confrontació d'idees sobre el seu futur ha tingut sensible repercussió. Va ser la causa directa del canvi a l'ajuntament de Palamós, que hi col·locaria l'actual alcalde Josep Ferrer. Ha donat peu a un referèndum popular convocat per primera vegada segons la nova normativa legal vigent a Catalunya, amb el valor afegit de constituir un precedent.

Albert Puig Palau va ser un dels fundadors l'any 1969 de la societat Immobiliària Castell S.A. El nom de l'empresa resulta prou indicatiu de la seva finalitat pel que fa al futur de l'indret. Amb el pas dels anys els promotors de la urbanització s'han estructurat en dues societats diferents.

Camo S.A. és presidida per Artur Suqué Puig, fill d'Isabel Puig Palau. La Immobiliària Castell S.A. ha conegut canvis en la composició del seu consell d'administració i

actualment és presidida per Antoni Portabella Ràfols, germà de Lluís i Pere Portabella. El secretari és Alfons Rodés Vilà, fill de l'empresari barceloní Leopold Rodés. A més del gerent Jordi Ustrell, entre els administradors hi figuren l'economista Esteve Plana Pascual i l'advocat Ramon Viladàs Montsonís.

Aquesta societat promou la urbanització de la zona denominada del "paratge". Designa la part de muntanya de llevant més acostada a Calella de Palafrugell, en contraposició a la zona de la "plana" més acostada a Palamós, en mans de Camo S.A. La primera posseeix el 86'5% del terreny del paratge, mentre que la resta del paratge pertany a propietaris individuals.

El partidaris de que l'indret resti amb la seva fesomia natural es van aplegar en l'associació Salvem Castell. Opinen que aquesta platja oberta, amb les seves cales adjacents, els penya-segats i boscos fins a

La platja de Castell
des del poblat ibèric

primera línia de mar, representa un dels últims trams no urbanitzats de la Costa Brava. Per aquest fet, unit a la seva bellesa i a l'ús social assentat d'espai de lleure mariner, adquireix un valor suplementari com afortunada reminiscència del paisatge originari de la Costa Brava. La veuen com un valor incalculable, un patrimoni excepcional. "Castell és molt més que una platja verge, és el darrer record que tots hem de defensar", ha escrit l'enginyer de munts Jaume Hidalgo i Colomer, membre de Salvem Castell (El Punt, 15-9-93).

No cal dir que l'indret ha estat objecte, com qualsevol altre de similar, de múltiples projectes d'urbanització. Els més coneguts van ser una proposta d'urbanització dita de marina —tipus Empúriabrava— i després la construcció d'un vilatge del Club Mediterranée. En qualsevol cas, quan el 1969 es fundava la societat Immobiliària Castell S.A., el destí quedava marcat en la ment dels antics representants d'un turisme senyorívol ara envoltat pel turisme de tothom. La rendibilitat futura de les seves propietats havia de ser la urbanització, el projecte immobiliari.

En un debat celebrat recentment sobre el tema, el representant d'Immobil·liària Castell S.A. Ferran Rodés declarava que des del 1977 l'administració pública i en particular l'ajuntament de Palamós havia assegurat als promotors que l'indret s'urbanitzaria, per la qual cosa van tirar endavant estudis i projectes.

L'ajuntament de Palamós, marcat pel litigi

El gener de 1985, l'ajuntament de Palamós governat per un pacte d'esqueres PSC-PSUC-ERC encapçalat per l'alcalde Francesc Dalmau (ERC), redactava un nou Pla General. Qualificava el Castell com a "sòl urbanitzable no programat" i hi permetia una construcció limitada d'una edificació per hectàrea. Amb aquesta limitació a vuitanta habitatges, la urbanització s'autoritzava i alhora quedava situada en unes proporcions relativament suaus, ben lluny dels 389 habitatges després autoritzats i projectats. L'afer hauria quedat tancat, si el consistori que acabava d'aprovar aquell Pla General no s'hagués vist desestabilitzat.

Els socialistes es van retirar del pacte de govern municipal perquè creien que dos regidors d'Esquerra Republicana de Catalunya havien estat negociant d'esquenes al consistori amb els promotors de la implantació del Club Mediterranée al Castell. La coalició política entre CiU i Aliança Popular va permetre formar un nou equip de govern municipal, amb Josep Ferrer (CiU) a l'alcaldia.

Aquest equip faria aprovar el 1986, amb l'única abstenció del regidor del PSUC Manuel Doporto, una altra proposta de Pla General que deixava a partir d'ara el Castell com a "sòl urbanitzable programat". El Pla General del 1986 va ser anul·lat pel Tribunal

Suprem. La reforma, que continuava qualificant la zona de Castell com a urbanitzable, va ser aprovada a finals del mateix any per unanimitat de tots els regidors del consistori.

Durant el període d'exposició pública no va ser presentada cap al·legació, amb l'excepció de la recomanació de protecció del sector per part dels departaments de Medi Ambient i Cultura de la Generalitat.

Així doncs, el Pla General de Palamós del 1986 i la seva revisió del 1992 havien augmentat molt considerablement l'índex d'edificabilitat al Castell. Hi permetien la construcció de 389 habitatges, dels quals 181 a les 40'3 hectàrees del sector del paratge i 208 a les 46'3 hectàrees de la plana, com també una zona hotelera.

El moviment d'opinió de l'associació Salvem Castell apereixeria la primavera del 1992, amb una campanya de recollida de 13.124 signatures. Reclamaven la requalificació del sector com a zona protegida.

Aleshores el PSC canvia d'opinió a propòsit del seu vot favorable al moment de l'aprovació del Pla General, vota el maig del 1992 contra el text refós del Pla i presenta un recurs d'alçada al conseller de Política Territorial i Obres Públiques tot sol·licitant la incorporació de Castell al PEIN com a "sòl no urbanitzable d'especial protecció". Alhora, el Col·legi d'Arquitectes es manifesta igualment en favor de la preservació de l'estat natural de l'indret, de què no s'hi edifiqui.

Davant l'abast del moviment d'opinió, l'ajuntament no va considerar suficient l'empara de la normativa que havia aprovat per unanimitat. Va optar en un ple extraordinari de gener del 1993 per acceptar la celebració d'un referèndum popular. La celebració d'aquest referèndum va ser autoritzada pel Consell de Ministres del

govern central el 1 d'octubre del 1993. Havia de ser convocat per decret de la Generalitat, que va fixar la data del 12 de juny de 1994, tot coincidint amb les eleccions al Parlament Europeu. En el referèndum sobre Castell hi van participar 6.001 palamosins (56'50% del cens) i va guanyar la negativa a la urbanització (69'80% del vots emesos).

Els projectes, sobre el terreny

Sobre la base del que autoritzava el Pla General, la Immobiliària Castell S.A. havia presentat el maig del 1992 a l'ajuntament de Palamós un primer projecte. Havia estat redactat pels arquitectes Pere Llimona i Xavier Ruiz Vallès.

Contemplava la construcció a l'anomenada zona del paratge del màxim permès de 180 habitatges, en tres modalitats. Per un cantó, vuitanta cases unifamiliars amb jardí de 200 mestres quadrats, construïdes en grups de tres a cinc cases. Segonament, setanta-quatre apartaments de 90 a 100 metres quadrats en edifici compacte. Per últim, vint-i-sis cases de ciutat-jardí en parcel·les de 3.000 a 5.000

Banyistes a primera hora del matí a la platja de Castell.

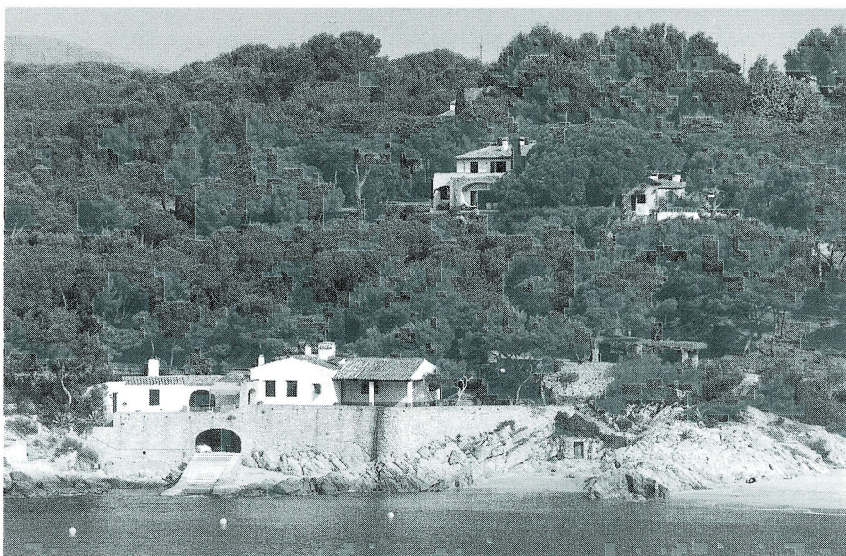
Enric Bruguera

metres quadrats. Aquest primer projecte i el seu corresponent pla parcial són oficialment lliurats a l'ajuntament de Palamós per la immobiliària el 27 d'octubre de 1993.

Pel seu cantó, el projecte de Camo S.A. a la zona de la plana és obra dels arquitectes Valentín Provençal i Jaume Ferré. Va ser lliurat a l'ajuntament de Palamós amb el seu pla parcial el 30 de juliol del 1993. També aprofita fins el límit el màxim autoritzat de cent deu habitatges de 150 metres quadrats i un hotel de dues-centes habitacions, un club de golf i una hípica.

El projecte fins i tot inclou un "pla de recuperació ecològic", encarregat a la empresa Dama (Divulgación y Asesoría del Medio Ambiente). Preveu la creació d'un centre d'educació ambiental en una antiga masia, el traçat d'un sender de 2.500 metres, la recuperació del petit estuari de la riera fins a una extensió de 4.500 metres quadrats, un embassament, un observatori a la zona del camp de golf, un jardí amb totes les espècies de la zona i un centre de recuperació de fauna salvatge.

Casa de platja i cases de les filles de J. Puig Palau sota el Mas Jmy.

Enric Bruguera

Aquest capítol de "recuperació ecològica" va irritar especialment els ecologistes, que el veien com un escarni. L'enginyer de monts Jaume Hidalgo, membre de Salvem Castell, va escriure: "No es poden dir impunement aquestes i tantes baixeses i ximpleries juntes. Senyores de Dama: o vostès confonen el terme degradació o els paguen massa bé (...) Han quedat vostès mateixos desautoritzats com a tècnics" (El Punt, 15-9-93).

Cap dels dos projectes immobiliaris no va ser aprovat inicialment per l'ajuntament de Palamós, en espera del resultat del referèndum.

El gerent de la Immobiliària Castell S.A., Jaume Ustrell, exposava d'aquesta manera els arguments de l'empresa: "Què suposa el Pla Parcial del paratge de Castell? En primer lloc, l'ordenació i la consolidació del territori amb una cessió obligatòria per a espais lliures públics del 35 per cent (catorze hectàrees), inclosa la península on es troba el poblat ibèric així com els terrenys que van des de la muntanya fins els penya-segats.

Això comprèn la construcció d'un camí de ronda amb les característiques fixades pel Pla Especial per a la protecció de la costa, que garanteixi l'ús públic del territori i l'accés a les platges del sector.

"En segon lloc, una notable millora dels accessos a la platja del Castell, així com la creació de zones d'aparcament i serveis d'ús públic. També, un índex d'edificabilitat mínim, sense comparació possible amb qualsevol altre actuació en sòl urbanitzable a la Costa Brava, amb un respecte absolut de l'entorn, una integració que evita qualsevol agressió al paisatge i un estudi previ d'impacte ambiental que té cura de preservar l'ecologia de l'àmbit d'actuació, que en cap cas no comprèn la platja, la costa ni les zones limítrofes o visibles des del mar" (El Punt, 16-7-92).

El debat al voltant d'aquests projectes del Castell va ser objecte d'un llarg editorial de *La Vanguardia*, força comentat pel seu contingut i sobretot pel fet de consagrar el tema del Castell en la dimensió de paradigma sobre el conjunt de la discussió pendent al voltant de l'urbanisme turístic.

L'editorial es titulava "La Costa Brava i l'urbanisme" i deia d'entrada: "Només cal passejar pel desgraciat passeig Marítim de Palamós per comprendre la justificada sensibilitat que les poblacions de la Costa Brava senten davant de qualsevol anunci de nou projecte urbanístic. D'aquesta manera l'esguerro produït en una de les zones més

*Paisatge al voltant de Castell,
amb el Mas Castell sortint entre els pins.*

Enric Bruguera

Enric Bruguera

*Vista general
de la badia de Castell.*

belles de Catalunya —que té conseqüències negatives per al turisme de qualitat— inclina a simpatitzar amb les actituds restrictives. L'experiència d'un urbanisme centrat en el benefici especulatiu i mancat de qualsevol preocupació pel llarg termini i per les ofertes de qualitat, ha penetrat a fons en la memòria col·lectiva. Per això s'entén el gran nombre de signatures —recollides aquest estiu amb l'argument de que l'accés a la platja podria arribar a desaparèixer— contra la urbanització planejada a la cala Castell".

Naturalment, aquesta introducció tenia a continuació la seva contrapartida: "però les coses són més complexes i un enfocament de la realitat actual basat únicament en la dissortada experiència històrica podria tenir també efectes negatius. El pla general d'ordenació urbana de Palamós, que qualifica de "sòl urbanitzable programat" la finca Paratge del Castell, fixa unes condicions que indiquen que es pretén una urbanització d'alt *standing*, que podria arribar a tenir un atractiu fins i tot superior al de S'Agaró i que contribuiria a millorar l'oferta turística de la zona (...) I és per això que l'actitud de rebuig global no acaba d'entendre's".

Francesc Dalmau

Debat a l'Institut
de Batsxillerat
de Palafrugell.

Francesc Dalmau

Comparsa
de Salvem Castell
al Carnaval
de Palamós.

Francesc Dalmau

La nit
de la victòria

Acte seguit continua repartint una mica de mèrits i culpes a cada banda: "És comprensible que grups ecologistes s'oposin i que la població exigeixi informació, tema vital en el qual ni els promotors ni l'ajuntament no han estat a l'altura. Si hi hagués hagut informació fefaent, les coses estarien menys confuses i una campanya de recollida de signatures no hauria fet variar d'opinió el principal grup de l'oposició, el socialista, que havia votat a favor del pla i que ara veu una possibilitat d'erosionar l'alcalde convergent".

A propòsit de la convocatòria d'un referèndum, parla de "la inseguretat jurídica a què conduiria que els plans urbanístics, després de ser aprovats per les institucions competents d'acord amb totes les garanties que estableix la llei, poguessin veure's sotmesos a referèndum".

Per acabar, conclou: "L'única sortida de l'actual polèmica és la seva transformació en un debat seriós i allunyat de la demagògia sobre la urgència d'un urbanisme selectiu, que forçosament ha d'implicar la transformació de l'oferta turística actual en noves urbanitzacions de qualitat i l'enderrocament d'edificacions d'una altra època que enfosqueixen el present i que són una amenaça per al futur. Si finalment això s'aconsegueix, s'haurà donat un pas endavant i Palamós i tota la Costa Brava n'hauran sortit beneficiats" (La Vanguardia, 25-1-93).

Grans bores de la Costa Brava. Les finques d'Aiguablava, Cap Roig i Mas Juny és la narració d'un ampli treball històric sobre exemples destacats del primer turisme cosmopolita a Catalunya i en especial a aquest sector de la Costa Brava, a través de pioners com ho van ser, a partir de començaments de segle, Bonaventura Sabater i Joan Ventosa i Calvell a Aiguablava, el matrimoni format per Nicholas Woevodski i Dorothy Webster al Cap Roig de Calella de Palafrugell, o el pintor Josep M. Sert i els germans Puig Palau al Mas Juny de la platja del Castell de Palamós.

Xavier Febrés és periodista i escriptor. Ha escrit nombrosos llibres de biografia, reportatge i literatura de viatges. Sobre temes empordanesos ha publicat les monografies *Palafrugell; Les havaneres, el cant d'un mar; Josep Pla: biografia de l'homenot i La vida de Josep Pla a l'Empordà*, com també *El pintor i els pescadors de Calella de Palafrugell*. És director del Gabinet de Premsa de la Universitat de Barcelona i articulista dels diaris *Avui* i *La Vanguardia*.

AJUNTAMENT DE PALAFRUGELL

Diputació de Girona

SISTEMA DE LECTURA PÚBLICA
DE CATALUNYA

1304652629